

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇOCUK KİTAPLARINDA YER ALAN
DEDEKTİF KARAKTERLERİN
ÖZELLİKLERİ VE ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN BU KARAKTERLERE
İLİŞKİN ALGILARI

Yüksek Lisans Tezi

Semra YAZAR

Danışman
Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

"Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Özellikleri ve Ortaokul Öğrencilerinin Bu Karakterlere İlişkin Algıları" isimli **"Yüksek Lisans"** tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Semra YAZAR

**ÇOCUK KİTAPLARINDA YER ALAN DEDEKTİF KARAKTERLERİN
ÖZELLİKLERİ VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BU KARAKTERLERE
İLİŞKİN ALGILARI**

Semra YAZAR

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim
Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2021**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

ÖZET

Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere ilişkin algılarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Çalışmada veri çeşitliliği sağlamak için çocuk edebiyatı kapsamında ele alınan 26 farklı yazarın 38 kitabı incelenmek üzere seçilmiştir. Veri setini oluşturan kitaplar belirlenirken farklı yayınevi ve yazarlara ait olması ve “dedektif karakter” açısından bir içerik taşıması gibi hususlara dikkat edilmiştir. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Dağıtılan formlarda öğrencilere dedektifin ne olduğu ve hangi özellikleri taşıdığı sorulmuştur. Formlarda yazılı yahut görsel yolla anlatım yapılması öğrenci tercihinine bağlı kılınmıştır. Kitapların incelenmesiyle dedektif karakterlere dair elde edilen veriler; olumlu özellikler, olumsuz özellikler, çatışma çözme biçimleri, fiziksel özellikler ve çevreyle ilişki şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Diğer taraftan konuya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren yarı yapılandırılmış gözlem formlarında yer alan öğrenci cevapları, veri seti analizinde izlenen kodlama- kataloglama sistematığına

tabii tutulmuştur. Çeşitlilik sağlamak amacıyla ortaokul öğrencilerinin dedektif karakterlerle ilgili yazılı ve görsel görüşleri kategorize edilmiştir.

Çalışmanın sonucuna göre dedektif karakterlerin daha çok olumlu özelliklerle ön plana çıkarıldığı, incelenen eserlerdeki dedektif karakter özellikleriyle öğrencilerin bu karakterler hakkındaki düşüncelerinin temel anlamda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrenci görüşleriyle incelenen eserlerde yer alan olumlu özellikler benzerlik taşıırken olumsuz özellikler altında beliren kurnazlık, sinsilik ve madde kullanımı gibi durumların farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polisiye Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Dedektif Karakterler

**THE CHARACTERISTICS OF THE DETECTIVE CHARACTERS IN THE
CHILDREN’S BOOKS AND THE PERCEPTIONS OF SECONDARY
STUDENTS ABOUT THESE CHARACTERS**

Semra YAZAR

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of
Turkish Language Education Master’s Thesis, September 2021**

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

ABSTRACT

Document analysis pattern was used in the study conducted to examine the characteristics of detective characters in children’s books and secondary school students’ perceptions of these characters. In order to provide data diversity in the study, 38 books of 26 different authors, which are considered within the scope of children’s literature, were selected to review. While determining the books that make up the data set, attention was paid to the issues such as whether they belong to different publishers and authors and they have a content in terms of "detective character". Also, students’ opinions were sought through a semi-structured interview form. In the distributed forms, students were asked what a detective is and which characteristics it has. Making an expression in the forms in written or visual ways has been made dependent on the student’s preference.

The data about detective characters gathered by examining the books; was categorised as positive features, negative features, conflict resolution styles, physical features and relationship with the environment. On the other hand, the answers of the students containing the opinions of the students about the subject in the semi-structured observation forms were subjected to the coding-cataloging systematic followed in the data set analysis. In order to provide diversity, written and visual opinions of secondary school students about detective characters were categorized.

According to the results of the study, it was determined that the detective characters were featured more with their positive features, and the detective character traits in the examined works and students' thoughts about these characters were basically similar. It has been concluded that while the positive features in the examined works and the students' opinions are the same, the situations such as cunning, sneakiness and substance appearing under the negative features differ.

Keywords: Detective Children's Literature, Children's Books, Detective Characters

ÖN SÖZ

Bu çalışmada çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere ilişkin algıları incelenmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve ilgili tanımlara değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında çocuk edebiyatı, çocuk kitaplarının temel içerik özellikleri, karakter, çocuk edebiyatı ve karakter gelişimi ve polisiye çocuk edebiyatına ilişkin kavramlar açıklanmıştır. Son olarak da çalışmayla ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yöntemle dair izlenen yol; araştırma deseni, çalışma grubu ve incelenen dokümanlar, veri toplama araçları, verilerin analizi, verilerin güvenirlik ve geçerliliği başlıkları altında açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve bu karakterlere ilişkin öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler kategoriler altında toplanıp açıklanmıştır.

Beşinci bölümde bulgulardan hareketle elde edilen bilgiler ve ilgili çalışmalar eşliğinde iç-dış tartışma yapılmıştır. Yararlanılan kaynaklar, kaynakça başlığı altında sıralanmıştır. Son olarak ekler kısmında öğrencilere uygulanan görüşme formuna yer verilmiştir.

Öncelikle tezin her aşamasında engin fikirlerinden yararlandığım danışmanım, değerli hocam Doç.Dr. Yasin Mahmut YAKAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmanın başlangıcındaki yardımları için değerli hocam Öğr.Gör. Hatice Derya YILMAZ'a, bana her anlamda yardımcı olan ablam Makbule YAZAR SAYIN'a, eğitim hayatım boyunca desteğini esirgemeyen canım aileme, süreçteki katkılarından dolayı Doğuhan AÇILAN, Büşra YILMAZ ve Duygu AÇILAN'a teşekkür ederim. Değerli katkılarından dolayı hocalarım Prof.Dr. M. Abdullah ARSLAN ve Doç.Dr. Servet TİKEN'e ayrıca teşekkür ederim.

Semra YAZAR

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar DİZİNİ	XI
ÇİZİMLER DİZİNİ	XII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Çocuk Edebiyatı	7
2.2. Çocuk Kitaplarının Temel İçerik Özellikleri	8
2.3. Karakter	9
2.4. Çocuk Edebiyatı ve Karakter Gelişimi	10
2.5. Polisiye Çocuk Edebiyatı	11
2.6. İlgili Çalışmalar.....	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	19
3. YÖNTEM	19
3.1. Araştırma Deseni.....	19
3.2. Çalışma Grubu ve İncelenen Dokümanlar	19
3.3. Veri Toplama Araçları	21

3.4. Verilerin Analizi.....	22
3.5. Verilerin Güvenilirlik ve Geçerliliği.....	23
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	24
4. BULGULAR ve YORUMLAR	24
4.1. Kitaplarda Yer Alan Dedektif Karakterlerin Olumlu Özellikleri.....	24
4.2. Kitaplarda Yer Alan Dedektif Karakterlerin Olumsuz Özellikleri.....	39
4.3.Kitaplarda Yer Alan Dedektif Karakterlerin Çevreyle İlişkisi.....	43
4.4. Kitaplarda Yer Alan Dedektif Karakterlerin Fiziksel Özellikleri.....	51
4.5. Kitaplarda Dedektif Karakterlerin Çatışma Çözme Biçimleri.....	55
4.6. Kitaplarda Yer Alan Dedektif Karakterlerin Özel Zevkleri.....	76
4.7. Dedektif Karakterlere İlişkin Öğrenci Görüşleri	79
4.7.1.Dedektiflerin Fiziksel Özelliklerine İlişkin Öğrenci Çizimleri...	84
4.7.2. Dedektiflerin Araştırma Yapmasına İlişkin Öğrenci Çizimleri..	88
4.7.3.Dedektiflerin Giyim Kuşam Özelliklerine İlişkin Öğrenci Çizimleri....	89
BEŞİNCİ BÖLÜM	92
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	92
5.1. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Özellikleri.....	90
5.2. Dedektif Karakterlere İlişkin Öğrenci Görüşleri	98
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	109

KISALTMALAR

AA	: Davetsiz Dedektifler- Ayasofya'nın Anahtarı
AAG	: Hiper Cemil- Altın Anahtar'ın Gizemi
AG	: Almarpa' nın Gizemi
AZK	: Amber'in Zaman Kapsülü
BİMP	: Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde
BİUK	: Babaannemin İçine Uzaylı Kaçtı!
BKE	: Bataklığın Kıyısındaki Ev
BNG	: Babam Nereye Gitti?
ÇD	: Kafadan Yumurta 4- Çakma Dedektif
ÇK	: Çalınan Kent
ÇM	: Gizli Dedektiflik Bürosu- Çalınan Mercek
DDHA	: Doğa Dedektifleri- Hazine Avı
DDİP	: Dolunay Dedektifleri-İz Peşinde
DDKF	: Doğa Dedektifleri- Kayıp Formül
GFHZ	: Gizli Formül Hangi Zarfta?
GK	: Gizemli Kule
İÇ	: İstanbul' u Çalışıyorlar
KBPI	: Dedektif Kuruntusu 1- Kimin Bu Parmak İzi?
KG	: Gezgin Dedektifler Kuklanın Gizemi
KHP	: İstanbul Dedektifleri 1- Kayıp Haritanın Peşinde
KK	: Kapiland' ın Kobayları
KP	: Kalamar Pansiyon

KS	: Kum Saati
PP	: Martı'nın Dedektifleri- Pasaklı'nın Pasaportu
SG	: Süper Gazeteciler 1
SGPE	: Süper Gazeteciler- Parktaki Esrar
SK	: Sözcük Korsanı
SS	: Sisın Sakladıkları
TMH	: Dedektif Tayfa 1- Tuhaf Mücevher Hırsızları
VKM	: Vanilya Kokulu Mektuplar
YOYM	: Acar Dedektif Eda 1- Yeni Okul Yeni Macera
ZV	: Gizli Dedektiflik Bürosu- Zehirli Variller

TABLolar DİZİNİ

		<u>Sayfa No</u>
Tablo 1	İncelenen Kitapların K�nyeye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler	20
Tablo 2	Dedektif Karakterlerin Olumlu Özelliklerine İlişkin Bilgiler	24
Tablo 3	Dedektif Karakterlerin Olumsuz Özelliklerine İlişkin Bilgiler	39
Tablo 4	Dedektif Karakterlerin Çevreyle İlişisine Dair Bilgiler	43
Tablo 5	Dedektif Karakterlerin Fiziksel Özelliklerine İlişkin Bilgiler	51
Tablo 6	Dedektif Karakterlerin Çatışma Çözme Yöntemlerine İlişkin Bilgiler	55
Tablo 7	Dedektif Karakterlerin Özel Zevklerine İlişkin Bilgiler	76
Tablo 8	Dedektif Karakterlere İlişkin Öğrenci Görüşleri	79

ÇİZİMLER DİZİNİ

		<u>Sayfa No</u>
Çizim 1-24	Dedektif Karakterlerin Fiziksel Özelliklerine İlişkin Öğrenci Çizimleri	84
Çizim 24-36	Araştırma Yapmaya İlişkin Öğrenci Çizimleri	88
Çizim 36-41	Dedektiflerin Giyim Kuşam Özelliklerine İlişkin Öğrenci Çizimleri	89

RESİMLER DİZİNİ

		<u>Sayfa No</u>
Resim 1	Yardımda Bulunmaya İlişkin Görsel	37
Resim 2	Arkadaş Dayanışmasına İlişkin Görsel	45
Resim 3	Dedektif Karakterlerin Giyim Kuşamına İlişkin Görseller	52
Resim 4	Kilolu Görüntüye İlişkin Görsel	53
Resim 5	Şüpheler Üzerinde Tartışmaya İlişkin Görsel	59
Resim 6	Oyun Oynamaya İlişkin Görsel	77
Resim 7	Hayvan Sevgisine İlişkin Görseller	78

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu kısımda ilk olarak problem durumu ilgili alan yazın dahilinde açıklanmıştır. Devamında araştırmanın amaç, önem ve sınırlılıklarına yer verilmiş; son olarak da kullanılan kavramlara değinilmiştir.

Buna göre karakter; bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse ya da yazın yapıtlarında, bir kişiyi benzerlerinden ayıran temel özelliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır(TDK, 2011: 1317).

1.1. Problem Durumu

Çocukluk döneminde okunan kitaplar, yaşamın diğer dönemlerindeki okuma kültürünün temelini oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarının temel bileşenlerinden biri olan karakter bu noktada bir özdeşim ögesi olarak öne çıkmaktadır. Eserlerdeki karakterler, çocuğun gerçek yaşamla ilgili temel algısını çok yönlü olarak etkileyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuklara yaşam tecrübesi sunan eserlerde yer alan karakterler özdeşim kurma, rol model olma noktasında önem arz etmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmada çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin buna ilişkin algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Dedektif karakterlerin olumlu-olumsuz özellikleri, çatışma çözme biçimleri ve özel zevklerinin incelenmesi dahilinde alanda bir çalışmanın yapılmamış olması araştırmanın çıkış sebebi olarak esas alınmıştır. Bu nedenlerden yola çıkılarak çalışmada çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin buna dair algılarını görsel yahut yazılı yollarla ifade etmesi, dedektif karakterlerin bütünsel açıdan incelenmesi amaçlanmaktadır.

Çocuklar için bir özdeşim ögesi olan karakter, aynı zamanda kurgu dünyasına dahil olmanın ön koşulu olarak görülmektedir. Çocuk gerçekliğine göre oluşturulan karakterler, okurun güven duygusu kazanmasına(Erdem,2011); toplumsal-eğitsel değerleri kavramasına(Erdem,2020;Çelikten,2019;Kale,2019); olumlu özellikler geliştirmesine(Karatay, 2015) olanak sağlamaktadır.

Çocuk kitaplarındaki karakterler, çocuk okurun edebi zevkini geliştirme noktasında etkili oldukları kadar, çocuk okura birtakım iletileri vermek ve onun karakterini geliştirmek açısından da önemlidir(Yılmaz, 2016: 312). Çocuklar okudukları kitaplardaki olayın kahramanı ile kendilerini özdeşleştirirler(Yardımcı ve Tuncer, 2002: 49). Kitap karakteriyle benzer özellikler taşıdığını fark eden okuyucu için özdeşleşme kolay olacaktır. Karaktere inandığı için güven duyan çocuk okur, özdeşleştiği kitap karakterlerinin yaşadığı sorunlarla yalnız kendisinin sorunları olmadığını anlar, rahatlar, özgüveni artar. Gene bu öykülerdeki karakterlerin davranışları ona sosyal, etik değerler kazandırır (Ural, 2013: 47-48).

Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan karakterler, çocuklar için güçlü birer rol-model konumundadır. Okuyucu, karakterlerin bakış açısıyla hayata bakmaktadır. Bu yüzden kitap karakterine ait her türlü özellik okuyucu için önemlidir. Değişik türlerde ve farklı konularda çocuk kitapları bulunmaktadır. Polisiye romanlar, gizemli-sorgulayıcı yapısıyla okurların ilgisini çeken türlerin başında gelmektedir. Çocuk edebiyatında polisiye roman: Genç ve çocuk karakterlerin veya çoğunlukla kahramanın öne çıkmasını sağlayan, oyun gibi ve bir macerada gizemli olayları çözmeye çalışan ve şiddet, vahşet vs. olmaksızın çocuklara ve gençlere uygun gizemli bir olayı çözerken onları eğlendiren polisiye veya dedektif anlatılardır(Asutay,2013: 370). Çocuk edebiyatındaki polisiye eserlerde cinayetten ziyade esrar çözme, gerçek suçluyu bulma veyahut yasadışı suçlar(kaçakçılık, hırsızlık) gibi konular üzerinde durulmaktadır. Türün ana karakterlerini dedektifler ya da gazeteciler oluşturmaktadır. Gizem çözmeyi amaçlayan karakterler, bu doğrultuda araştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, delil toplama, takip etme gibi yollara başvurmaktadır. Kurgu dünyasına dahil olan okur, dikkatini diri tutarak sorunları çözmeye çalışmaktadır. Çözümü ulaşmayı amaç edinen okur, kurgu kapsamında bahsi geçen farklı bilimlere ait bilgilere başvurmaktadır. Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterler aracılığıyla eserlerin analitik düşünme(Yakar,2014:677), sorun çözme(Yiğit,2005:19), heyecan ve hareket ihtiyacını karşılama(Oğuzkan,1997:96), okuma hevesi uyandırma(Gündüz ve Şimşek,2011:67) gibi özellikleriyle okurun kişilik gelişimine etki ettiği düşünülmektedir. Bahsi geçen nedenlerden ötürü çocuk kitaplarındaki dedektif karakterler ve bu karakterler aracılığıyla verilen iletiler önemli bir yere sahiptir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterler, taşıdıkları özelliklerin okurun kişilik gelişimine olan etkisi açısından önemlidir. Gündüz ve Şimşek'e (2011: 67) göre: Fantastik, bilim kurgu ya da polisiye öykü ve romanların okuma hevesi uyandırmadaki işlevini değerlendirmek gerekir. Çocuk edebiyatındaki polisiye eserler bu bağlamda özellikle okuma kültürü kazandırma noktasında önemli görülmektedir. Bundan dolayı çalışmanın amacı çocuk kitaplarındaki dedektif karakterlerin sunulmuş biçimlerini belirlemek ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere dair algılarını ortaya koymaktır. Belirtilen ana amaç doğrultusunda şu alt problemlere cevap aranmaktadır:

- 1) Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin olumlu özellikleri nasıl yansıtılmaktadır?
- 2) Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin olumsuz özellikleri nasıl yansıtılmaktadır?
- 3) Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin çatışma çözme biçimleri nasıl yansıtılmaktadır?
- 4) Çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özel zevkleri nasıl yansıtılmaktadır?
- 5) Ortaokul öğrencilerinin çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlere ilişkin görüşleri nasıldır?
- 6) Ortaokul öğrencilerinin çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlere ilişkin çizimleri nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

TDK'nin tanımına göre karakter; ayırt edici nitelik, bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, özyapı, ıra, seciye yahut bir kimsenin veya bir insan grubunun tutumu, duygulanma ve davranış biçimidir. Edebiyat alanında: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimsedir(TDK, 2011: 1317).

Karakter eğitimi, kazandırılması hedeflenen kişilik özelliklerinin, değerlerin eyleme geçirilmesi için sürdürülen çok boyutlu bir faaliyettir. Ailede başlayan süreç okulda büyük bir ivme kazanmaktadır. Devletin öğretim programlarında belirlediği

değerler, yetiştirilmesi hedeflenen bireylerde bulunması gereken özellikleri yansıtması açısından önem teşkil etmektedir. Eğitim programları, ders kitaplarında yer alan değerler bu durumun birer yansımasıdır. Karakter eğitiminde en önemli husus istendik davranışların toplumsal boyutta benimsenmiş olmasını sağlamaktır. Bu bağlamda süreç; okul, aile, toplum ekseninde tutarlı bir yol izlenerek etkili kılınmaktadır.

Edebi metinlerde karakter, bir özdeşim ögesi olarak okura sunulmaktadır. Çocuk gerçekliğine uygun olarak hazırlanan eserlerdeki karakterler okur nezdinde inandırıcı olmaktadır. Çocukların gerçek yaşama dair ipuçları edinmesini sağlayan yapıt karakterleri çocuklar için örnek teşkil etmektedir. Çocuklar, özdeşim kurabildikleri karakterler vasıtasıyla kurgu dünyasına dâhil olurlar. Aksi durumdaki eserler çocuğun dünyasına hitap edemediği gibi onların okuma alışkanlığını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Çocuklarda ilgi uyandıran, bir yandan eğlendirirken diğer yandan onları hayata hazırlayan, empati kurmalarını sağlayan eserlerde karakterler vasıtasıyla çeşitli aktarımlar yapılmaktadır. Bu bilgiler ışığında yapılan çalışma, çocuk kitaplarındaki dedektif karakterlerin özellikleri ve öğrencilerin buna dair algılarını ortaya koymasını noktasında önem arz etmektedir.

Çalışmanın amacı çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlere ait özelliklerin sunuluş biçimi ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere ilişkin algılarını tespit etmektir. Dedektif karakterlerin özellikleri ve öğrencilerin bu karakterlere dair algılarını yansıtması açısından çocuk kitaplarının ilk kez incelenmiş olması çalışmanın alandaki önemini artırmaktadır. Çalışmada farklı yazarlara ait çocuk kitaplarının incelenmesi kapsam genişliği açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın alanda önemli bir boşluğu dolduracağı, sonrasında yapılacak çalışmalara da hizmet edeceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, ortaokul ve ilk gençlik düzeylerine uygun farklı yayınevlerine ait roman ve öykü türlerindeki otuz sekiz çocuk edebiyatı eserinin, dedektif karakterler odağında incelenmesi ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere dair görüşleriyle

sınırlı tutulmuştur. İncelenecek eserlerin güncel olması hedeflendiği için basım yılının 2000 yılı ve sonrası olmasına dikkat edilmiştir. Veri setini oluşturan kitaplar yalnızca yerli edebi eserlerle sınırlı tutulmuştur.

1.5. Tanımlar

Çocuk Edebiyatı: Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyata çocuklar için edebiyat ya da kısaca çocuk edebiyatı denir (Şimşek, Yalçın ve Yakar, 2011: 39). Çocukların dil gelişimine katkı sağlayan, onların edebiyat ihtiyacını karşılayan, çocuklar için yaratılmış bir edebiyattır (Dursunoğlu, 2013: 31).

Çocuk Edebiyatında Polisiye Roman: Genç ve çocuk karakterlerin veya çoğunlukla kahramanın öne çıkmasını sağlayan, oyun gibi ve bir macerada gizemli olayları çözmeye çalışan ve şiddet, vahşet vs. olmaksızın çocuklara ve gençlere uygun gizemli bir olayı çözerken onları eğlendiren polisiye veya dedektif anlatılardır(Asutay,2013: 370).

Karakter: Karakter, çocukluk çağından itibaren ailenin, okulun, toplumun ve terbiye müesseselerinin insanı daha ziyade iyiliklere ve diğerkâmlığa doğru yönelten ve ona doğruluk yollarını gösteren davranışlar topluluğudur. Karakter, “iç ve dış görünüşüyle kanaatler ve hareketler arasında devamlı olarak bir uygunluk gösteren tavır ve hareket temayülleri” şeklinde ifade edilmektedir (Adasal, 1977:73).

Edebî eserde ise karakter, ele alınan eserde geçen bir kişiyi diğerlerinden ayıran temel özellikler ve olaylarda kişinin davranışlarına yol gösteren davranış ve tutum biçimine denir (Gökşen, 1985:78).

Dedektif: Suç sayılan bir işi veya bu işi yapanı ortaya çıkarmakla görevli kimse, hafiye, polis hafiyesi(TDK, 2011:604).

Dedektif Karakter: Edebi eserdeki olay örgüsü kapsamında görevi suç aydınlatmak, esrar çözmek olan kişi. Dedektif olarak nitelendirilen karakterler, kurgusal metinde olaya bir şekilde dahil olmakta; gerçeği bulmak maksadıyla çözüm yolunun bir parçası olarak görev yapmaktadırlar.

Karakter Eğitimi: Karakter eğitimi, okul toplumundaki öğrenciler ile yetişkinlerin saygı, adalet, vatandaşlık, kendine ve diğer kişilere karşı sorumluluk gibi değerleri öğrenme sürecidir (Ömeroğlu, 2016: 4).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı tanımı yapılmadan önce ilkin çocuk ve edebiyat kavramlarını açıklamak gerekmektedir. TDK' ye göre: Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşağa çocuk denir(TDK,2011: 556). Şimşek' in tanımına göre çocuk: Doğum ve ergenlik arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır. Dört aşamadan oluşan bu dönemin birinci evresi doğumdan yaklaşık üç haftalık oluncaya kadar, ikinci evresi on sekizinci aya kadar, üçüncü evresi 6-7 yaşına kadar, dördüncü ve son evresi de ergenlik çağına kadar sürer. Bu evreler çocuğun bedensel ve psikomotor gelişimine göre belirlenir(Şimşek,2004:13). TDK'ye göre: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatına edebiyat denir(TDK,2011: 754).

Şirin, çocuk edebiyatını “Çocuk ve edebiyat kavramlarını bir araya getiren çocuk edebiyatı, hedefi çocuk olan, çocuğu tüm yönüyle geliştirmeyi amaçlayan, onların hayal ve düşünce dünyasına hitap eden çocuksu bir edebiyattır (Şirin, 2000:9). “ biçimindeki cümleleriyle tanımlamaktadır. Gerçekçi ya da düşler dünyasını konu alan anlatımında çocuğun kitaba katılımını ve özdeşleşmesini gerçekleştirebilen edebiyattır(Şirin, 2000:11).

Şimşek ise çocuk edebiyatını, “Çocuk edebiyatı, gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama düzeyini dikkate alarak onun duygu ve düşünce dünyasına seslenen edebiyattır.“ şeklindeki cümlesiyle açıklamaktadır. Çocuklar için edebiyat: Kurgu ve gerçek yaşam arasında ilişki kurmaya, ana dili kullanma becerisini geliştirmeye, hayatı, insan ve çevreyi tanımaya ve yaratıcı düşünmeyi üst seviyelere çıkarmaya olanak sağlamaktadır(Şimşek ve Yakar, 2011:39).

Aytaş, çocuk edebiyatını “Çocuk edebiyatı, çocukların ruh ve beden gelişmelerine uygun, onların hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan ve çirkinlikten uzak, çocuğun anlama, kavrama ve yorumlamasına imkân tanıyan; çocuğu eğitirken

eğlendiren sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır.” şeklindeki cümleleriyle tanımlamaktadır(Aytaş, 2005).

Güleryüz, çocuk edebiyatını “Üç yaşla ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel ve duygusal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen etkinlikler alanı” biçimindeki cümlesiyle açıklamaktadır(Güleryüz, 2002:35).

Temizyürek ‘e göre; Çocuğun hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyal gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği/okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsulleridir(Temizyürek, 2003:161).

Çocuk, edebiyat ve çocuk edebiyatı kavramlarına yer verdikten sonra çocuk edebiyatı eserlerinin temel bileşenlerine değinmekte yarar vardır.

2.2. Çocuk Kitaplarının Temel İçerik Özellikleri

Bir edebiyat yapıtı, izleği, konusu, kahramanları, biçemi ve diliyle bütünlük ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Tasarım özellikleri bakımından ne kadar başarılı olursa olsun içerik bakımından yetersiz ya da başarısız yapıtların çocuklara yararlı olması beklenemez(Oğuzkan, 2006:374).

Sözlü ve yazılı edebi ürünlerin çocukların ilgisini çekmesi, beğenisini kazanması eserde işlenen konu/tema, karakterler, kurgu/olay ve anlatım biçimi, üslup gibi temel öğelerin onların ilgisini çekebilecek biçimde işlenmesine bağlıdır(Karatay, 2016:9). Çocuk kitaplarının temel içerik özelliklerine ilişkin tanımlar şu şekildedir:

Konu: Bir yazıyı oluşturan, üzerinde söz söylenen, düşünce belirtilen olay, olgu, durum veya sorundur(Özdemir, 2002:20). Sanatçının duygu ve düşüncelerini, tasarımlarını çocuklarla paylaşmak için seçtiği bir araçtır. Yazar tarafından seçilen konu ile çocukların gelişim özellikleri ve gereksinimleri arasında bir koşutluk bulunmalıdır(Sever, 2013:127).

Resim: Çocuk, kitapla olan bağını resimler vasıtasıyla kurar ve resimler yoluyla kitabı anlamlandırır(Yılmaz, 2016: 62).

İleti: Sanatçının yapıtı oluşturmaya neden olan, çocukla paylaşmak istediği duygu ve düşüncedir. Çocuklarda oluşturmak istediği temel duyarlık, onlara iletmek istediği asıl düşüncedir(Çer, 2016:152).

Tema/İzlek: Sanatçının ele aldığı konuyla okurda uyandırmak istediği etkiye izlek denir. İzlek, konunun işlenişyle, geliştirilişyle ortaya çıkan soyut anlamdır/anamlardır(Sever, 2013:129).

Karakter: Ele alınan eserde geçen bir kişiyi diğerlerinden ayıran temel özellikler ve olaylarda kişinin davranışlarına yol gösteren davranış ve tutum biçimine denir (Gökşen, 1985:78). Roman, öykü, oyun gibi bir yazınsal üründe duygu, düşünüş, davranış ve tutkuları yönünden işlenen kişidir(Püsküllüoğlu, 1994: 582).

Çocuk kitaplarının temel içerik öğeleri bu kısımda açıklanmıştır. Çocuk kitaplarının temel bileşenlerinden biri olarak ele alınan karakter kavramına, çalışmanın konusu olması sebebiyle ayrı bir başlık altında yer verilmiştir.

2.3. Karakter

Edebi eserde karakter: Sanatçının yarattığı, duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı biçimlendirdiği bir kişiliktir(Çer, 2016:136). Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarında karakter, insan olabileceği gibi kişileştirilmiş hayvan ya da nesne de olabilir(Yılmaz, 2016: 89). Çocuk edebiyatı eserlerindeki karakterler; dış görünüm, konuşma ve dil, eylemler, bağlantılar ve ilişkiler, yazarın ve çizerin gösterdikleri olmak üzere beş farklı yolla okura sunulmaktadır(Lukens vd., 2018: 116-117).

Çocuk, kişiliğinin gelişiminde bir modelle kendini özdeşleştirir. Bu model başlangıçta anne, baba ve yakın akrabayken, zamanla yerini arkadaşla, film ve kitap kahramanlarına bırakır. Bu bakımdan kitap kahramanlarının ahlâkî ve sosyal açıdan sağlıklı olması, çocuğun kendisini kötü bir modelle özdeşleştirmesine neden olur(Yavuzer, 2001: 188). Kurgusal nitelikli metinlerdeki karakterler, çocuk okur için kurmaca dünyanın bir parçası olmaktan çıkarak onun gerçek hayatının bir parçası hâline gelir. Bu yönüyle düşünüldüğünde kurgusal metinler çocuğun edebî ihtiyacını karşılamakla birlikte çocuk okuru dolaylı olarak da eğitir (Şimşek ve Yakar, 2016: 18).

Çocuk yayınlarında kişilerin yani kahramanların önemi oldukça büyüktür. Çünkü çocuklar okudukları kitaplardaki olayın kahramanı ile kendilerini özdeşleştirirler. Bu özdeşleşme, ancak iyi çizilen bir kahraman tipi sayesinde olumlu sonuçlar verebilmektedir. Kitaplardaki kahramanların iyi özelliklere sahip bir model olması gerekir. (Yardımcı ve Tuncer, 2002: 49). Okuduğu öykünün kahramanıyla düşsel arkadaşlık kuran çocuk, bu arkadaşlığın etkisiyle kişiliğinin kahramanın kişilik özellikleriyle benzer bir şekilde gelişmesine olanak sağlayacak, kahraman aracılığıyla başından geçebilecek olayları tanıyarak karşısına çıkabilecek sorunlarda nasıl davranacağına ilişkin ipucu edinecektir(Kırıtoğlu Özdil, 2011).

Çocuk, doğası gereği devingen olduğu için ona sunulacak karakterin de değişim içinde olması gerekmektedir. İnandırıcılığın temini için öncelikle çocuk gerçekliğinin karakter üzerine yansımalarına, eylem ve davranışlarda tutarlılığa, duygu ve düşüncelerde doğallığa belirli bir süreç içinde değişim ve dönüşüme gereksinim vardır ve bu değişim eserde yeterince detaylandırılmalıdır(Çer,2016:139; Dilidiüzgün, 2004:81; Lukens vd., 2018: 89).

Çocuklar, eksikleri olan, beceriksiz karakterleri daha çok sever, onlarla kolayca özdeşleşir. Her çocuk, her insan gibi kahramanların da bir korkuyu, bir başarısızlığı yaşaması, insan ve çocuk gerçekliğine yaklaşması demektir. Çocuk özdeşleştiği kitap karakterlerinin yaşadığı sorunlarla, yalnız kendisinin sorunları olmadığını anlar, rahatlar, özgüveni artar. Önemli olan, bir kahramanın başarısızlık ya da korku yaşaması değil; yaşadığı korkuyu ya da başarısızlığı akıl ve mantık gücüyle yenmesi, olumsuz koşullara karşı direnç geliştirebilmesidir (Ural, 2013: 47-48; Sever, 2008: 117).

2.4. Çocuk Edebiyatı ve Karakter Gelişimi

İlk karakter eğitimi faaliyetleri Antik Yunan'a dayandırılmaktadır. Karakter kavramının kullanımı Amerikan menşeli olduğu için tarihsel kapsamı da Amerika ile ilişkilendirilerek ele alınmakta ve kolonyal döneme kadar götürülmektedir. Karakter eğitimi Amerika'da özellikle devlet okullarında öğretmenlerin gerek derslerde gerekse diğer aktivitelerde iyi bir karakter inşa etmek için yaptıkları faaliyetler noktasında zengin bir tarihe sahiptir (Ekşi ve Katılmış, 2011: 44). Karakter eğitimi uzun soluklu

bir yoldur. Bu yolda her bireye paylaşım ve sorumluluk düşer. Gerçekleştirilen paylaşımlar, etik davranışlar, alışkanlıklar bilgi ile bütünleşerek doğru-yanlış, güzel-çirkin, iyi-kötü potansiyeller sistematik olarak uygulanır, görülür(Çağlayan,2005:97). Günümüzde değişen şartların etkisiyle farklı türlerdeki materyallerin karakter eğitimi sürecine dahil edildiği bilinmektedir. Ülkemizde karakter eğitimi özelinde halihazırda uygulanan bir program bulunmamaktadır. Ders kitaplarında yer alan değerler aracılığıyla öğrencilere istendik davranışlar kazandırılması hedeflenmektedir. Karakter eğitiminin okul dışında da devam ettiği düşünüldüğünde farklı yaş gruplarına hitap eden değişik türlerdeki çocuk edebiyatı eserleri bu anlamda önem kazanmaktadır.

Literatüre bakıldığında karakter eğitimi kapsamında çocuk kitapları ve edebi eserlerin kullanımına ilişkin çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Karakter eğitimi sürecinde her düzeyde edebi metinler kullanılabilir(Edginton, 2002). Karatay’a göre edebiyatı araç olarak kullanan karakter eğitiminde yararlanılacak kitapların bazı nitelikleri taşıması gerekmektedir(Karatay vd., 2015:126). Yılmaz, çalışmasında çocuk kitaplarındaki karakterlerin okurun edebî zevkini geliştirme noktasında etkili oldukları kadar, çocuk okura birtakım iletileri vermek ve onun karakterini geliştirmek açısından da önemli olduklarını vurgulamaktadır(Yılmaz, 2016: 313).

2.5. Polisiye Çocuk Edebiyatı

Çocukların ilgi ve ihtiyaçları, yaşlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Macera romanlarına duyulan ilgi 10-12 yaş aralığında başlar. Özellikle 12-15 yaş grubunda yer alan çocuklar, gençliğe geçiş yaşadıkları bu dönemde karmaşık duygular yaşar. Bu nedenle daha karmaşık türlerden, sorun çözmekten, akıl yürütmekten hoşlanırlar. Bahsi geçen özelliklere yanıt verdikleri için polisiye hikayeler, gençlik romanları, soyut konuları işleyen hikayeler ve mizah dergileri okurlar tarafından ilgi görmektedir(Stebler, 2016: 139-142).

Asutay’a göre polisiye çocuk edebiyatı eserleri: Genç ve çocuk karakterlerin öne çıkmasını sağlayan, oyun gibi bir macerada gizemli olayları çözmeye çalışan ve şiddet, vahşet unsurlarına başvurmaksızın gizemli bir olayı çözerken okurları eğlendiren polisiye veya dedektif anlatılardır(Asutay, 2013: 370). Polisiye romanlarda ipucu

bırakmak ve önceden sezdirmek inandırıcılık açısından önemlidir(Lukens, Smith ve Coffel; 2018: 102). Romanlarda ipuçlarından hareketle esrar çözme, olayı aydınlatma üzerinde durulduğu görülmektedir. Polisiye-macera türü yapıtlar vasıtasıyla çocukların heyecan ve hareket ihtiyacı karşılanmakta; hayale, entrikaya, tehlikeli ve esrarlı olaylara, ruhsal gerilimleri yansıtan durumlara ve beklenmedik sonuçlara yer verilmektedir(Oğuzkan, 1997:96).

Polisiye çocuk edebiyatı eserleri, okuma alışkanlığı kazandırma ve onu yayma noktasında bir köprü vazifesi görmektedir. Okuma kültürü kazanan bir çocuğun dil ve kişilik gelişiminin olumlu yönde bir seyir izleyeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda ilk okuma kitaplarından çocuk edebiyatına, çocuk edebiyatından gençlik edebiyatına geçiş olduğu ve son aşamasının yetişkin edebiyatı olduğu söylenebilir (Dahrendorf, 1988: 29; Dilidüzgün, 2003: 22; Asutay, 2013: 370).

Klasik polisiye romanında bilim ve akıl kavramlarının vurgulanması Aydınlanma ve pozitivizmle ilgilidir. Dedektiflik kurgusunda ‘bilim’ ve ‘akıl’ kavramlarının vurgulanması Aydınlanma’yla ilişkili olup tüm fenomenler bilimsel tanımlama bağlamında şüphe ile karşılanmakta ve mantıksal açıklamayla ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte aklın duyguya karşı baskın gelmesi 18. yüzyılda iyice yerleşmiştir(Önen, 1982: 141).

Dedektiflik ise mantıklı fikir yürütmek, araştırıp soruşturmak, ipucu bulup iz sürmek, karar verip sonuç çıkarmak, olayları ve şahısları değerlendirmek ve bu işlemlerle sonunda zafere ulaşmaktır. Dedektifler eninde sonunda zafere ulaşır. Arada yanılırlar bu da okuyucunun ilgisini canlı tutar. Dedektifler eksantirik şahsiyetlerdir(Küçükboyacı, 1982: 7). Dedektif anlatılarda aklın egemen olduğu görülmektedir. Gerçekliğin bazen sezgiyle de ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Dedektif anlatılarda ana karakterler genellikle erkektir ve aklın temsilcisi olarak kurguda öne çıkarlar. Yardımcı roldeki kadın karakterler de duygunun temsilcisi olarak eserlerde yer alırlar. Postmodernizmin etkisiyle değişen gerçeklik algısı edebi türlere farklı şekillerde sirayet etmiştir. Dedektif anlatılarda aklın yanında sezginin yer alması bu değişimin bir parçasıdır.

Polisiye edebiyatın ilk örneği 1841’de yayımlanan Edgar Allan Poe’ nun “Morg Sokağı’nda Cinayet “adlı kitabıdır. Türün diğer öncüleri Conan Doyle ve Agatha Christie’ dir. Türkiye’de polisiye roman, edebiyata tercüme yoluyla girer. Türkçeye çevrilen ilk polisiye roman Fransız yazarı Panson de Terrail’ in “Paris Faciaları “adlı eseridir. Türk edebiyatında ilk telif polisiye roman Ahmet Mithat Efendi’nin “Esrar-ı Cinayet “isimli kitabıdır(Üyepazarcı, 1997: 72).

Türün, en başarılı örneği Peyami Safa’nın Server Bedî takma adı ile yazdığı Cingöz Recai dizisidir. Peyami Safa’nın Server Bedii takma adıyla kaleme aldığı Cingöz Recai Serisi, Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatında ilk polisiye eser olarak kabul edilmektedir(Asutay 2013: 372). Cingöz Recai Serisi, ilk olarak 1925’te yayımlanmakta, dönem dönem aralıklı olarak devam etmekte ve gazetelerde tefrika edilmektedir. (Üyepazarcı, 1997: 208).

Yiğit’in araştırmasına göre, Server Bedî imzalı polisiye-macera türündeki eserlerde yer alan kahramanlar bilgili ve kültürlü kişilerdir. Karakterler, çocukların bilişsel-duyuşsal gelişimine katkıda bulunacağı düşünüldüğünden uygun birer model olabilirler. Kahramanların olağanüstü özellikler taşıması, başarılarının mantıklı bir açıklamasının olması da bu sonucu güçlendirmektedir(Yiğit, 2005: 260).

Yakar, çalışmasında çocuklar için kaleme alınan polisiye eserlerin yetişkinler için kaleme alınanlardan farklı olması gerektiğini belirtmiştir. Yapıtlarda kullanılan dil malzemesi ve içerik düzeye göre oluşturulmalı, karakterler çocuk gerçekliğine uygun resmedilmeli, idealize karakter sarmalına düşülmemelidir. Bunun yanında aşırı şiddet ve buna dayalı unsurlar da eserde bulunmamalıdır (Yakar, 2014: 677).

Karagöz’ ün çalışmasında çocuk polisiyelerinde suçun oluşma aşamaları ve ortaya çıkarılmasının açıkça belirtilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Suçun ortaya çıkarılmasında gerçeğe uygun yöntemler kullanılmalı, yapıttaki merak ve şüphe duygusu canlı tutularak çocuğun ilgisinde süreklilik sağlanmalıdır. Suça ait unsurlar çocuğun yaş dönemine göre düzenlenmeli, suç kavramı öykünmeye yol açmamalı, anlatılanların çocukların ruhsal dünyasında yara açmamasına dikkat edilmelidir(Karagöz, 2013:168-169).

2.6. İlgili Çalışmalar

Literatürde karakter, karakter eğitimi ve çocuk kitaplarıyla ilgili pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar karakter kavramı(Karataş, 2014), karakter eğitimi açısından edebi eserlerin incelenmesi(Erdem, 2020; Uluşu, 2020; Başar, 2019; Çelikten, 2019; Kale, 2019; Korkmaz, 2019; Ören, 2019; Uçan, 2019; Işık, 2017 Kaplan, 2012; Karatay, 2011), cinsiyetsiz karakterler (Çer, 2016), çocuk kitapları ve karakter eğitimi(Yılmaz, 2016a), hayvan karakterler (Baş ve Ucuzsatar, 2020; Yılmaz, 2016b), ders kitaplarının karakter eğitimi açısından incelenmesi(Yılmaz ve Yakar, 2018; Aytan, 2012), çocuk kitaplarında öğretmen ve idareci karakterlerin sunuluş biçimi (Yılmaz ve Yakar, 2017), çocuk kitaplarında yaşlı karakterler (Yakar ve Yılmaz, 2018), Türkçe ders kitaplarında baba karakterler (Yakar, Çimen ve Gültekin, 2018) şeklinde belirtilen başlıklarla öne çıkmaktadır.

Karatay(2011), karakter eğitiminde edebî eserlerin kullanımı adlı araştırmasında edebî eserlere dayalı karakter eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme yöntemi ve örnek uygulamalarına yer vermiş, yapılan karakter eğitiminde edebi eserlerden yararlanması gerektiğini vurgulamıştır.

Aytan(2012), İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masal ve hikayelerin karakter eğitimi açısından incelenmesi konulu çalışmasında metinlerin içinde çocukların manevi boşluklarını dolduracak, milli değerleri anlatan birkaç metin dışında inanç meseleleriyle alakalı herhangi bir metne rastlamamıştır. Ortaya konan karakterlerin çeşitliliğinde de eksiklikler bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kaplan(2012), çalışmasında Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masalları çocukların karakter eğitimi açısından incelemiştir. Metinleri; etik iletiler, psikolojik iletiler, sosyolojik iletiler, ekonomik ve diğer iletiler çerçevesinde ele almış genelde sosyal, psikolojik ve etik iletilerin ağırlıklı olarak işlendiğini tespit etmiştir.

Karataş(2014), çocuk edebiyatında karakter kavramı isimli incelemesinde karakter ögesini tanımlamış daha sonra çocuk edebiyatında karakter ögesinin ana bileşenlerini açıklamış son olarak da çocuk edebiyatındaki karakterlerin taşıması gereken asgari nitelikleri sıralamıştır.

Çer(2016), çalışmasında Fazıl Hüznü Dağlarca'nın "Balina ile Mandalina" adlı yapıtında yer alan toplumsal cinsiyetsiz karakterlerin kadın ve erkek rollerine ilişkin olarak herhangi bir basmakalıp cinsiyetçi anlayışı yansıtmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2016), çalışmasında hayvan karakterler aracılığıyla olumlu-olumsuz iletilerin çocuk okura aktarıldığını tespit etmiştir.

Işık(2017), karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarını incelediği çalışmasında yazarın eserlerinin karakter eğitimi açısından zengin iletilerle dolu olduğunu ve geliştirdiği karakterlerin çocuğun özdeşim kurabileceği nitelikler taşıdığını tespit etmiştir. Ayrıca bu iletilerin çocuğa görelilik ilkesine de uygun olduğu belirtilmiştir.

Şimşek(2017), Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde karakter eğitimi adlı araştırmada incelediği kitaptaki okuma metinlerinden sadece on tanesinde değerlere rastlamış, her öğrencinin önünde hazır bulunan en kolay ulaşılan öğretim materyali olan ders kitapları hazırlanırken karakter eğitimi açısından önem ihtiva eden metinler tercih edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Yakar, Çimen ve Gültekin(2018), Türkçe ders kitaplarında baba karakterlerin incelendiği araştırmalarının sonucunda kitaplarda baba karakterlerin çocuklarının eğitimine önem veren, hür düşünceli, kimi zaman inançla ilgili hassasiyeti yüksek, ailesinin ihtiyaçları ve mutluluğuna önem veren, hayatla ilgili öğütler veren, kendi babasına karşı saygılı ve merhametli ve kısmen de teknolojiden uzak olduğu için ailesiyle iletişim kurmakta zorlanan bir şekilde resmedildiği sonucuna ulaşmışlardır.

Yılmaz ve Yakar(2018a), Türkçe ders kitaplarındaki kurgusal metinlerde yer alan çocuk karakterlerin özelliklerinin incelendiği çalışmada karakterlerin olumsuz özelliklerden çok olumlu özellikleriyle resmedildiğini tespit edilmişlerdir. Metinlerde ahlaki özellikleriyle ön plana çıkan çocuk karakterlerin bilgiye ve çalışmaya dair bir söylemle sunulmadığı; olumsuz eylemlerinden çocuk karakterlerin bilinçli veya bilinçsiz şekilde sorumlu tutulmadığı, çocuk karakterlerin kimi davranışlarının olumlu ya da olumsuz niteliği ile ilgili belirsizliklerin bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yakar ve Yılmaz(2018), çocuk kitaplarında yaşlı karakterleri inceledikleri çalışmalarında; yaşlı karakterlerin toplumsal konumlarıyla yansıtıldığı, yaşlı kadın karakterlerin fedakarlık, torun bakımı gibi özellikleriyle ön plana çıktığı; erkek karakterlerin ise daha dışa dönük görünümle verildiği, karakterlerin toplumsal cinsiyet algısından etkilendiği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Kale(2019), Aytül Akal'ın romanlarında karakter eğitimi konulu araştırmasında, incelediği eserlerin değer aktarımı konusunda zengin içeriğe sahip olduklarını belirlemiş, yapıtların karakter eğitiminde materyal olarak kullanılabileceğini ileri sürmüştür.

Korkmaz(2019), İbrahim Ünsal'ın, romanlarını karakter eğitimi açısından incelediği çalışmasında karakterlerin vatan sevgisi, tarih bilinci aşılama gibi açılardan olumlu özellikler taşıdığı bu yüzden de çocuklara gönül rahatlığı ile tavsiye edilebilecek romanlar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kırman(2019), çocuk kitaplarında oyun ve oyuncak kavramlarının ele alındığı çalışmasında, karakterler aracılığıyla rol model olma, oyun ve oyuncakla ilgili kültürel öğeleri öğretme ve gelecek nesillere aktarma gibi yönleriyle çocuk kitaplarının geliştirilmesi gereken yönleri değerlendirilmiştir.

Ulus(2020), araştırmasında Mustafa Orakçı'nın kaleme almış olduğu 45 çocuk kitabını eğitsel iletiler açısından tetkik etmiş ve yorumlamıştır. Araştırma sonucunda yazarın eserlerinde en fazla kullanılan eğitsel iletilerin bilgi vermek ve büyüklere saygılı davranmak olduğu tespit edilmiştir.

Ucuşsatar ve Baş(2020), okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi başlıklı araştırmanın sonucunda kişileştirilmiş hayvan karakterlerin geliştirilmesinde en çok konuşmalar yoluyla geliştirmeye başvurulduğu, kitaplardaki baş kişilerin daha çok açık ve devingen, yan kişilerinse kapalı ve durağan özellik gösterdikleri tespit edilmiştir.

Alan yazında polisiye çocuk edebiyatıyla ilgili az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar çocuk ve ilk gençlik edebiyatında polisiye(Yakar,

2014), polisiye çocuk edebiyatı eserlerinin incelenmesi (Yiğit, 2005; Asutay, 2013; Karagöz, 2013) biçimindeki konularla ön plana çıkmaktadır.

Yakar (2014), çocuk ve ilk gençlik edebiyatında polisiye konulu çalışmasında bu türdeki eserlerin içerdikleri gerek serüven duygusu gerekse gizem unsurları nedeniyle özellikle okumaya karşı isteksiz olan bireylerin okuma zevk ve alışkanlığı kazanmalarında rahatlıkla kullanılabileceğini, yapıtlarda çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine mutlaka uyulması gerektiğini vurgulamıştır.

Yiğit(2005),Server Bedî imzalı polisiye-macera türündeki eserleri çocuk edebiyatı açısından incelediği çalışmasında; incelenen eserlerin deyim, atasözü, vecize, yabancı tamlamalar, kişilerin konuşması, edebî sanatlar ve ikilemeler olmak üzere dil öğeleri bakımından çocuk edebiyatı-Türkçe eğitimi iş birliği kapsamında kullanılabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Asutay(2013)'a göre hedef grubun ihtiyaçları veya ilgileri metin seçiminde önemli bir rol oynar. Bu nedenle hedef kitlenin dünyasına hitap eden ve ilgisini çeken çocuk edebiyatı metinlerine ihtiyaç vardır. Çocuk edebiyatının bir türü olan polisiye roman veya öykü, her zaman okuyucuların dikkatini çeken bir edebi tür olmuştur. Çalışmada polisiye roman- öykü metinleri değerlendirilmiş ve bu anlamda incelenen yapıtlar ders materyalleri olarak önerilmiştir.

Karagöz(2013), Gülsevin Kırıl'ın “Ablamı Nereye Kaçırdılar? “ adlı eserini incelediği araştırmasında incelenen kitap boyunca merak ve şüphe duygusuna yer verildiği, dikkat duygusunun canlı tutulduğu, ipuçlarının ayrıntılı olarak verildiği, gerçeklerin mantığa uygun biçimde resmedildiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Alan yazın incelendiğinde çocuk kitaplarındaki dedektif karakter özelliklerinin yansıtılması ve ortaokul öğrencilerinin buna ilişkin algılarının incelenmesi konulu bir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Dedektif karakterlerin özellikleri ve öğrencilerin bu karakterlere dair algılarını yansıtması açısından çocuk kitaplarının ilk kez incelenmiş olması çalışmanın alandaki önemini artırmaktadır. Dedektif karakterlerin olumlu-olumsuz özellikleri, çatışma çözme biçimleri ve özel zevklerinin incelenmesi özelinde bir çalışmanın yapılmamış olması araştırmanın çıkış sebebi

olarak esas alınmıştır. Bu nedenler dahilinde çalışmada ocuk edebiyatı eserlerinde yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul ğrencilerinin buna dair algılarını görsel yahut yazılı yollarla ifade etmesinden yola çıkılarak dedektif karakterlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bu desen kapsamında izlenen araştırma süreci: Dokümanlara ulaşma, orijinallliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve kullanma şeklinde dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 217; Forster, 1995). Yapılan çalışmada çocuk kitaplarındaki dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin buna ilişkin algıları derinlemesine inceleneceği için doküman analizi deseninden yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu ve İncelenen Dokümanlar

Çalışmanın veri setini bünyesinde dedektif karakter barındıran farklı yazarlara ait toplam otuz sekiz çocuk kitabı oluşturmaktadır. Çalışma amacına uygun veri doygunluğunu sağlamak amacıyla dedektif karakterler açısından zengin içeriğe sahip kitaplar alan uzmanı eşliğinde bu doğrultuda seçilmiştir. Çeşitlilik sağlamak için tercih edilen farklı yayınevi ve yazarlara ait eserler güncel olma, dedektif karakter açısından zengin bir içerik taşıma gibi özelliklerin etkisiyle araştırma unsuru olarak tercih edilmiştir. Güncelliği sağlamak için eserlerin 2000 yılı ve sonrasında basılmış olmasına dikkat edilmiştir. Çalışma kapsamında yalnızca dedektif karakterlerin özellikleri odağında veri teşkil edeceği düşünülen yerli çocuk romanları incelenmiş; diğerleri kapsam dışında bırakılmıştır. İncelenen kitapların künye ve kısaltmalarına ilişkin bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Kitapların Künye ve Kısaltmalarına İlişkin Bilgiler

Yazar adı	Eser adı	Yayınevi adı	Kısaltma	Basım Yılı
Almila Aydın	Gezgin Dedektifler Kuklanın Gizemi	Altın Kitaplar	KG	2018
Aşkın Güngör	Gizemli Kule	Tudem	GK	2011
Aşkın Güngör	Sözcük Korsanı	Tudem	SK	2019
Aytül Akal	Süper Gazeteciler 1	Tudem	SG	2000
Aytül Akal	Süper Gazeteciler- Parktaki Esrar	Tudem	SGPE	2001
Cihangir Defterdar	Çılgın Dedektifler Baran ile Beren Kaybolan Kitaplar	Yediveren Çocuk	BBKK	2018
Dursun Ege Göçmen	Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde	Tudem	BİMP	2012
Emir Hersan&Sevil Bal	Bilim Dedektifleri Böcek Kam Uyanıyor	İlk genç Timaş	BKU	2020
Erkan İşeri	Beyaz Kanatlı Vampir 1 Başım Dertte	Pinus Kitap	BD	2014
Esra Avgören	Dedektif Kuruntusu 1 Kimin Bu Parmak İzi?	Genç Damla	KBPI	2019
Esra Avgören	Gizli Dedektiflik Bürosu Çalınan Mercek	Damla Yayınevi	ÇM	2020
Esra Avgören	Gizli Dedektiflik Bürosu Zehirli Variller	Damla Yayınevi	ZV	2020
Esra Avgören	Martı'nın Dedektifleri Pasaklı'nın Pasaportu	Damla Yayınevi	PP	2019
Fatih Tuncay	Kum Saati	Bilgi	KS	2019
Figen Güllü	Amber'in Zaman Kapsülü	Tudem	AZK	2014
Gülsevin Kırıl	Çalınan Kent	Günışığı Kitaplığı	ÇK	2008
Gülsevin Kırıl	Gizli Formül Hangi Zarfta?	Günışığı Kitaplığı	GFHZ	2007
Gülsevin Kırıl	İstanbul' u Çalıyorlar	Günışığı Kitaplığı	İÇ	2010
Hanzade Servi	Kalamar Pansiyon	Tudem	KP	2017
Koray Avcı Çakman	Almarpa' nın Gizemi	Tudem	AG	2012
Koray Avcı Çakman	Doğa Dedektifleri- Kayıp Formül	Doğan	DDKF	2016
Koray Avcı Çakman	Doğa Dedektifleri-Hazine Avı	Doğan	DDHA	2017
Meryem Uçar	Acar Dedektif Eda 1 Yeni Okul Yeni Macera	Erdem Çocuk	YOYM	2018
Mavisel Yener	Dolunay Dedektifleri-İz Peşinde	Bilgi	DDİP	2007
Mavisel Yener&Aytül Akal	Kayıp Kitaphıktaki İskelet	Tudem	KKİ	2011
Miyase Sertbarut	Kapiland' ın Kobayları	Tudem	KK	2007
Miyase Sertbarut	Sisin Sakladıkları	Tudem	SS	2005
Meral Kutluğ İlsever	Dedektif Murat	Baygenç Yayıncılık	DM	2017
Mustafa Kemal Çelik	Hiper Cemil Altın Anahtar'ın Gizemi	Genç Hayat	AAG	2019
Mustafa Orakçı	İstanbul Dedektifleri 1 Kayıp Haritanın Peşinde	İlk Genç Timaş	KHP	2013
Özlem Tezcan Dertsiz	Çılgın Sokak Dedektifleri	Yakın	ÇSD	2019
Özgür Özgülgün	Davetsiz Dedektifler Ayasofya'nın Anahtarı	Altın Kitaplar	AA	2017
Sevgi Saygı	Babaannemin İçine Uzaylı Kaçtı!	Günışığı Kitaplığı	BİUK	2017
Sevgi Saygı	Babam Nereye Gitti?	Günışığı Kitaplığı	BNG	2009
Sevim Ak	Vanilya Kokulu Mektuplar	Can Çocuk	VKM	2002
Şebnem Güler Karacan	Dedektif Tayfa 1 Tuhaf Mücevher Hırsızları	Uğurböceği Yayınları	TMH	2018
Yeşim Saygın Armutak	Bataklığın Kıyısındaki Ev	Günışığı Kitaplığı	BKE	2007
Yusuf Asal	Kafadan Yumurta 4 Çakma Dedektif	Uğurböceği Yayınları	ÇD	2017

Tablo incelendiğinde Almila Aydın, Dursun Ege Göçmen, Fatih Tuncay, Figen Güllü, Hanzade Servi, Meryem Uçar, Mavisel Yener, Mustafa Kemal Çelik, Mustafa Orakçı, Özgür Özgülgün, Sevim Ak, Şebnem Güler Karacan, Yeşim Saygın Armutak ve Yusuf Asal gibi yazarlardan birer kitap; Aşkın Güngör, Aytül Akal, Esra Avgören, Gülsevin Kırıl, Koray Avcı Çakman, Miyase Sertbarut ve Sevgi Saygı'dan ikişer kitap alındığı görülmektedir. Bunlara ek olarak dedektif karakterler açısından geniş içerik taşıdığı düşünülen Kaybolan Kitaplar, Böcek Kam Uyanıyor, Çılgın Sokak Dedektifleri, Dedektif Murat, Kayıp Kitaplıktaki İskelet 1 ve Beyaz Kanatlı Vampir gibi eserler çalışma için zengin veri taşımadığı için incelemeye dahil edilmemiştir. İncelenecek eserler belirlenirken dedektif karakterlerin özelliklerini yansıtması açısından zengin bir içeriğe olduğu düşünülen kitaplar için bu yönde bir seçim yapılmaktadır. Çeşitlilik sağlamak, güncel olanı esas almak amacıyla Altın kitaplar, Günışığı Kitaplığı, Can Çocuk, İlk Genç Timaş, Genç Hayat, Tudem, Bilgi, Erdem Çocuk, Doğan, Damla Yayınevi ve Genç Damla gibi farklı yayınevlerine ait eserler tercih edilmiştir. Güncel bakışı yakalamak için eserlerin 2000 ve sonrasında yayınlanmış olmasına dikkat edilmiştir.

Veri setini oluşturan eserler belirlendikten sonra dedektif karakterler hakkındaki öğrenci görüşlerine başvurmak amacıyla Ardahan'da ortaokul düzeyindeki 5, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerine ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, değişik sınıf seviyelerinde eğitim görmekte olan 40 öğrenciden oluşmaktadır. Farklı görüşler elde etmek, çeşitlilik sağlamak maksadıyla öğrencilere görüşme formları dağıtılmıştır(Ek-1). Dağıtılan formlarda öğrencilere dedektifin ne olduğu ve hangi özellikleri taşıdığı sorulmuştur. Formlarda yazılı yahut görsel yolla anlatım yapılması öğrenci tercihinine bağlı kılınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmadaki veriler iki aşamada toplanmıştır. İlk olarak çalışma grubunu oluşturan kitaplar internet üzerinden temin edilmiştir. Çalışmada veri doygunluğunu sağlamak maksadıyla 26 farklı yazarın 38 eseri bu doğrultuda seçilmiştir. Araştırmayla ilgili yalnızca olumlu yahut olumsuz içerik taşıyan ya da zengin veri sağlamayan 6 kitap kapsam dışında bırakılmıştır. İncelenecek eserler seçilirken dedektif

karakterlerle alakalı olumlu-olumsuz özelliklerin kitapta bir arada bulunuyor olmasına dikkat edilmiştir.

İkinci aşamada ortaokul öğrencilerinin dedektif karakterlere ilişkin algılarını öğrenmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla onların görüşlerine başvurulmuştur. Açık uçlu 3 sorudan oluşan görüşme formu, uzman onayı alındıktan sonra okuldaki öğretmen aracılığıyla öğrencilere uygulanmıştır. Görüşme formunda ilk olarak öğrencilerden dedektif tanımı yapmaları istenmiş; ikinci olarak da dedektifin ne gibi özelliklere sahip olabileceği sorusu sorulmuştur. Alan uzmanı uygun bulduğu için görüşme formu ortaokul düzeyindeki tüm öğrencilere uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, iki farklı şekilde analiz edilmiştir. İlk olarak çalışma verilerinin temel kaynağı olan dokümanlar not tutulmaksızın okunmuştur. Yapılan okumalar sonucunda kavramsal yapıya dair genel bir bakış açısı elde edilmiştir. Araştırmanın amacı odağında kitaplar okunmuş ve dedektif karakterlerin özelliklerine ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş akabinde elde edilen veriler düzenlenmiştir. Ardından araştırmacı tarafından bir kodlama ve kataloglama sistemi oluşturulmuştur(Meriam,2013: 170). Buna göre kitaplarda dedektif karakterlere odaklanılmış ve bu karakterlerin kurguda nasıl ele alındığı, ne gibi özelliklerle verildiği betimsel analiz yoluyla tespit edilmiştir. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir(Yıldırım ve Şimşek; 2016: 242). Bu amaçla içerik analizine tabi tutulan veriler kayıt altına alınıp düzenlenmiştir. İçerik analizi sonucu dedektif karakterlere dair elde edilen veriler olumlu özellikler, olumsuz özellikler, çatışma çözme biçimleri, fiziksel özellikler ve çevreyle ilişki şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Devamında kategori listeleri uzman görüşüne sunulmuş buna binaen düzenlemeler yapılmıştır. Diğer taraftan konuya ilişkin öğrenci görüşlerini içeren yarı yapılandırılmış gözlem formlarında yer alan öğrenci cevaplarına içerik analizi uygulanmıştır. Veriler, araştırmacının veri seti analizinde izlediği kodlama- kataloglama sistematğine tabi tutulmuştur.

3.5. Verilerin Güvenilirlik ve Geçerliliği

Sonuçların güvenilirliğini sağlamak adına araştırma süreci hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş, tüm aşamalar açıklanmıştır. LeCompte ve Goetz(1982), güvenilirlik konusunda verilerin betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda veriler, yorum yapılmadan okuyucuya aktarılmalıdır. Çalışmada doğrudan alıntılar yapılarak yahut parantez içinde sayfa numarası, öğrenci kodu verilerek güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonuçları, doğrudan alıntılardan hareketle açıklanarak geçerlilik sağlanmıştır. İnandırıcılığın temini için veri seti birkaç kez okunmuş; çalışmanın her aşamasında alan uzmanının görüşüne müracaat edilerek gerekli görülen yerlerde düzeltmeler yapılmıştır. Buna ek olarak incelenen dokümanların yanında görüşme formu uygulanarak aradaki farklılıklar bütün zenginliğiyle ortaya konulmuştur. Farklılıklar aktarılırken ortak bir çerçeve oluşturmaktan uzak durulmuştur. Çeşitleme stratejisi uygulanmış buna bağlı olarak da gerçeklik korunmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmada ilk olarak çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ele alınmakta bu karakterlerle ilgili veriler yorumlanarak belli başlıklar altında kategorize edilmektedir. Tablo altında izah edilen kısımlarda incelenen eserlere ilişkin doğrudan alıntı ve resimlere yer verilmektedir. Verilen alıntılardan sonra parantez içinde ilk olarak kısaltılmış kitap ismi ardından da sayfa numarası verilmektedir. İlgili bölümün ikinci kısmında öğrencilerin dedektif karakterlere dair yazılı-görsel görüşlerinden hareketle oluşturulan tablolar ve resimlere ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Tablo altında izah edilen kısımlarda öğrencilerin görsel-yazılı görüşlerine ilişkin doğrudan alıntı ve resimlere yer verilmektedir. Alıntıların akabinde parantez içinde ilkin öğrencinin sınıf seviyesi(5,6,7,8) , ikinci olarak da öğrenci numarası(7Ö, 8Ö, 9Ö) verilmektedir.

4.1. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Olumlu Özellikleri

Tablo 2. Dedektif Karakterlerin Olumlu Özellikleri

Olayların/durumların nedenini merak etme(DD 13,23,32,35,52, 54, 60, 121, 134 ; SS 60,61,75;İÇ 32, 68, 105; HA, 42, 73, 77, 93, 94; SG 59, 198; GFHZ 16, 19, 21, 22, 36, 42, 46, 51, 60 ,63; SK 27, 53, 86, 100; GK 88,89,114, 152; BİMP 14,18,24, 36,52; YOYM 10, 11, 24, 44, 52, 54, 58, 77, 92; ZV 25; PP 19, 20, 26; KBPİ 35; KP 45, 59, 67, 68, 100; VKM 65, 99, 100, 101; KHP 34,35,44,45; BKE 18, 22, 31, 48, 63, 76, 110; AA 18, 20, 22, 31; KG 8, 18, 35, 36, 59, 62, 90, 103; TMH 71; ÇD 39; BİUK 64, 81; 148; AAG 10, 43, 54, 55; BNG 45, 46, 109; KS 44).
Çevrede olup bitenlere karşı dikkatli olma(DD 23, 115; SS 11, 19, 61; İÇ 32; SK 22,39,121; KK 10, 51; GK 112, 114; GFHZ 12, 24; SS 7,11,19,37; YOYM 7,37, 40, 84, 88, 100; ÇM 31, 41, 53; KP 60, 68; VKM 38; KHP 71, 74; AA 11, 12, 22; KG 53).
Kararlı bir yapıya sahip olma(DD 50, SS, 124, 151; SG 56, 62; SK 72; BİMP 81,115,116; ZV 34; VKM 21; AAG 76, 77, 86; BNG 222; KS 72).
Hayal kurma(İÇ 13; HA,107; SG 103; GFHZ 20, 21, 43, 77, 78; SK 17; KK 9; DD 33; YOYM 5, 12; KP 23, 31; VKM 16, 60; AA 8; KG 13; TMH 13; ÇD 82, 83).
Cesur olma(SG 151, 209; GFHZ 109; KK, 26; DD 27).
Dürüst davranma(DD, 67; SG, 81; KK, 52; BİMP, 73).
Her türlü tehlike/duruma karşı tedbirli davranma(DD 51; KK 125; YOYM 58; KHP 130; KG 37, 96; KS 81).
Yardımsaver olma(SS 81; GK 85; YOYM 86; ZV 10, 48; KBPİ 90, 19,20,21; KP 47,54; KHP 11, 15; AAG 107).
Maceraperest olma(BİMP 18,120; KHP 70; BKE 15,AA 7; KG 52).
Duygusal olma(BİMP 23; GK 85; TMH 68).
Zeki olma(SS 12).

Öngörülü olma(BİMP 56).
Çalışkan olma(KP 58).
Sorumluluk sahibi olma(BİUK 21).

Çalışma kapsamında incelenen otuz sekiz çocuk kitabında yer alan dedektif karakterlere ilişkin olumlu özellikler Tablo 1’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde olumlu özelliklerin olayların/durumların nedenini merak etme, çevrede olup bitenlere karşı dikkatli olma, kararlı bir yapıya sahip olma, cesur olma, dürüst davranma, hayal kurma, her türlü tehlike/duruma karşı tedbirli davranma, yardımsever olma, zeki olma, maceraperest olma, öngörülü olma, çalışkan olma ve sorumluluk sahibi olma gibi başlıklarla ön plana çıktığı görülmektedir.

İncelenen eserlerde en sık geçen olumlu karakter özelliği meraklı olmadır. Olayların/durumların nedenini merak eden karakterler bu tavırlarını kurgu boyunca sürdürmektedir. Meraklı olma, incelenen tüm eserlerde bilmenin ön koşulu olarak ele alınmaktadır. Merak duygusunun bilme isteği(İÇ 32; GFHZ 16, 21, 46, 63; SK 88; BİMP 14, 18, 24, 36, 52), sorgulama(DD 54, 60; SS 75; HA 94; GFHZ 22; SK 27, 153), inceleme(DD 13),soru sorma(DD 23; İÇ 68, 105, HA 42), temel nedeni bulmayı(SS 60; HA 77, 93; SG 59, 198; GFHZ 19, 42, 51, 60; SK 86, 100; GK 89, 114, 152) da beraberinde getirdiği göze çarpmaktadır. Eserlerde karakterlerin soru sorma, sorun çözme ve öğrenme tarzındaki eylemleri dedektiflerde bulunması gereken temel özellikler olarak yansıtılmaktadır. Örneğin *Dolunay Dedektifleri* adlı eserde Birce, yaz tatilini geçirmek için teyzesinin yanına gitmektedir. Birce’nin evi gezdiği sırada duyduğu merak “*Birce resmi inceledi. “(DD 13) ve “Ardı ardına sorular soruyordu eniştesine. “(DD 13) şeklindeki cümlelerle okura aktarılmaktadır. Eserin devamında Birce, kuzenlerinin davranışlarını “Oğuz, siz neden ‘amca’ diyorsunuz? “(DD 23) diyerek sorgulamakta; kaya mezarlarındaki oyuklara dair merakını “Kocaman kayaları nasıl oyuyorlarmış ki? “(DD 32) sorusuyla dile getirmekte ve mezarlardan gelen seslerin kaynağıyla ilgili söylentiye “Hadi anlatın şu söylentiye, meraktan öleceğim. “(DD 35) biçimindeki ifadeyle öğrenmek istemektedir. Sisın Sakladıkları isimli kitapta yolculuk sırasında trenle aynı doğrultuda uçan kuşları gören İlay’ın arkadaşı Fuat’ a “Ben de fark ettim, ama neden treni izlesinler ki? “(SS 60) şeklinde soru sorması temel nedeni bulmaya dair merak durumunu yansıtmaktadır. Yolculuğun devamında iri kargalar gören kahraman numaralandırılmış karga hakkında*

“Gerçekten de neden numara vermiş olabilirlerdi o kuşa? “(SS 61) ve “Havadaki bu sis de ne? “(SS 75) şeklinde cümleler kurarak mevcut durumu sorgulamaktadır. *Yeni Okul Yeni Macera* isimli eserde, dedesi Eda’ya bonzainin ne olduğunu açıklayacağı esnada okul servisi gelmekte, o da gün boyunca dedesinin anlatacaklarını merak etmektedir(YOYM 92). *Zehirli Variller* isimli kitapta Yeşim, Yücel, Melih ve Zeki top oynamak için boş araziye gittiklerinde gördükleri varillerin orada bulunma nedeni merak etmektedir(ZV 25). *Pasaklı’nın Pasaportu* isimli eserde Hibrahim, güvenlikçi Sakin’i nöbette görmekte ve bir aksilik olabileceğini düşünerek “*Sakin, normal şartlarda bir olay yoksa geceleri nöbete kalmazdı. Bunu bilen Hibrahim meraklanmadan edemedi.* “(PP 19) şeklinde cümleler kurmaktadır. Sakin’le konuşan Hibrahim, onun yaptığı açıklamayı yeterli bulmayınca daha çok meraklanmaktadır(PP 20). İlerleyen günlerde Sakin, telefonla Hibrahim’ i aradığında pasaportla alakalı bir gelişme olduğunu düşünen Sevdâ ve Berra’nın merakı iyice artmaktadır(PP 26).

Kimin Bu Parmak İzi adlı kitapta Fatma, okulda işlenen suçun çözümü için Ali’ ye ortaklık teklif etmekte, Ali’ de bu iş birliğinin detaylarını merak etmektedir(KBPI 35). *Kalamar Pansiyon* isimli yapıtta Hayal, Ardıç ‘ı aramakta ve “Nerdesiniz? Niye gelmediniz? Geçen yaz niye veda bile etmeden kaçtınız?(KP 45) biçimindeki ifadelerle de merak ettiği her şeyi arkadaşına sormaktadır. Ardıç, ailesinin pansiyonunda aşçı olarak çalışan Zekai Karasu hakkında az bir bilgiye sahip olduğu için onun geçmişini merak etmektedir(KP 59). Pansiyonda kimsenin bulunmadığı bir anda Ardıç, aşçının fotoğraf kutusunu karıştırmaktadır(KP 67). Ardıç, annesinin fotoğraf hakkında sorular sormasının nedenini “*Hayal’le bir sürü fotoğrafımız vardı. Özellikle bu fotoğrafı niçin merak etmişti?* “(KP 68) şeklindeki sözleriyle sorgulamaktadır. Hayrettin Dede, mezarlık ziyareti yaparken onu izleyen Ardıç, arkadaşının gerçek annesinin kim olduğu hakkındaki merakını “*İkizlerin gerçek annesi Meral mi, Petek mi; bu da bir bilmece. Tüm bunların anlamı ne?* “(KP 100) biçimindeki sözleriyle dile getirmektedir.

Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Bay Tırtır, karabataktan bahsettiğinde, Kıymık karabatağın ne olduğunu bilmediği için ona “*Hımmm...* “*dedi Kıymık.* “*Karabatak nedir?* “(VKM 65) şeklinde soru sormaktadır. Kıymık, Tırtır Amca’ya gelen mektubu

kimin gönderdiğini merak etmektedir(VKM 99).Kıymık' ın yakın çevresinde bulunan insanlara masalmektuplar gelmeye devam etmektedir. Kıymık' ın göndereni belli olmayan mektuplar hakkında duyduğu merak "*Mektupların, Kıymık' ın çevresindeki insanlara gelmesi bir rastlantı mı?(VKM 100)* ve "*Mektuplar sorunları olanlara mı geliyor?(VKM 101)* biçimindeki ifadeler vasıtasıyla kurgudaki yerini almaktadır.

Kayıp Haritanın Peşinde de çocuklar, Kerem Amca rehberliğinde tarihi yerleri gezmektedir. Bilge ve Bilgin Yeni Cami hakkında merak ettiklerini "*Bilge hemen caminin adını sordu(KHP 34)* " ve "*-Gerçekten yeni mi? Hiç yeni gibi durmuyor!(KHP 35)* " şeklindeki ifadelerle Kerem Amca'ya sormaktadır. Eserin devamında farklı mekanlarda gezi yapan çocuklar akıllarına takılan her türlü detayı "*-Kerem Amca, neden bu kulenin adı Adalet Kulesi, diye sordum hemen.(KHP 42)* " ve "*Bu kez ben meraklanmışım. Bu kapıların önemi ne, diye sordum(KHP 44)* "biçimindeki cümlelerle rehberle sormaktadır.

Bataklığın Kıyısındaki Ev'de Peren, Büyükhala' ya yardımcı olmak için onun evine gitmektedir. Peren' in bu yeni yer hakkındaki merakı "*Böyle güzel bir havada, çevreyi keşfetmek için yanıp tutuşuyordu Peren. "(BKE 18)* biçimindeki cümlelerle yansıtılmaktadır. Peren, evde yalnız olduğunu anlayınca Büyükhala' nın gece yarısı nereye gittiğini merak etmektedir(BKE 22). Kuzey ve Büyükhala markette çalışan çocuktan sıkça söz etmekte; Peren de Küçük Vahşi 'yi merak ettiği için halanın market alışverişine eşlik etmektedir(BKE 31).

Baykuş, halayı tehdit edip evi terk etmesini söylediğinde Peren, adamın kimliğini "*Kimdi o? Ne istiyordu? "(BKE 48)* şeklindeki ifadelerle sorgulamaktadır. Evde usturlap gören Peren, onun ne olduğunu merak etmekte bu sebeple de Kuzey'e "*Usturlap. Niçin kullanılır biliyor musun? "(BKE 63)* biçimindeki cümlelerle soru sormaktadır.

Büyükhala'nın usturlapla çalıştığını gören Peren, asıl nedene dair duyduğu merakı "*Benim merak ettiğim, Büyükhala'nın onunla ne yaptığı? Ya da yıldızlarla neden ilgilendiği? "(BKE 63)* şeklindeki ifadelerle arkadaşıyla paylaşmaktadır. Peren, halasının Uçan Adam'la olan geçmişini merak etmesini "*Elimde değil, öykünüzü çok merak ediyorum. Uçan Adam'la sizin öykünüzü...* " (BKE 76) biçimindeki sözleriyle

açıklamaktadır. Peren, evle bataklık arasındaki gizli geçidi bulduğunda halasının geçide yaptığı ziyaretlerin gerçek nedenini sorgulamaktadır(BKE 110).

Ayasofya'nın Anahtarı adlı kitapta Can, müzedeki kameralarla ilgili merak ettiklerini “*Kamera kayıtları her noktayı gösteriyor mu?* “(AA 18) biçimindeki ifadesiyle memurlara sormaktadır. Can ve Şevval meraklarını gidermek için hazırladıkları sorularla müdürü sorgulamaktadır(AA 20). Müze müdürünün gizemli hareketlerinin asıl sebebini bulmak isteyen ikilinin meraklı halleri “*Bu kadar önemli olan neydi acaba?* “(AA 22) ve “*Cevaplanması gereken pek çok soru vardı.* “(AA 31) şeklindeki ifadeler aracılığıyla okura sunulmaktadır.

Kuklanın Gizemi’nde Aylin, sabah erkenden Silvia’nın evine ziyarete gitmekte, Silvia ziyaretin nedenini merak etmektedir. İki arkadaşın Aylin’in meraklı halleri “*Silvia’nın ne söyleyeceğini çok merak ediyordu.* “(KG 8) biçimindeki cümleyle ifade edilmektedir. Eserde Marco’ nun, Massimo’ nun çözmeye çalıştığı olaya dair ilgi duyması “*Marco dayanamayıp Komiser Massimo’ nun peşinde olduğu olayla ilgili sorular da soruyordu.* “(KG 18) şeklindeki ifadeyle anlatılmaktadır. Kitapta Marco’nun , Pavel’ den işkillenmesi “*Adamın onları neden görmezden geldiğini ve nereye gittiğini merak ediyordu.* “(KG 35) cümlesiyle okuyucuya aktarılmaktadır. Aylin ve arkadaşları yağmurdan korunmak için Pavel’in girdiği yere saklanmaktadır. Marco, mekanda bulunan kutuları fark edince “*İçinde ne var acaba?* “(KG 36) şeklindeki sorusuyla duyduğu merakı dile getirmektedir. Vera’yı koşarken gören Marco, onun nereye gittiğini merak etmektedir(KG 59). Pavel ve Vera’nın kuklalar hakkında gizemli işler çevirdiğini düşünen Marco, arkadaşlarına kuklalar hakkında sorular sormaktadır(KG 62). Pavel ödül törenini hızla terk etmekte; Marco ve Ale de bu davranışın nedenini merak etmektedir(KG 90). Vera, kuklayı Pavel’in elinden alarak parçalamaya yeltenmekte; Marco da bu eylemin nedenini merak etmektedir(KG 103).

Tuhaf Mücevher Hırsızları adlı eserde okulun bodrum katında kedi bulan gruptan Murat, onların katta bulunma nedenini “*Peki ya, bu kedi yavrularının burada ne işleri var? Ya bizim aradığımız delil, bu kedi yavrularıysa, diyor.* “(TMH 71) şeklindeki ifadeleriyle sorgulamaktadır.

Babaannemin İçine Uzaylı Kaçtı isimli yapıtta Alaz, korkunç bir rüya gördüğünü Tulip' e anlatmakta; Tulip de Alaz'ın rüyasını merak etmektedir(BİUK 64). Kitapta Tulip' in kuzeni Tuna'nın meraklı bir çocuk olması "*Merak, araştırmak, düşünmek ve hayal etmek... Siz ödev yapmaktan başka bir şey düşünmüyor musunuz? (BİUK 81)* ifadeleri aracılığıyla okura aktarılmaktadır. Babaannesinin içine uzaylı kaçtığını iddia eden Alaz ve arkadaşları huzurevine inceleme yapmaya gitmektedir. Alaz, Tuna'nın ofise nasıl girdiğini merak etmekte Tuna da "*Ben kedi kadar meraklıyım, hala fark etmedin mi? dedi Tuna. (BİUK 148)* şeklindeki cümlesiyle ona yanıt vermektedir.

Altın Anahtar' ın Gizemi adlı eserde Cemil'in balığı onu görünce gözlerini fal taşı gibi açmakta, kedisi de titremektedir. Cemil, bu durumların esas sebebi hakkındaki merakını "*Acaba neden sadece beni görünce birinin gözleri pörtlüyor, öbürü titremeye başlıyor? (AAG 10)* tarzındaki ifadesiyle dile getirmektedir. Cemil'in eğitim gördüğü okulun sembolü olan altın anahtar, kimliği belirsiz kişiler tarafından kırılmaktadır. Cemil'in olaya duyduğu ilgi "*Doğrusu altın anahtarı kimin kıldığını ben de merak ediyordum. (AAG 43)* biçimindeki ifadeyle okura aktarılmaktadır. Cemil, arkadaşları kendisine sürekli hiperaktif dediği için bu kelimenin anlamını merak edip annesine sormaktadır(AAG 54). Evdeki balık ve kedinin kendisinden korktuğunu anlayan Cemil, hayvanların korkma nedenini merak etmekte ve annesine sormaktadır(AAG 55). Annesi "*Balığın karnını sıktığın gibi, karnındaki tüm yavrular akvaryumun içine dökülmüş. (AAG 55)* şeklindeki açıklamasıyla çocuğunun merakını gidermektedir. Bu noktada dikkat çeken detay, şiddetin normalleştirilerek tüm detaylarıyla çocuk okura aktarılmasıdır.

Babam Nereye Gitti? isimli yapıtta Memo'nun kayıp olan babası için duyduğu kaygı "*O da korkmuş mudur sokaklarda? Şimdi nerededir? Kötü adamlara rastlamış mıdır?(BNG 45)* tarzındaki sorularla aktarılmaktadır. Memo'nun annesi, evdekilerle kavga etmektedir, onun duyduğu tasa "*Kapı dinlemek çok ayıptır ama ... meraktan öleceğim. (BNG 46)* şeklindeki ifadeyle kurgudaki yerini almaktadır. Memo, amcasını bulunca ona babasının nerede olduğunu "*Ben de baştan beri sormak istediğim soruyu sordum. Amca, babam nerede? (BNG 109)* tarzındaki ifadesiyle sormaktadır.

Kum Saati isimli kitapta Emre, kum saati aracılığıyla gördüğü rakamları not alırken mesaj kaybolmakta; onun gittikçe artan merakı da “*Bir süre olduğu yerden kalkamadı. Sorular, sorular... Yine kafasında cevabı olmayan birçok soru belirmişti. Neydi bu rakamlar?* “(KS 44) şeklindeki sorularıyla okura aktarılmaktadır.

Farklı karakter özelliklerine sahip olan kahramanlar, söz konusu sorun çözme olunca gerekli dayanışmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda cinsiyet farkı gözletilmeksizin iş birliği yapıldığı görülmektedir. Kendi sorularına mantıklı cevaplar arayan karakterler yanıtı bulmak için bazen bireysel bazen de grupsal boyutta sorgulama yoluna gitmektedir(DD 54, 60). Örneğin evin bodrum katında bir kamera olduğunu anlayan çocuk karakterler bu durumun nedenini “*Tom Amca neden bodruma kamera koymuştu ki?* “(DD 52) şeklindeki ifadeyle sorgulamaktadır. Kurgunun devamında Oğuz ve Bilge “*Haklısın Birce; ama bunların ne işi var burada, neden okulunda saklamıyor?* “(DD 54) biçimindeki cümleleriyle grupsal anlamda sorgulama yapmaktadır. Kahramanlar hakkındaki “*Oğuz, Bilgecan, Birce ve Ada geldikleri yoldan dönerken kafalarında binlerce soru taşıyorlardı.* “(DD 60) biçimindeki ibare de bireysel merakı yansıtır niteliktedir. *Yeni Okul Yeni Macera* isimli eserde Eda ve ailesi evlerindeki ilk güne dedesinin yaptığı serenatla uyanır, serenatın ne olduğunu merak eden kahraman “*Baba, serenat ne demek, diye sordum*(YOYM 10) “ ve “*Dede serenat ne demek, diye sordum*(YOYM 11) “ diyerek ilk önce babasına sonra da dedesine sorular sormaktadır. Eserin devamında okulun ilk günü okul servisleri olmadığı için öğrencilerin gelmediğini gören Eda, bu durumun nedenini Selim’ e sormaktadır(YOYM 24,44). Başka bir gün, Eda okula geldiği sırada spor arabanın içinde gizlenmeye çalışan birini görmekte, merak ettiği için de dikkatini o adam üzerinde yoğunlaştırmaktadır(YOYM 52). Eda, babası eski servis şoförü olan Aylin’ e, ek bilgi almak umuduyla da Kerim’e kaza hakkında merak ettiklerini sormaktadır(YOYM 54). Eda, kazaların sebebini ve ardındaki kişileri bulmayı amaçlamaktadır(YOYM 58). Selim, yeni bir firmanın servis ihalesini aldığını Eda’ya anlatmakta, o da bunun nedenini merak etmektedir(YOYM 77).

Bilinmezi bilinir kılmayı amaçlayan karakterlerin her durumda dikkatli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Karakterlerin odaklandıkları nesneler, durumlar

ve olaylar sıklıkla benzer özellikler taşıırken nadiren de olsa farklılıklara rastlanabilmektedir. Karakterlerin sıkça dikkatini çeken durum çevreyle ilgili değişiklikler olmaktadır(DD 115; SK 22, 39, 121; GK 112; SS 61). Bunun yanı sıra çeşitli eşyalar (DD 23; GK 114; GFHZ 12) ve canlılar(SS 11, 19) da kahramanların dikkatini çekmektedir. *Dolunay Dedektifleri* adlı eserdeki karakterlerin ilgisini evin bodrum katındaki gariplikler ve kaya mezarlarında meydana gelen değişik olaylar çekmektedir(DD 115). *Sözcük Korsanı* isimli eserde ise dedektif kahramanın yakınında oturan kadının konuşmasında anormal bir durum olduğunu sezmesi dikkati yansıtan bir diğer ifadedir. Çocuk karakterlerin dikkatli oluşu yetişkinler tarafından takdir edilirken(SS 61), akranları nezdinde ise alay konusu haline getirilmektedir(KK 10). *Kapiland' ın Kobayları* adlı yapıtta Marjinal, servis şoförüne ensesindeki et beninin büyüdüğünü söylemekte ve bu durum sebebiyle akranları arasında dalga konusu olmaktadır(KK 10). *Yeni Okul Yeni Macera* adlı kitapta Eda, yeni kayıt olduğu okulda her türlü tehlike ve gizeme karşılık dikkatli davranmaktadır(YOYM 7,37). Kurgunun devamında öğretmeninin telefon konuşmasını gizlice dinleyen Eda, ona yakalanmamak için dikkatli olmaktadır(YOYM 40). Yeni servis şoförünün değişik davranışlar sergilemesi Eda'nın dikkatini çekmektedir(YOYM 84). Bununla birlikte yeni servis şoförü, Eda' ya bir yerden tanıdık gelmekte bu sebeple de dikkati giderek artmaktadır (YOYM 87). Eda, yeni şoförün aslında okulun bahçesinde gördüğü iki tuhaf adamdan biri olduğu sonucuna vardığında daha dikkatli davranmaya başlamaktadır(YOYM 88). Serviste dikkatini şoför üstünde yoğunlaştıran Eda bu durumu “*Bu sırada şoförün kulağında küçük bir kulaklık olduğunu fark ettim* “(YOYM 88) biçimindeki ifadesiyle anlatmaktadır. Eda, servis her zaman ki güzergahtan saptığında öğrencilerin ve kendisinin durumu fark etmesini “*Değişik bir yoldan gittiğimize dikkat eden muhtemelen sadece ben değildim.* “(YOYM 100) şeklindeki cümlesiyle ifade etmektedir.

Çalınan Mercek isimli kitapta Zeki, laboratuvarında karışıklık yaşandığı gün müdür ve öğretmenlerin konuşmalarına şahit olmakta ve dikkatini çeken durumları “*Ama bir ara içeriye göz atmıştım. Etraf dağılmıştı ve yerde de birkaç tane çamurlu ayakkabı izi vardı.* “(ÇM 31) biçimindeki cümlelerle arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Olayı çözmek isteyen grup üyeleri, okulun krokisini incelerken bahçeye yakın olan

villaları fark edip dikkatlerini bu nokta üzerinde yoğunlaştırmaktadır(ÇM 41). Eserde olay yerinde inceleme yapan Melih, fotoğraflara dikkatlice bakınca yerde armalı bir saat olduğunu fark etmektedir(ÇM 53). Olayın olduğu günü zihninden geçiren kahraman, fotoğraftaki saatin olay günü orada bulunmadığını “*Bu saat, bu saat orada yoktu, dedi Melih(ÇM 53)*” şeklindeki sözüyle ifade etmektedir.

Kalamar Pansiyon’da Ardıç, Rastabi’nin fotoğrafları arasında çocukluğuna ait bir resim bulmaktadır. Fotoğrafa dikkatlice bakınca arkadaşı Hayal’in kolundaki doğum lekesini fark etmektedir(KM 60). Ardıç, fotoğraftaki kişinin kim olduğunu annesine sormakta ve onun yalan söylediğini “*Ama annem yalan söylerken, cümlelerinin başına hep ‘ah’ getirirdi*” (KM 68) şeklindeki çıkarımıyla açıklamaktadır.

Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık, gazetede ki iş ilanı için bir eve gitmektedir. Hem bahçenin hem de evin kapısında aynı yazının olması onda ilgi uyandırmaktadır(VKM 21). Kıymık’ ın anneannesine bir mektup geldiğinde onun hissettiği merak “*Kıymık meraktan kıvranıyordu. Zarfın üstündeki pula ve damgaya dikkatlice baktı.*” (VKM 38) biçimindeki cümlelerle ifade edilmektedir.

Kayıp Haritanın Peşinde isimli eserde çocukların, haritayı arayan diğer kişileri düşünerek daha dikkatli olma noktasında anlaşımları “*-Dikkatli olmalıyız, dedi. Yıldız’ ın peşinde olanlar çok yakında olabilirler. Birbirimizi sürekli kontrol edelim ve kesinlikle ayrılmayalım. Büyük bir ihtimalle onlar da haritayı arıyorlar.*” (KHP 71) şeklindeki sözlerle ifade edilmektedir. Bilgin, mailde geçen numaraları etraflıca incelediğinde dikkatini çeken noktaları “*Sonra rakamların iki defa tekrarladığını, yani neredeyse aynı numaranın iki defa art arda yazıldığını fark ettim.*” (KHP 74) biçimindeki cümlelerle arkadaşlarıyla paylaşmaktadır.

Ayasofya’nın Anahtarı adlı kitapta Can ve Şevval’ in müzeyi gezdikleri sırada yapılan bir konuşmaya kulak misafiri olmaları “*Yapının ortasında, konuşmasından bilgili olduğu anlaşılan biri, etrafındaki kalabalığa bir şeyler anlatıyordu. İkisi birden kulak kabartıp dikkat kesildi.*” (AA 11) cümleleriyle okura aktarılmaktadır.

Şevval, müzeyi incelediği esnada tuhaf hareketlerde bulunan iki kişi dikkatini çekmektedir. Bu durum *“Bu ikili, şüpheli hareketlerle bir şeyler yapıyor, sanki fotoğraf çekiyormuş süsü veriyorlardı. “(AA 12) şeklinde ifadelerle eserdeki yerini almaktadır. Şevval’ın iki adamı göz hapsine alması “Bütün dikkati bu iki şüphelinin üstündeydi. “(AA 12) tarzındaki ifade aracılığıyla kurgudaki yerini almaktadır. Olayın devamında müze müdüründen bilgi almaya giden Şevval’ın dikkatini masadaki belgeler çekmektedir(AA 22).*

Kukla’nın Gizemi’nde Marco ‘nun Vera’yı takip ederken gözünü dört açması eserde “Gece Marco, Vera’yı gözden kaçırmamak için tüm dikkatini kıza vermişti. “(KG 53) şeklindeki cümleyle anlatılmaktadır.

İncelenen eserlerdeki karakterler karşılaşılan güçlüklerle rağmen kararlı yapılarını korumaktadır. Ümitsizliğe kapılan kahramanlar, arkadaşlarının desteğiyle sorunu aşmaktadır(DD 50; SS 151; SG 56). Karakterler, tüm zorluk ve tehlikelere rağmen çabalamaya devam etmektedir(BİMP 81, 115, 116; SK 72). Sisın Sakladıkları adlı yapıtta delil olarak sakladığı kağıdın parçalanması karşısında İlay’ ın *“Kağıt parçalarını birleştirebilir ve yine kanıt olarak kullanabilirdi. “(SS 124) şeklindeki düşüncesi bu durumu destekler niteliktedir. Süper Gazeteciler kitabında Erdem ve Yener’in bilgi toplamak için yaptıkları zorlu takibi anlatan “Yine de yılmamış, halk otobüsü ile peşlerinden gitmişlerdi. “(SG 62) biçimindeki bir diğer ifade de kararlı yapıyı örnekler niteliktedir. Zehirli Variller’ de boş arazideki atık dolu varilleri fark eden Yeşim, Melih, Yücel ve Zeki, gördüklerini yetkililere bildirmekte; araştırmanın yavaş ilerleyebileceğini öğrendikleri zaman da olayın peşine düşmektedirler(ZV 34).*

Altın Anahtar’ ın Gizemi’ nde Cemil, hayvanlarının kendisine karşı duyduğu korkuyu yenmeleri için kararlı davranarak onlara ilgi göstermektedir(AAG 76). Engellere rağmen azimli davranan Cemil’in *“Ama olsun, pes etmeyeceğim. Bu işi başaracağım. “(AAG 86) şeklindeki sözleri durumu özetler niteliktedir.*

Memo, kayıp olan babasını ararken çeşitli güçlüklerle karşılaşmakta; azmi ve inancı sayesinde tüm engelleri aşmaktadır. Bu durum eserde Memo’nun *“Onların da başına benimki gibi inanılmaz olaylar gelirse, direnmeyi ve vazgeçmemeyi öğrenirler. “(BNG 222) biçimindeki cümlesiyle ifade edilmektedir.*

Emre ve Yumi'nin babaları aynı ekipte çalışırken kaybolmaktadır. Yumi, bu durumun üstesinden gelerek hayatına kaldığı yerden azimle devam etmektedir. Yumi'nin kararlı yapısı “*Emre gibi mücadele etmekten vazgeçmemiş, aksine başarılı olabilmek için daha da hırslanmıştı.*” (KS 72) şeklindeki cümleyle eserdeki yerini almaktadır.

Yapıt karakterleri, muhatap oldukları suçlu insanlar, tehlikeli olaylara karşın cesur davranmaktadır. Örneğin perili evle ilgili ürkütücü söylemlere karşın Yener ve arkadaşları küçük bir çocuğu kurtarmak için o eve gitmektedir (SG 151, 209). Bir başka eserde ise karakter, sınav sorularını çalan suçluların yakalanmasına yardımcı olmaktadır (GFHZ 109). Bahsi geçen eserlerde çocuklar, cesaretleri sayesinde yetişkinlere yardım etmektedir (KK 26; DD 27).

Kurgu boyunca kahramanlar, hür iradelerini kullanarak dürüst olma yolunu seçmektedir (DD 67; KK 52; BİMP 73). Gazete ekibine katılmak isteyen Elif ve Selin'in ilk başta sözde ilginç bir haberi kullanarak gruba dahil olma ihtimalleri varken dürüstlüğü seçerek gerçeği arkadaşlarına anlatmaları bu duruma örnek teşkil etmektedir (SG 81).

Dedektif karakterler, günün herhangi bir anında bazen çözmeye çalıştıkları olaya yönelik bazen de kendi ilgilerine yönelik hayaller kurmaktadır. Karakterlerin en sık kurduğu hayal, kahraman olup gazetelere çıkmaktır (İÇ 13; HA 107; GFHZ 20, 21, 43). *İstanbul'u Çalıyorlar* adlı eserde Mustafa, tarihi eser kaçakçıları yakalayıp gazetelere manşet olduğunu hayal etmektedir (İÇ 13). *Gizli Formül Hangi Zarfta* isimli eserde Engin, soru çetesini deşifre edip gazetelere çıkmayı hayal etmektedir (GFHZ 20). Bunun haricinde karakterler hedef, ilgi, istek, ihtimallere yönelik hayaller kurmaktadır (DD 33; GFHZ 77,78; SK 17; KK 9). *Yeni Okul Yeni Macera* isimli eserde Eda, gelecekte dedektif olmayı düşlemektedir (YOYM 5). Aynı eserin devamında Eda, dedesinin kanun çaldığı sırada Eski Türk sinema filmlerinden birinde olduğunu hayal etmektedir (YOYM 12). *Kalamar Pansiyon* da Bucika, en büyük hayalini “*En büyük hayalim, uyurken de kitap okuyabilmek* (KP 23) “ biçimindeki cümlesiyle anlatmaktadır. Aynı eserde Hayal'in en büyük düşü eserde “*...en büyük hayali, bir kar canavarı görmektir* (KP 31) “ şeklindeki cümleyle ifade edilmektedir.

Vanilya Kokulu Mektuplar'da Kıymık, hayalini “*Büyüyünce anneannem gibiler için bir koltuk icat edeceğim. Üzerinde bir saatten fazla oturunca yayları dışarı fırlayacak.* “(VKM 16) biçimindeki cümleleriyle aktarmaktadır. Kıymık, arkadaşı Baldudak' ı görmek istemekte onu göremeyince hayal kurmaktadır(VKM 60).

Ayasofya'nın Anahtarı'nda Can ve Şevval'in polisiye romanlar yazmayı düşlemesi “... *Hele bu konuda eser vermek en büyük hayalleriydi.* “(AA 8) şeklindeki ifadeyle eserdeki yerini almaktadır.

Caner, büyüünce yapmak istediklerini anlatırken hayalindeki mesleği “*Haa bir de, unutmadan söyleyeyim, dedektif olmak istiyorum.* “(TMH 13) biçimindeki cümlesiyle okurla paylaşmaktadır.

Mahir, Garson Abuzer' i yakalayıp televizyona çıkma hayalini “*Bu iş halledilince ulusal gazetelere de çıkardım muhtemelen.* “(ÇD 82) ile “*Düşünsenize dünyanın en büyük televizyonuna çıkabilirdim.* “(ÇD 83) şeklindeki cümleler vasıtasıyla anlatmaktadır.

Çözölmeye çalışılan konuyla ilgili bilgi arttıkça kahramanların tedbirli davranışları da artmaktadır. Bodrum katında kötü kokuya bir kez yakalanan Oğuz' un ikinci kez aynı yere kolonyalı mendille gitmesi(DD 51) ve soyunma odasında inceleme yapacak olan Marjinal ve arkadaşlarının yakalanmamak için lambayı yakmamaları(KK 125) tedbirli davrandıklarını göstermektedir. Toygar Öğretmeni takip eden Eda, ipucu bulmak için onun odasına girmeyi düşünmekte, yakalanma ihtimaline karşılık yaptıklarını “*Hemen geri dönme ihtimaline karşılık biraz bekledim.* “(YOYM 58) ve “*Öncelikle yakalanma ihtimaline karşı nereye saklanabileceğime baktım.* “(YOYM 58) biçimindeki cümleleriyle anlatmaktadır.

Kayıp Haritanın Peşinde de üçlü grubun, çetenin bulunduğu evde odaları ararken tedbirli davranmaları “-*Bu kötü işte, dedi Onur. Nasıl açacağız? Biraz daha zorlayalım. Ama dikkatli olmalıyız. Kimseyi uyandırmayalım.* “(KHP 130) şeklindeki sözlerle ifade edilmektedir.

Kuklanın Gizemi'nde çocuklar, saklandıkları yerde ayak sesleri duyunca fark edilmemek için sessizce beklemektedir(KG 37). Dükkanda Pavel'den gizlenen Marco

ve Ale' nin bu durumu kitapta *“Gözleriyle saklanabilecekleri bir yer aradılar. “ (KG 96) biçimindeki ifadeyle okura sunulmaktadır.*

Eyüp ve Yumi çete üyelerine yakalanmamak için tedbirli davranmaktadır. Bu durum eserde *“Ayakkabılarını çıkartırlarken Eyüp de sürekli etrafı kolaçan etmeyi ihmal etmiyordu. “ (KS 81) şeklindeki ibareyle anlatılmaktadır.*

Zehirli Variller adlı eserde bir sınıf önde olan Yeşim, arkadaşı Zeki' nin ödevlerini yapmasına yardım etmektedir(ZV 10). Yeşim aynı zamanda olay yerine kamera yerleştirmeyi düşünen Zeki' ye de yardımcı olmaktadır(ZV 48).

Kalamar Pansiyon'da Ardiç'in, Yazaret' e kitap yazarken fikir vermesi *“Pilav yapmak için pirinç gerekir ama çocuk kitabı yazmak için çocuğa ihtiyacınız yok, “ dedim, geçen seneyi hatırlayarak. “(KP 19) şeklindeki cümleyle aktarılmaktadır. Kitapta Bucika' nın Ardiç' a pansiyon işlerinde yardımcı olması *“Bucika, yazın pansiyonda bana yardım etmeyi sever. “(KP 21) tarzındaki ifadeyle anlatılmaktadır. Hayal, içinden çıkılmaz bir olaya müdahil olunca mektup yazarak Ardiç' tan yardım istemekte o da arkadaşına yardımcı olmaktadır(KP 47, 54).**

Kayıp Haritanın Peşinde' de Bilgin, sofrayı hazırlayan kardeşi Bilge'ye yardım etmesini *“Ben de onunla uğraşmaktan vazgeçtim ve sofrayı hazırlamaya çalışan Bilge'ye yardım etmeye başladım. “(KHP 11) şeklindeki sözleriyle okurla paylaşmaktadır.*

Ailesi, Bilgin, Bilge ve Bora'yı İstanbul'a tatil kampına göndermektedir. Bilgin ve Bilge, küçük kardeşleri Bora'nın valizini hazırlaması için *“Ben de işimi bitirince Bilge ile birlikte Bora'ya yardım ettim. “(KHP 15) tarzındaki ifadeyle ona yardımda bulunmaktadırlar.*

Cemil'in mahallede yardıma ihtiyaç duyan kişilere destek olması *“Mahallemizdeki yaşlı nine ve dedelerin bakkal işlerini yapıyor, onlara yardım ediyordum. “(AAG 107) şeklindeki cümleyle kurgudaki yerini almaktadır.*

VKM 80

Resim 1. Yardımda Bulunmaya İlişkin Görsel

Karakterler, muhtaç olan herkese yardım etmektedir(SS 81; GK 85; BİMP 108). Yardım edilen kişiler çocuk, yetişkin yahut hayvan olabilmektedir. Kumru adlı karakterin, sahibi tarafından şiddete uğrayan Garip adlı köpeği kurtarmasını anlatan *'Koşarak Garip' in zincirini çözdü.*'(BİMP 108) biçimindeki ifade durumun kanıtı niteliğindedir. *Yeni Okul Yeni Macera* isimli kitapta, Aylin'in babası işsiz kaldığı için başka bir okula kaydolması gerekmektedir bu durumdan haberdar olan Eda, babasından yardım isteyerek Aylin'e destek olmaktadır(YOYM 86). *Kimin Bu Parmak İzi* isimli kitapta Ali, Gülten'in parmak izini alırken heyecanlanmakta o esnada arkadaşı Fatma ona yardım etmektedir(KBPİ 90).

Kahramanlar, gerçeğe ulaşmak için türlü maceralara atılmaktadır(BİMP 114, 120). Çözüme ulaşmak zor olsa da karakterlerin macera seven yapıları sayesinde çözüme ulaştıkları görülmektedir. Ozan karakterinin *'Bir masalın peşine dört kişiyle birlikte takılıp onca tehlikeyi göze almak için hem maceraperest hem de şaşkın olmak gerekiyordu.'*(BİMP 120) biçimindeki sözleri durumu destekler niteliktedir. *Kayıp Haritanın Peşinde* de çocuklar, pansiyonda tanıştıkları Onur'a, Bilgin'in mail adresine

yanlışıyla gelen maillerden bahsetmekte; ardından hepsi maceraya atılıp bu gizemi çözmeye karar vermektedir(KHP 70).

Peren' in maceraperest biri oluşu eserde annesinin “*Bataklık ve on dört yaşında çılgın bir serüven delisi!*”(BKE 15) şeklindeki cümlesiyle anlatılmaktadır.

Ayasofya'nın Anahtarı’nda Şevval’in macera tutkunu oluşu “*Serüven düşünüy* Şevval ise Can’ı düşünüyordu. “(AA 7) tarzındaki ifadeyle aktarılmaktadır.

Kuklanın Gizemi’nde Ale ve Marco’ nun şüpheli ve maceraperest yapıları arkadaşları tarafından “*Maceraya atılmak için neler yapmazsınız ki!* “(KG 52) biçimindeki cümleyle ifade edilmektedir.

Dedektif karakterler, uzun vadede olan biteni hatırlamaktadır. Örneğin İlay, yıllar önce hiç görmediği teyzesiyle ilgili ödev yapmakta ve bu bilgileri yıllar sonra aynıyla hatırlamaktadır(SS 18).

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde isimli eserde Berkay’ın ‘*İki kefesi olan, çokla azı ayıran, nasihati içinde olan şey adalet terazisidir. Tabii bu, yalnızca bir simge. Bulmacanın gösterdiği şey de bir biblo.*’ (BİMP 56) biçiminde aratılan nesne hakkında gerçeğe yakın akıl yürütmesi durumu yansıtan bir başka ifadedir.

Karakterlerin taşıdığı bir başka olumlu özellik duygusal olmadır. İncelenen kitaplarda hem erkek hem kız karakterler duygusal yapıda olabilmektedir(BİMP 23; GK 85). Duygusal karakterler bu özellikleri sebebiyle akranları arasında dalga konusu olabilmektedir. Kumru karakteri hakkındaki ‘*Sulu gözüün tekidir yani. Müzik dersinde söylediği acıklı bir parçada bile gözleri dolar hemen. Eskiden, yani daha küçükken, kızdırıp sık sık ağlatırdık onu.*’(BİMP 23).’ şeklindeki ifade bu durumu destekler niteliktedir. Burada dikkat çeken husus karakterin duygusal olduğu için akran zorbalığına maruz kalmasıdır. Ayşe’nin duygusal yönü eserde “*Geçenlerde Zümra’nın boğazı ağrıyordu. Bunu söyledi. Bir saat sonra Ayşe hüngür hüngür ağlamaya başladı.* “(TMH 68) biçimindeki cümlelerle aktarılmaktadır. Bahsi geçen karakterin iletişim yerine ağlama yolunu seçmesi dikkat çekicidir.

Olumlu karakter özellikleri kapsamında öne çıkan bir diğer başlık çalışan olmamıştır. Kalamar Pansiyon’da Ardiç, kendi isteğiyle pansiyonda çalışmaktadır. Bu durum eserde Ardiç’in “*Pansiyonda çalışmak hoşuma gidiyordu. Kendimi, yaşlandığımda bile burada çalışırken görebiliyordum. “(KP 58) şeklinde sözleriyle aktarılmaktadır.*

Karakterlere dair öne çıkan bir başka olumlu özellik sorumluluk sahibi olmamıştır. Alaz, annesinin verdiği görevleri yerine getirmesini “*Annemin verdiği görevlerin hepsini yaptım. “(BİUK 21) tarzındaki ifadesiyle anlatmaktadır.*

4.2. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Olumsuz Özellikleri

Tablo 3. Dedektif Karakterlerin Olumsuz Özellikleri

Lakap takmayı severler(GFHZ 13, 16; ZV 50; ÇM 65; KBPİ 14, 61; KP 18; BKE 50, 69; BİUK 9; AAG 13, 28).
Öfkelerine yenik düşerler(GFHZ 89; KBPİ 38; TMH 103; AAG 36).
Özel yaşamı ihlal ederler(KP 60; KHP 100; AAG 11, 91, 119).
Dikbaşı davranırlar(SS 12,15,17,177).
Derse karşı ilgisiz davranırlar (GFHZ 10; ÇM 20; TMH 34).
Değersizlik hissi yaşarlar(BİMP 10,92).
Şiddete eğilimlidirler(KBPM 21, 22).
Bazen yasaklara riayet etmezler (DD 61, 110).
Kibirli davranırlar(BİMP 24).
Dağınıktırlar(PP 8).

Çalışma kapsamında incelenen otuz sekiz çocuk kitabında yer alan dedektif karakterlere ilişkin olumsuz özellikler Tablo 2’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde olumsuz özelliklerin çoktan aza dağılımın; lakap takmayı sevme, öfkeye yenik düşme, özel yaşamı ihlal etme, dikbaşı davranma, derse ilgisiz davranma, değersizlik hissi yaşama, şiddete eğilimli olma, bazen yasaklara uymama, kibirli davranma ve dağınık olma gibi başlıklarla ön plana çıktığı görülmektedir.

İncelenen kitaplarda kurgu karakterlerinin genel anlamda saygılı olduğu görülmektedir. Karakterlerin kısmen de olsa ergenlik kaynaklı agresif tutumlar sergiledikleri görülmektedir. *Sisin Sakladıkları* adlı kitapta İlay’ ın annesi tatilde onu

kendi köyüne göndermek istemekte; İlay bu duruma “Şurdan şuraya gitmiyorum!” (SS,17) diyerek başkaldırmakta ve bu tutumunu bir müddet sürdürmektedir(SS 12, 15, 177).

Eser kahramanları, başarılı olan kişilerle kıyaslanmakta bu yüzden değersizlik hissi yaşamaktadır. Mesela *Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde* isimli eserde Ozan adlı karakterin “Ama sürekli başkasıyla kıyaslanmak da insanın canını yakıyor. “(BİMP,10) ve “Evet, ben de annemle babamın gözünün önünde duruyordum. Ama ne yazık ki bir çapak olarak! “(BİMP 10) biçimindeki cümleleri onun yaşadığı değersizlik hissini yansıtmaktadır.

Kitap karakterleri, çevrelerindeki insanlara bazen işleri bazen de fiziksel özellikleri dolayısıyla lakaplar takmaktadır. *Gizli Formül Hangi Zarfta* adlı yapıtta çocuk karakterlerin arkadaş ortamında öğretmenleri hakkında ‘*Bu durumda Ayna*’ yı şikayet ediyor gibi olacaktım.’ (GFHZ 13) ve ‘*Türkçe öğretmenimiz Dikte Necmiye bir şeyler anlatıyordu.*’ (GFHZ 16) şeklinde kurdukları cümleler durumu özetlemektedir. *Zehirli Variller* isimli kitapta Yücel, arkadaşı Zeki’ye “*Seni ütülü gömlek, şaşırttın beni.* “(ZV 50) diyerek ona ismi yerine taktığı lakapla hitap etmektedir. Aynı eserde Kağan adlı karakter temizliğine dikkat etmediği için tüm akranları tarafından “Pasaklı Kağan “olarak tanınmaktadır(ZV 65). Kimin Bu Parmak İzi isimli eserde Fatma, sınıf arkadaşı olan Ali’ye “Tıfil “lakabıyla hitap etmektedir(KBPİ 14). Aynı eserde Ali, Fatma’ya “Firkete “lakabını takmaktadır(KBPİ 61). *Kalamar Pansiyon’da Ardıç*’ın, çevresindekilere taktığı lakaplar “*Yazaret: Yani Zarafet Özışık.* “(KP 18) ve “*Bucika: Yani Burak Civan Kavruk.* “(KP 20) şeklindeki ifadelerle eserdeki yerini almaktadır.

Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Kuzey, marketçinin karısına “Bayan Vampir “ lakabını takmaktadır. Aynı eserde çocuklar, yetişkinlerin ismini eser boyunca hiç kullanmadan “*Sıska ve Baykuş.* “(BKE 69) gibi söylemlerle onları anmaktadır.

Babaannemin içine Uzaylı Kaçtı da Alaz, obur ve hareketli olan arkadaşına “Kurtlu“ lakabını takmaktadır(BİUK 9).

Altın Anahtarın Gizemi’nde oldukça hareketli olan Cemil’e sınıf arkadaşlarının lakap takması “*Cemil arkadaşımız aşırı hareketliymiş ve doktorlar ona “Hiper Cemil*

“*demişler.*“(AAG 13) biçimindeki ifadeyle aktarılmaktadır. Aynı kitapta öğrenciler okulun beden eğitimi öğretmenine “Külyutmaz“ lakabını takmaktadır(AAG 28). Lakap takma özelliği noktasında dikkat çeken detay çocukların akranlarına takmış oldukları lakapları her koşulda kullanıyor olmalarıdır. Bazı çocukların takılan lakaplar sebebiyle duygusal olarak örselendiği görülmektedir. Yetişkinlere takılan lakaplar, yalnızca çocukların arkadaş ortamında kullanılmaktadır.

Günlük hayatta kahramanların kurallara uyduğu, konu gizem çözme olunca uymama davranışının ortaya çıktığı görülmektedir. Dolunay Dedektifleri’ nde karakterler genel anlamda tüm kurallara uyarken esrarlı birtakım olaylar karşısında bu tutumlarında değişiklik olduğu görülmektedir. Kitap karakterleri yasak kata girdiklerini “*Geldilerse deniz kenarındaydık deriz.*“(DD 61) biçimindeki cümleleriyle ailelerinden saklamaktadır. Kahramanlar hakkında “*O sırada annelerinin ve Tom’ un evde olmamasından yararlanarak Tom’un çalışma odasına giden çocuklar...*“(DD 110) şeklindeki cümle kural ihlalini yansıtır niteliktedir.

Hayal kurmayı, problem çözme seven kahramanlar bu eylemlerini okula taşıdıkları için derse karşı ilgisiz durabilmektedirler. *Çalınan Mercek* isimli kitapta Yücel’ in derslere karşı ilgisiz tutumu “*Okuldaki dersleri sıkıcı ve gereksiz bulurdu.*“(ÇM 20) biçimindeki cümleyle ifade edilmektedir. Tuhaf Mücevher Hırsızları’ nda Caner’ in dersteiken hayallere dalması “*Ben yine hayallere daldım. Öğretmenimiz anlatıyor. Bir ara o kadar dalıyorum ki, daldığım hayallerden çıkamıyorum bir türlü.*“(TMH 34) tarzındaki cümlelerle aktarılmaktadır. *Gizli Formül Hangi Zarfta* adlı kitapta Engin’in, Fen Bilgisi dersinde tümsek aynalar konusu hakkında ‘*Ne kadar gereksiz bir konu!*’(GFHZ,10) demesi derse duyduğu ilgisizliği yansıtmaktadır. Aynı eserde Engin bulduğu zarftan ailesine bahsetmekte, ailesi ona inanmayınca da ‘*Feci canım acımıştı, ama bir yumruk daha attım.*’(GFHZ,89) diyerek kendi dizine iki kez sertçe yumruk atmaktadır. Burada dikkat çeken husus karakterin kendi bedenine zarar vermesidir.

Tuhaf Mücevher Hırsızları’nda Mustafa, telefonunun şarjı bitince kurtulma şanslarının kendi yüzünden kaybolduğunu düşünerek kendine zarar vermektedir. Bu

durum eserde “*Kendine ceza verme için eline vuran, kendi saçını çeken birini ilk defa görüyorum.* “(TMH 103) şeklindeki ifadeyle anlatılmaktadır.

Fatma Teyze, kapısının önünde top oynayan Cemil’i babasına şikayet etmektedir. Cemil de kadının temiz çarşaflarına çamur sürerek öfkesine yenik düşmektedir. Bu durum “*O kızgınlıkla bahçeye girip beyaz çamaşırlarını çamura buladım ve eve kaçtım.* “(AAG 36) biçimindeki cümleyle kurgudaki yerini almaktadır.

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde isimli eserde Ozan’ ın sınıf arkadaşı Berkay kibirli tavırlar takınmaktadır. Ozan’ın Berkay’ a hatırlı sorduğunda onun cevap vermemesi karşısında ‘*Onun bu kendini beğenmiş hali birden sinirimi bozdu.*(BİMP,24)’ şeklindeki görüşü kibrin iletişimi olumsuz yönde etkilediğini ispatlamaktadır.

Karakterlere ilişkin olumsuz özelliklerden birisi de dağınık olmaktır. Pasaklı’ nın Pasaportu adlı kitapta Sevdâ, eski eşyaları biriktirmeyi seven dağınık bir kız çocuğudur(PP 8).

Karakterlere dair dikkat çeken bir diğerk olumsuz özellik ise şiddete eğilimli olmaktır. *Kimin Bu Parmak İzi* isimli kitapta Fatma, istediğı her şeyi yapabilmek için akranlarına fiziksel şiddet uygulamaktadır. Bu durum kitapta Ali’nin “*En son kaçmadığımda saçımı çekip tekme atmıştın*(KBPI 21) şeklindeki sözü Fatma’nın “*Eğer yine kaçarsan seni yakaladığımda suratını bir kedi gibi tır...*(KBPI 22) biçimindeki ifadeleriyle anlatılmaktadır. Aynı eserde Fatma’ nın “*Aslında birçok şeyden hoşlanmıyorum, birçok şeye sinir oluyorum*(KBPI 38) “ tarzındaki ifadesi öfkesinin genel bir hal aldığını göstermektedir. Şiddete eğilimli olma özelinde dikkat çeken husus, şiddetin genellikle akranlara uygulanmasıdır. Otorite kurmak isteyen karakterler şiddeti bir araç olarak kullanmaktadır.

Kurgu karakterleri, meraklarına yenik düşerek yahut yasakları delerek diğerk karakterlerin özel yaşamlarını ihlal etmektedir. *Kalamar Pansiyon*’da Ardiç, Rastabi’nin şahsi eşyalarını karıştırmaktadır(KP 60).

Kayıp Haritanın Peşinde de Bora, suç çetesini gizlice dinlemesini “*Onlara olabildiğince yaklaştım ve Million Taşı’nı inceliyormuş gibi yapmaya başladım.*

Adamların anlattıkları her şeyi duydum. “(KHP 100) biçimindeki cümleleriyle aktarmaktadır.

Cemil’in ailesi rehber öğretmenle konuşurken Ercan ve Ali onları gizlice dinlemektedir. Bu durum kitapta “*Annem, öğretmenim ile konuşurken sınıftan birkaç arkadaşım onları gizlice dinlemiş. “(AAG 11) şeklindeki ifadeyle anlatılmaktadır.*

Okul müdürü, öğretmene Cemil’in evini gözetleme fikrinden söz etmekte o esnada Cemil de onları gizlice dinlemektedir. Bu durum eserde “*Koskoca bir okul müdürü, nasıl böyle düşüncesizce hareket eder, evimi gözetlemekten bahsederdi? “(AAG 91) tarzındaki cümleyle aktarılmaktadır.*

Ercan ve Ali, öğretmenlerini gizlice dinlemelerini “*Öğretmenim, eğer sizi gizlice dinlemeseydik, Cemil’e yardım edemezdik. “(AAG 119) biçimindeki sözleriyle anlatmaktadır.*

4.3. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Çevreyle İlişkisi

Tablo 4. Karakterlerin Çevresindekilerle İlişkisi

Arkadaşlarıyla dayanışma içerisindedirler(BİMP 44, 100; HA 54, 93, 95; SG2 53; SK 117; KK 82; YOYM 95; TMH 43; AAG 108; KS 54).
Yetişkinlere güvenirler(DD 67, 111, 112; İÇ 65; GK 89; KK 82,94,143; KHP 86, 92; BİUK 116).
Bazen yetişkinlerle anlaşamazlar(VKM 21, 51; BÜK 15; AAG 31, 33; BNG 8, 12, 16).
Diğerkâmdırlar(DD 48, 78; SS 63; SG 67, 167; KK 98; PP 18; ÇM 34, 37; KP 16).
Ebeveynlerine güvenmezler (GFHZ 32, 73, 87, 94, 95, 96; YOYM 108)
Bazen kardeşleriyle anlaşamazlar(HA 52; SG 139; BİMP 11; ÇM 24,30).
Çocukları severler(GK 10,149; SK 14, 16).
Bazı sorunlarını ailelerine anlatmazlar(GFHZ 26, 32).
Kardeşlerini severler(KHP 109; TMH 88).
Büyüklerini rol model alırlar(BİMP 32).
Ebeveynleri tarafından başkalarıyla kıyaslanırlar(BİMP 10).
Kardeşleri için endişe ederler(SG 107).
Akran zorbalığında bulunurlar(KBPİ 31).
Sırlarını arkadaşlarıyla paylaşırlar.(ÇD 22).

İncelenen otuz sekiz çocuk kitabındaki karakterlerin çevresindekilerle ilişkisine dair bilgiler Tablo 3’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde öne çıkan başlıkların geçiş sıklığına göre sıralanışının; arkadaşlarıyla dayanışma içinde olma, yetişkinlere güvenme, bazen yetişkinlerle anlaşamama, diğerkâm olma, ebeveynlere güvenmeme,

kardeşlerle anlaşamama, çocukları sevme, sorunları aileden gizleme, büyükleri rol model alma, ebeveynlerince başkalarıyla kıyaslanma ve kardeşleri için endişe etme, akran zorbalığında bulunma ve sırlarını arkadaşlarıyla paylaşma şeklinde olduğu görülmektedir.

Kitap kahramanları, çözüme tez elden ulaşmak için arkadaşlarıyla dayanışma içerisinde çalışmaktadır. Bu anlamda arkadaşlar arasında amaca hizmet etmek için görev dağılımı yapıldığı görülmektedir. Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde adlı yapıtta beş arkadaş, Arif Amca karakterinin çiçekleri arasında duran mesajı ele geçirmek için *‘Bir saattir apartmanın iki köşesini tutmuş, onu gözetliyorduk.’* (BİMP 44) şeklinde görev dağılımı yapmaktadır. Eserin devamında köpeğin tasmaında duran mesajı ele geçirmek isteyen kahramanların *‘Ama tartışmaya gerek duymadan, aynı fikirde birleştiğimiz bir şey vardı.’* (BİMP 100) diyerek dayanışma yoluna gittiği belirtilmektedir. Yeni Okul Yeni Macera adlı kitapta Eda, Kerim’ e iş birliği yapmayı teklif etmekte ve *“Yani bundan sonra belli bir süre birlikte anlaşarak çalışacağız.”* (YOYM 95) “ biçimindeki ifadeyle de dayanışma yoluna girmektedirler.

Caner ve arkadaşları okulda olup biten gizemli olayları anlamak için o gün okulda kalmayı kararlaştırmaktadır. Eserde bu durum *“Bu akşam okulun içine girmeliyiz ve neler olup bittiğine bakmalıyız.”* (TMH 43) şeklindeki cümleyle ifade edilmektedir.

Doğa ve Batu arkadaşları Cemil’in suçsuz olduğuna inandıkları için ona destek olmaktadır. Cemil’ in *“Özellikle Doğa ve Batu arkadaşım bana moral ve destek de veriyorlardı. Pes edeceğim zamanlar beni uyardıkları bile oluyordu.”* (AAG 108) biçimindeki cümleleri durumu özetlemektedir.

Kum saatinin gizemli mesajını çözmek isteyen çocuklar, konu hakkındaki görüşlerini birbirleriyle paylaşmaktadır. Eserde yer alan *“Saatteki kumların neyi ifade ettiğini, sayıların gizemini nasıl çözmeleri gerektiğini tartıştılar.”* (KS 54) şeklindeki ifade durumu yansıtmaktadır.

Bir başka eser olan *Hazine Avı’* nda Emre ve Ozan, sitenin güvenlik görüntülerini izlemekte; çalılgın altına gömülen şeyin ne olduğunu bulmak için de

birlik olmaya karar vermektedirler. İkili “*Sonra da gece kimse görmeden gider eşeleriz çalılığın altını...*” (HA 54) şeklindeki sözle plan yaparak birlikte hareket etmektedir. Melis, diğer arkadaşlarının kendine emanet ettiği şeyi açmamakta, bilmeceyi birlikte çözmelerinin daha doğru olacağını düşünmektedir (HA 93,95).

Süper Gazeteciler 2’ de Elif ve Selin, gazete ekibine dahil olmak için işbirliği yapmaktadır (SG2 53). *Sözcük Korsanı’* nda Bol Bel, sözcüklerin bozulmasını önlemek için arkadaşlarıyla çözüm bulma sürecini “*Aynı sovunu çözmeye çalışmak bizi bivbivimize yaklaştırdı. El ele vevince tüm sovunlavin üstesinden gelebileceğimizi anladık.*” (SK 117) şeklindeki cümleleriyle aktarmaktadır.

Kapiland’ın Kobayları’ nda Marjinal, Kapiland’ın komplosuyla mücadele etmek için Burhan, Ezgi ve Mehtap’la birlik olmaya “*Kapiland’ın komplosuna karşı tek başına bir şey yapamazdı, diğer arkadaşlarıyla birlikte hareket ederse daha güçlü olacaklarını, hatta bazı öğretmenlerle bu konuyu konuşmak ve bir şeyler yapmak gerektiğini düşündü.*” (KK 82) şeklindeki ifadeyle karar vermektedir.

KP 116

Resim 2. Arkadaş Dayanışmasına İlişkin Görsel

Kitaplardaki dedektif kahramanlar, yetişkinlere güven duymaktadır. Antirow şurubun kullanımıyla ilgili olayların gidişatı tehlikeli bir hal alınca kurgu karakterleri çevrelerindeki yetişkinlere başvurmaktadır. İlk etapta akranlarıyla işbirliği yapan

Marjinal’ in sonrasında “İçiyor olsaydım ben de onlar gibi olurdum. Bugün sana bunları anlatmak için geldim büyükbaba. Ne yapacağız?(KK 94) demesi ve “Edebiyatçıya danışalım, anti-row konusunu biliyor, üstelik iyi bir insan, yardım edecektir.”(KK 143) biçimindeki cümleleriyle öğretmeni ve büyükbabasıyla da dayanışma sağlaması bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Dolunay Dedektifleri’ nde Ada’nın, gizli geçidin yerini bildiğini babasına söylemesi, Oğuz’un işler karışık bir vaziyete büründüğünde arkadaşlarına polise başvurmayı teklif etmesi yetişkinlere duyulan güveni yansıtmaktadır(DD 67, 111, 112).

İstanbul’u Çalışıyorlar isimli kitapta Mustafa, babasının arkadaşı olan Ömer’ e kuşkusuz bir şekilde güven duymasını “ Ama babam, Ömer Abi’ye güvenmese, beni onunla göndermezdi. Demek ki, korkmam için bir neden yoktu. “(İÇ 65) şeklindeki sözleriyle ifade etmektedir.

Gizemli Kule’ de Bol Bel, yanında çalışan Zekreter şüphe uyandırıcı davranışlar sergilediğinde “Hev zaman olduğu gibi yine insanlava güvenmeyi seçeceğim.”(GK,89) biçimindeki sözleriyle ona duyduğu güveni dile getirmektedir.

Kayıp Haritanın Peşinde adlı eserde kütüphanede zarf bulan çocuklar polise gitmeye karar vermelerini “-Bir şey bulamıyorsak polise gidelim, dedim. Hem bulduğumuz kitabı veririz. “(KHP 86) şeklindeki cümleyle anlatmaktadır. Aynı eserde çocuklar, dünyanın merkezinin neresi olduğunu “-Kerem Amca lazım olur diye telefonunu vermişti ya. Onu arayıp soralım mı? Ne dersiniz? “(KHP 92) biçimindeki sorularıyla Kerem Amca’ ya sormaktadır.

Alaz, huzurevine gitme nedenini halası İlkim’ e “.. Şimdi biz, o uzaylıları bulmaya gidiyoruz huzurevine! “dedim.Onlar bilmiyor. Tamam mı? Yoksa engel olurlar huzurevine gitmemize. Bu sır! Tamam mı? “(BİUK 116) şeklindeki ifadesiyle dürüstçe anlatmaktadır.

Çevreyle ilişki özelinde öne çıkan bir diğer başlık ise diğerkam olmaktır. Kahramanlar herhangi bir çıkar gözetmeksizin diğer kişilerin yararına eylemde bulunmaktadır. Dolunay Dedektifleri’nde Bilgecan ve Ada, Tom’un açık unuttuğu

bilgisayarı karıştıran Birce ve Oğuz'u “ *Hiç de doğru bir davranış değil bu yaptığımız, Tom Amca fark ederse çok ayıp olur*(DD 48) “ şeklindeki sözleriyle uyarması bu duruma örnektir. Çocukların bodrumda olan tuhaf olayları “ *Anneleriyle konuşurken Tom' u suçlamamaya dikkat ediyor, kullandıkları sözcükleri özenle seçiyorlardı.*(DD 78) “ şeklinde Tom' u suçlamadan ve annelerini üzmeden anlatmaları onların diğerkam yönünü yansıtmaktadır. *Sisin Sakladıkları* adlı eserde ise Fuat'ın, trendeki yabancıyı takibe aldığıında buluşma yerine geç kalması akabinde İlay'ın onun için kaygı duymaya başlaması durumun bir diğer örneğini oluşturmaktadır(SS 63).

Çalınan Mercek adlı eserde, Melih okul laboratuvarında en son görülen kişi olduğu için okul idaresi karşısında aklanmazsa suçlu sayılacaktır. Yücel, arkadaşı Melih' in üzülmemesi için çözüm yolu bulmaya çalışmaktadır(ÇM 34, 37). Yeşim, Zeki ve Yücel arkadaşları Melih'i düşüğü zor durumdan kurtarmak istemektedir (ÇM 37).

Kalamar Pansiyon isimli kitapta, pansiyonda tek başına yaşayan Çarşaf Dede'nin ailesi onu ziyarete gelmediğı için Ardıç onun adına üzölmektedir. Eserde bu durum Ardıç'ın “ *Bir oğılu, bir kızı ve torunları var. Hiç ziyarete gelmemeleri beni üziyor.* “(KP 16) biçimindeki ifadesiyle okura yansıtılmaktadır. *Pasaklı' nın Pasaportu* adlı eserde Sevdâ, Berra ve Hibrahim sitenin partisine giderken yerde pasaport bulmaktadır. Hibrahim, sahibi mağdur olmasın diye pasaportu site güvenliğıne götürmektedir(PP 18).

Karakterler, suçlayıcı tonda konuşan ebeveynlerine güven duymamaktadır(GFHZ 32, 73, 87, 94, 95, 96). Bu nedenle karakterler, sorunlarını kendilerince buldukları yöntemlerle çözmeye çalışmaktadır. *Gizli Formöl Hangi Zarfta* isimli eserde Engin, öğretmenlerinin kendisine taktığını ağızından kaçırdığında yaşadıklarını “ *Anne babalar böyledir işte, kendi yetiştirdikleri çocuklara inanacaklarına, hiç tanımadıkları yabancılara inanmayı tercih ederler.* “(GFHZ 32) şeklindeki cümleleriyle aktarmaktadır. Eserin devamında Engin, sınav sorularını çalan çeteyle ilgili bilgilerini ailesiyle paylaşmak istediğinde “ *Büyüklerin bir şeye inanmaları için mutlaka bir büyükten dinlemeleri gerekirdi.* “(GFHZ,73) şeklindeki düşüncesiyle bu durumdan vazgeçmesi yaşadığı güvensizliğı yansıtmaktadır. *Yeni*

Okul Yeni Macera isimli eserde Kerim, telefonunu plan gereği Melih'e vermekte; Melih'in ailesi telefonu gördüğünde onu okula göndermemektedir. Eda'nın "*Allah'ım bu yetişkinler neden anlamadan dinlemeden bizi yargılar ki?(YOYM 108)*" şeklindeki söylemi onlara duyulan güvensizliği yansıtmaktadır.

Kurgu kahramanlarının kardeşleriyle yer yer anlaşamadıkları görülmektedir(HA 52; SG 139; BİMP 11). Bahsi geçen durumun nedeni bazen özel hayata saygı duyulmaması bazen de özel eşyaların karıştırılıp izinsiz kullanılmasından kaynaklanmaktadır. *Hazine Avı* adlı yapıtta Emre ve Cemre hakkındaki "*Cemre ile Emre iyi anlaşamıyorlar, didişip duruyorlardı. İkisi de gıcık oluyorlardı birbirine.*"(HA 52) biçimindeki ifade kardeşler arasında yaşanan anlaşmazlığı özetlemektedir. *Süper Gazeteciler*'de Elif, annesinin kendisine verdiği kaliteli şampuanı kardeşi Arif'le sorunlar yaşadığı için onunla paylaşmamaktadır(SG 139).

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde isimli kitapta Ozan, macera kitapları arasında mesaj bulduğunda onu bırakan kişinin kendisiyle sürekli alay eden abisi olduğundan şüphe duymasını"*Ama bu sefer onun benimle dalga geçmesine izin vermeyecektim.*"(BİMP 11) şeklindeki cümlesiyle ifade etmektedir. Ozan'ın abisi her alanda başarılı ve de kibirli olduğu için sürekli Ozan'ı küçümsemektedir. Bu durum ikilinin kardeşlik ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir. *Çalınan Mercek* adlı kitapta Melih'in kardeşi Zehra'yla iyi anlaşamaması "*Zehra sık sık Melih'e ayak bağı olduğu için Melih, onu kendinden uzak tutmakta çareyi bulmuştur.*"(ÇM 24) biçimindeki cümleyle ifade edilmektedir. Aynı eserde Zeki ve kardeşi Nilsu'nun kardeşlik ilişkisi "*Ablası Nilsu ile zeki çok iyi anlaşamazlardı.*"(ÇM 30) şeklindeki cümleyle anlatılmaktadır.

Dedektif karakterler, çocukları çok sevmektedir(GK 10,149; SK 14, 16). *Gizemli Kule*'de Bol Bel'in çocuklara duyduğu sevgi "*Onların sevinciyle mutlu oluyor, yüzlerindeki gülücükleri görünce o da gülümsüyordu.*"(GK 10) biçimindeki ifade ve ilerleyen sayfalarda yer alan "*Ayrıca boş zamankavımda da çocuklav için sihibazlık görevilevi yapıyovum.*"(GK 149) şeklindeki cümleyle okura sunulmaktadır.

Başkışiler, yasaklara uymadıkları için bazı zamanlar olan biteni ailelerine anlatmamaktadır. Kahramanlar; ceza almamak, suçlanmamak için olanları

gizlemeleriyle dikkat çekmektedir(GFHZ 26, 32). *Gizli Formül Hangi Zarfta* adlı yapıtta annesi Engin' e nasıl olduğunu sorduğunda onun “*Yok bir şey,*” *dedim, Bunca derdimin arasına bir de anneme laf atmayı, onun vereceği akıllarla uğraşmayı ekleyemezdim.* “(GFHZ 26) şeklinde annesine yanıt vermesi durumu yansıtır niteliktedir. Olayın devamında Engin, dershanede gördüğü şüpheli olayları ailesiyle paylaşmayı bir anlığına düşündüğünde “*Anne babalar böyledir işte, kendi yetiştirdikleri çocuklara inanacaklarına, hiç tanımadıkları yabancılara inanmayı tercih ederler.* “(GFHZ 32) diyerek bu fikrinden vazgeçmektedir.

Ana karakterler, başarılı ve saygı duyulan insanları örnek almaktadır. *Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde* adlı kitapta Ozan, çoklu alanda başarı sağlayan abisini örnek almaktadır(BİMP 32).

Kahramanların özgüvenleri ebeveynleri tarafından örselenmektedir. Aileler, çocuklarını oldukları haliyle kabul etmeyip kıyasa tabi tutmaktadır. Bir başkası gibi olmaları istenen, her hareketi sorgulanan çocuklarda değersizlik hissi yaşandığı görülmektedir. Örneğin Ozan, orta düzeyde başarı sağladığı için her alanda başarılı olan abisiyle daima kıyasa tabi tutulmaktadır. Bahsi geçen durum karşısında Ozan'ın “*Ama sürekli başkasıyla kıyaslanmak da insanın canını yakıyor.* “(BİMP 10) diyerek duyduğu üzüntüyü dile getirmesi durumu özetlemektedir.

Kardeşleriyle sıkça tartışan kahramanlar, onlara ulaşamadıklarında vicdan azabı çekmektedir(SG 107). Tartışmanın sebebi çoğunlukla özel eşyaların, özel alanın ihlalinin kaynaklanmaktadır. Yaşça küçük olan kardeş izinsiz şekilde bahsi geçen alanlara müdahil olmaktadır. *Süper Gazeteciler*'de Elif sürekli tartıştığı kardeşinin evde olmadığını fark ettiğinde duyduğu endişeyi “*Elif neden sonra Arif'in, geldiğinden beri ortalarda görünmediğini fark etti. Küçük evde nereye kaybolurdu bu çocuk?* “(SG 107) şeklindeki cümleleriyle ifade etmektedir.

Karakterlerin çevreyle ilişkileri dahilinde göze çarpan bir başka özellik akran zorbalığında bulunmadır. Karakterler, akranlarına sözel-fiziksel şiddette bulunmaktadır. *Kimin Bu Parmak İzi* adlı kitapta Fatma “Çelimsizsin, hiç kimseyle sporda boy ölçüşemezsin “(s.31) biçimindeki ifadesiyle Ali'ye değersizlik hissi yaşatmaktadır.

Çevreyle ilişki başlığı altında dikkat çeken diğer özellik karakterlerin yetişkinlerle yer yer anlaşılamamasıdır. *Vanilya Kokulu Mektuplar*’ da Kıymık, anneannesine ilişkisini “*Anneannem sınıfımızın kapısındaki eşiğe benziyor. Bana çelme takmadığı bir sabah bile yok. “(VKM 21) ve “Ayy! Kaktüs gibidir anneannem. Usulca dokunsan bile canını acıtır. “(VKM 51) şeklindeki cümleleriyle anlatmaktadır.*

Bir sorun söz konusu olduğunda Alaz’ ın annesi onu dinlememektedir. Alaz bu durumu “*Kendimi savunmaya kalksam dinlemez annem. “Tamam “ dersem, onun için sorun çözülmüş demektir. “(BİUK 15) biçimindeki cümlesiyle açıklamaktadır.*

Okul için önemli olan altın anahtar kırıldığında müdür, sorgusuz sualsiz olaydan Cemil’i sorumlu tutmaktadır. Cemil, olanları “*Cingöz Şinasi, beni odasına götürdü ve her zaman yaptığını yaptı. Beni dinlemeden suçlamaya başladı. “(AAG 31) tarzındaki ifadeleriyle okura aktarmaktadır. Eserin devamında müdürün Cemil’e sarf ettiği suçlamalar “Allah bilir elektriği de sen kesmişsindir. Sonuçta her türlü olay senin başının altından çıkıyor. “(AAG 33) şeklindeki ifadelerle kurgudaki yerini almaktadır.*

Okulla ilgili bir sorun olduğunda Memo’ nun annesi onu dinlememektedir. Bu durum Memo’nun “*Eskiden böyle durumlarda açıklama yapardım. Artık yapmıyorum. Çünkü hem beni dinlemiyor, hem de anlamaya çalışmıyor. “(BNG 8) biçimindeki ifadeleriyle aktarılmaktadır. Kurgunun devamında annesi, Memo’ nun derslerinin kötü olduğunu duymakta ve ona açıklama yapma fırsatı bile vermemektedir. Bu durum Memo’nun “Şimdi ben yalancı, sorumsuz ve tembelim. Anneme açıklama yapmadım. “(BNG 12) şeklindeki cümleleriyle eserde işlenmektedir.*

Memo, matematik dersinde öğretmenin sorduğu soruya yanlış cevap vermekte; öğretmeni onu dinlemeden azarlama yoluna gitmektedir. Memo, alışkın olduğu bu tavrı “*Büyükler neden açıklama istemez? Oysa, anlatabilirdim problemi neden öyle çözdüğümü. Öğretmenim de annem gibi dinlemeyenlerden. “(BNG 16) biçimindeki cümleleriyle ifade etmektedir.*

Kayıp Haritanın Peşinde de Bilgin, kardeşlerine duyduğu sevgiyi “İnsan kardeşini seçemiyor ama seçme imkanım olsaydı herhalde yine ikisini seçerdim(KHP 109) “ şeklinde söyleyle anlatmaktadır.

Okulun bodrum katında mahsur kalan Caner, kardeşi Ali’yi özlediğini fark etmesini “Her sabah okula geç kalmama sebep olan, ben okula gitmeyeyim diye bacağıma sarılan kardeşimi çok ama çok özledim. “(TMH 88) tarzındaki ifadesiyle aktarmaktadır.

Dedektif karakterler, sırlarını arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Çakma Dedektif te Mahir, mahalleye yeni taşınan Durmuş hakkındaki kaygılarını “Bu konuyu Minik’ le paylaşmayı düşündüm. Ne de olsa, o benim en yakın arkadaşım. “(ÇD 22) biçimindeki sözleri vasıtasıyla arkadaşı Minik’ le paylaşmaktadır.

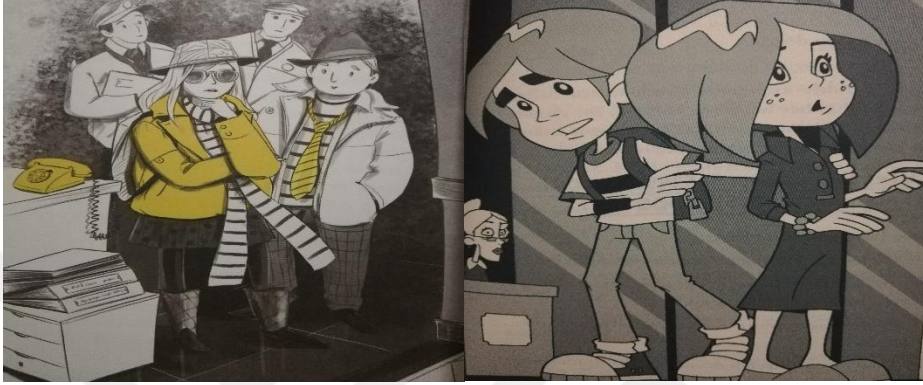
4.4. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Fiziksel Özellikleri

<i>Tablo 5. Karakterlerin Fiziksel Özellikleri</i>
Kiloludurlar(BİMP 120; SK 13; ÇM 14).
Şapka takarlar(SK 8, GK 9).
Pardösü giyerler(SK 8, GK 9).
Çizgi film karakterlerine benzerler (BİMP 22).
Saçlarına jöle sürerler(GK,78).

İncelenen otuz sekiz çocuk kitabındaki karakterlerin fiziksel özelliklerine dair bilgiler Tablo 3’de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde fiziksel özelliklere ilişkin bilgilerin geçiş sıklığına göre sıralanışının; kilolu olma, pardösü giyme, şapka takma, çizgi film karakterlerine benzeme ve saçlarına jöle sürme gibi başlıklarla ön plana çıktığı görülmektedir.

Dedektif karakterlerin sıklıkla pardösü giyip, şapka taktıkları görülmektedir(SK 8,GK 9). Kitapta Bol Bel’ in günlük yaşamındaki giyim kuşamı “Bol Bel telefonu kapar kapamaz turuncu renkli pardösüsünü sırtına, aynı renkteki geniş kenarlıklı şapkasını başına geçirdi. “(SK 8) ile “Konuşmaları bitince, Bol Bel koca göbeğini sımsıkı saran sarı gömleğini ve yaz kış üstünden çıkarmadığı turuncu pardösüsüyle

aynı renkteki şapkasını kuşanıp kendini تنها sokaklara attı. “(GK 9) biçimindeki ifadeler ile anlatılmaktadır.

AA 16

KHP 81

DK 53

VKM 11

YOYM 6

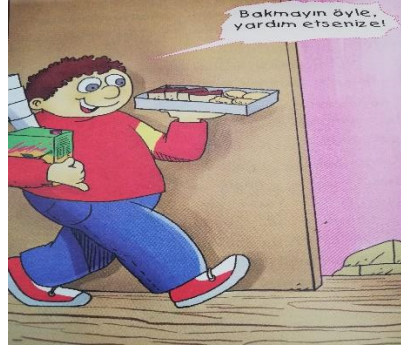
SK 36

ZV 46

PP 50

Resim 3. Dedektif Karakterlerin Giyim Kuşamına İlişkin Görseller

Karakterlerin bir kısmı yemeği çok sevdiği için kilolu bir görüntüye sahiptir(BİMP 120; SK 13). Tosun isimli karakter olay örgüsü boyunca her fırsatta bir şeyler yemektedir. Tosun'un kilolu görünümü “Alaz kızıl saçlıydı. Kumru ürkekti. Berkay biraz ukalaydı. Tosun tombuldu. “(BİMP 120) biçimindeki cümlelerle ifade edilmektedir. *Çalınan Mercék* adlı eserde Yücel’in fiziksel yapısı “Yaşıtlarına kıyasla oldukça iri yapılı, uzun boyluydu. Boyuna göre oldukça kiloluydu(ÇM 17) “ şeklindeki cümlelerle okura aktarılmaktadır.

ZV 16

Resim 4. Dedektif Karakterin Kilolu Görüntüsüne İlişkin Görsel

Karakterlerin fiziksel özellikleri dahilinde öne çıkan bir diğer özellik çizgi film karakterlerine benzemektir. Alaz isimli kahramanın dış görünüşü “Kıvırcık, turuncu

saçları, çilli yüzü ve üstündeki bahçıvan kıyafetiyle bir çizgi film karakteri gibiydi.
“(BİMP 22) biçimindeki cümleyle okura yansıtılmaktadır.

Bol Bel adlı dedektifin saçlarına dair fiziksel görünüm “*Her zaman geriye yatık olan jöleli saçları şimdi karmakarışıktı.*” (GK 78) biçimindeki ifadeyle yapıttaki yerini almaktadır.

4.5. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Çatışma Çözme Yöntemleri

Tablo 6. Karakterlerin Çatışma Çözme Yöntemleri

Şüpheci yaklaşımla tespitlerde bulunurlar(SS 99, 123; SG 74, 79, 113, 117, 217; GFHZ 24, 43; SK 57; KK 77; GK 10,11,14,19,67,76, 83, 101, 107, 114; BİMP 50; YOYM 29, 44, 52, 61, 69, 98; PP 22, 48; ÇM 68; KP 54, 78; VKM 100; BKE 31, 72, 80, 93;AA 7, 20; KG 52, 67,68,69; TMH 24, 124; BİUK 91).
Olasılıklar üzerinde dururlar. (SS 65,98, 128; İÇ 91, 114; HA 152; SG 96, 118; SK 26; KK 23, 77; GK 83; BİMP 11, 25,33,60, 78, 79, 96; GFHZ 73; YOYM 58, 59; ZV 51, 73; PP 33, 34, 40, 42; ÇM 40, 41; KP 90; VKM 24; KHP 129; BKE 23; AA 27,29; KG 12, 37, 65, 92; ÇD 38; BNG 148; KS 46).
Problem çözümüne yönelik plan yaparlar(SS 111; HA 54; SG 53, 151, 167; GFHZ 24, 26, 98 ; BİMP 46, 82,90,100; DD,51; GK 7; YOYM 58, 59, 66; ÇM 36, 47; KHP 95, 124; BKE 163; AA 38; KG 32; TMH 45; ÇD 57; BİUK 48; KS 95).
Araştırma yaparlar(SS 39;KK 96; YOYM 80; ZV 28, 34, 37; PP 22; ÇM 41, 44, 51, 53, 57; KBPİ 89; KP 66, 94; KHP 70; BKE 23; AA 18,19,25,30,31; KG 10, 55; AAG 109; BNG 48; KS 41, 42, 47, 100, 103).
İpuçları üzerinde dururlar (SS 84; İÇ 103, 124; HA 112, 149; SK 42, 111, 122, 131, 149; BİMP 93; GFHZ 57; YOYM 74; PP 47, 48; ÇM 39; KBPİ 55, 56, 61, 68; VKM 10; BKE 22; AAG 109).
Takipte bulunurlar(GFHZ 62, 65, 66; SS 58,62; YOYM 39, 71, 104; ZV 29, 51, 65; KP 97; KHP 88, 95,96, 105, 109; AA 13, KG 38, 51, 56, 70, 72, 88, 90, 105; ÇD 60, 84; BİUK 130).
İş birliği yaparlar(SS 63,111; HA 149, SG 126, 167; KK 109; BİMP 44, 107; GFHZ 24; YOYM 44; PP 44; KBPİ 34, 41; KHP 77; AA 34; KS 70).
Olaya/duruma dair not alırlar(YOYM 37;ZV 28; PP 37, 38; ÇM 35, 39, 41; KBPİ 55; KHP 73; AA 30,31; ÇD 60; BİUK 124, 126; KS 41)
Olaylar arasında bağ kurarlar(DD 28, 126; SS 84,96; İÇ 91,113, 115; SG 149, 153, 199; VKM 90, 102).
Teknolojiden faydalanırlar(İÇ 76; DD 64; KK 96;SS 20; YOYM 80; ZV 73; ÇM 31, 48; KG 50).
Çözüm yolu üretirler(SK 138; KK 138; GK 63; AA 21).
Keşif turu yaparlar(YOYM 48; VKM 102; KHP 70, 129; BKE 100; ÇD 75)
Yalan söylerler(YOYM 60, 63, 74; ÇM 46; BİUK 80; AAG 97)
Tehditte bulunurlar(ÇM 70).
Sihirli sözcükler söylerler(VKM 54).
Beyin fırtınası yaparlar(KHP 90)

İncelenen eserlerdeki dedektif karakterlere ait çatışma çözme yöntemlerine ilişkin bilgiler tablo 5’ de verilmiştir. Tablo incelendiğinde karakterlerin çatışma çözme yöntemlerinin geçiş sıklığına göre çoktan aza sıralanışının; şüpheci yaklaşımla tespitlerde bulunma, olasılıklar üzerinde durma, problem çözümüne yönelik plan yapma, araştırma yapma, ipuçları üzerinde durma, takipte bulunma , iş birliği yapma, olaylar arasında bağ kurma, , teknolojiden faydalanma, çözüm yolu üretme, keşif turu

yapma, yalan söyleme, tehditte bulunma, sihirli sözcükler söyleme ve beyin fırtınası yapma biçiminde olduğu görülmektedir.

Karakterlerin çatışma çözmede sıklıkla başvurduğu yöntem, şüpheli yaklaşım ile tespitlerde bulunmaktır. Dikkat düzeyleri yüksek olan dedektif karakterler hayatın her alanında şüpheli yaklaşım ile hareket etmektedir. *Sisin Sakladıkları* adlı yapıtta mavi karga, fabrikada saklanan önemli evrakları alabileceğini söylediğinde eserde yer alan “*İlay, mavi karganın bunu yapabileceğinden kuşkuluydu.*” (SS 99) şeklindeki ifade duyulan kuşkuyu yansıtmaktadır. Ele geçirilen evrakları gören Fuat bunların bir işe yaramayacağını öne sürmekte, eserde yer alan “*Kutsiye Hanım’a bu açıklama mantıklı görünse de İlay böyle düşünmüyordu.*” (SS 123) biçimindeki ifade de İlay’ın kuşkucu yanını gözler önüne sermektedir. *Süper Gazeteciler 2*’de Belediye Başkanı’yla gazete için görüşme yapan Elif ve Selin ‘in “*Ama bugünkü röportaj sırasında hiç de öyle görünmüyordu. Belki de çok ciddi nedenleri vardır.*” (SG2 74) ile “*Anladım, tamam. Ama unutma, bu işte bir iş var. Bu kesin! Benim sezgilerim yanılmaz.*” (SG2 79) şeklindeki görüşleri onların şüpheli yönünü vurgulamaktadır. Fabrika alanına bekçi olarak konulan Arif birçok gerçeği öğrendiğinde ablası Elif “*Belki de özellikle bir çocuk seçmişlerdi. Eğer yetişkin birini bekçi koysalar, oradaki taşların tarihi eser olduğunu bir bakışta anlayabilirdi.*” (SG2 113) biçimindeki sözleriyle bu durumdan duyduğu kuşkuyu dile getirmektedir.

Gizli Formül Hangi Zarfta adlı eserde Engin, çevresindeki her şeye kuşkuyla yaklaşmaktadır (GFHZ 24, 43). Kahramanın kuşkularının kaynağı hayal gücüdür. Örneğin öğretmeninin ajan olduğunu düşünen Engin “*Nerede kalmıştı Ayna Mualla’nın yurtseverliği?*” (GFHZ 24) diyerek öğretmeninden kuşku duymaktadır. Olay örgüsünün devamında dershanede tuhaf olaylar olduğunu gördüğünde “*Belki de burası, dersane görünümü altında yabancı ajanların çalıştığı bir yerdi.*” (GFHZ 43) şeklinde kuşku duyması, durumu yansıtan bir diğer ifadedir.

Gizemli Kule’ de Bol Bel, otobüs durağına giderken yolda tuhaf cümleler kuran kişilerle karşılaştığında “*Bol Bel birkaç adım geriye çekilip çaktırmadan süzdü onu.*” (GK 10) ve “*Bol Bel gözlerini kısıp uzun uzun süzdü onu.*” (GK 11) biçimindeki ifadelerle olanlardan kuşku duymaktadır. Kitabın devamında dedektif karakterin

şüpheli tutumunu aynıyla sürdürdüğü “Ona güvenmekte zorlanıyordu.”(GK 101) ifadesiyle belirtilmektedir. *Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde* adlı eserde Ozan, buluşmaya gelmeyecek olan Berkay hakkındaki kuşkusunu “Ondan biraz işkillenmişim doğrusu.”(BİMP 50) biçimindeki düşüncesiyle aktarmaktadır. *Yeni Okul Yeni Macera* adlı yapıtta okulda birtakım tuhaflıklar sezen Eda, duyduğu şüpheyi “Dedektiflik önsezilerime göre burada çözeceğim çok olay olacak.”(YOYM 29) şeklindeki cümlesiyle ifade etmektedir. Olay örgüsünün devamında okul servislerinin ulaşım hizmeti verememesi hakkında Eda “Bu şüpheli bir durumdu. Servisler hizmet vermiyor, servis şoförlerinden biri kaza yapıyor.”(YOYM 44) diyerek duyduğu kuşkuyu dile getirmektedir. Okulun önündeki gizemli araçtan kuşkulanan Eda, gerçeği anlamak için yaptıklarını “Her durumdan şüphelenen ben, araca yaklaşıp içindekini görmeliydim.”(YOYM 52) şeklindeki ifadesiyle açıklamaktadır. Tarık öğretmenle ilgili kuşkularını gidermek isteyen Eda, öğretmenler odasına girişini “Tarık Öğretmen’le ilgili şüphelerimi gidermek istiyordum. Bir bahane bulup öğretmenler odasına girersem belki bir şeyler öğrenebilirdim.”(YOYM 61) şeklindeki cümlesiyle aktarmaktadır. Okuldaki ulaşım işini yeni bir servis firması almaktadır, Eda’nın “O zaman şoförler ya da araçlar neden saf dışı bırakılmıştı?(YOYM 69) “ şeklindeki sözleri duyduğu kuşkunun izlerini yansıtmaktadır. Şoförün kulağında kulaklık olması ve serviste asla müzik açmamasını tuhaf karşılayan Eda “Bizim şoförde de kulaklık vardı ve ben de dinlendiğimizden şüphelendim. Müziği açtırmaması başlı başına şüpheli bir durumdu zaten.”(YOYM 98) biçimindeki sözleriyle kuşkularını okurla paylaşmaktadır. Giriş listelerinde pasaporttaki adı bulamayan Sakin ve Hibrâhîm, olanlardan kuşku duymaktadır(PP 22). Pasaportun sahte olduğu ortaya çıkınca Berra, yasal olmayan yollarla düzenlenen pasaportla alakalı olarak siteye yeni taşınan aileden şüphelenmektedir(PP 48). Yeşim ve Zeki, Kağan’ın elindekini görünce çalınan merceklerle alakalı olduğunu düşünerek ondan şüphelenmektedirler. Bu durum eserde “Bu mikroskop merceğiymiş, büyük ihtimalle onu laboratuvarımda kırdığı mikroskoptan almıştı onu.”(ÇM 68) şeklindeki cümleyle okura sunulmaktadır. *Kalamaz Pansiyon*’da önceki yaz olanlar yüzünden yazın pansiyona gidemeyen Hayal, ailesiyle ilgili şüphelerini “Hayrettin Tekdede ve annemler, kesinlikle büyük bir sır saklıyor.”(KP 54) şeklindeki sözüyle Ardıç’ la paylaşmaktadır. Ardıç, telefonda Hayal’le

konusmakta ve kendi şüphelerini “*Bence bizden bir şey saklıyorlar. “(KP 78)* biçimindeki ifadeyle onunla paylaşmaktadır. Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık, mektupları gönderen kişiyle ilgili şüphelerini Tırtır Amca’yla paylaşmaktadır(VKM 100). Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Büyükhala, yorucu bir iş yapmamasına rağmen bitkin görünmekte, Peren’ de durumdan kuşku duymaktadır(BKE 31). Peren, Baykuş’un kendisini izlediğini “*Bu da bir olasılık. Birlikteyken görürsek emin olma şansım artar, “diye yanıtladı delikanlı(BKE 72)* şeklindeki sözleriyle Kuzey’e anlatmaktadır. İlerleyen günlerde Peren, Baykuş’la alakalı şüphelerini halasıyla paylaşmaktadır(BKE 80). Peren, evde gördüğü çamurlu ayak izleri ve diğer şüphelerinden kurtulmak için evde ipucu aramaktadır(BKE 93). Ayasofya’nın Anahtarı’nda Can ve Şevval’in kronikleşmiş şüphesi tavrı eserde “*Hatta öyle ki, yağmakta olan yağmurun dahi ardında bir şeyler saklıydı. “(AA 7)* şeklindeki cümleyle ifade edilmektedir. Can, müze müdürünün kayıtsız tavrından duyduğu şüpheyi “*Müze müdürünün bu tutum karşısındaki sakın tavırları beni biraz düşündürüyor!(AA 20)* şeklindeki ifadesiyle anlatmaktadır. Kuklanın Gizemi ‘nde kızların, Ale ve Marco hakkında “*Her önünüze gelenden şüphelenmenizden bıktık artık! “ diye söylenirlenirdi. “(KG 52)* demesi durumu anlatan diğer ifadelerdir. Marco, Pavel’i mesai saatinde dışarda gezerken görmekte ve onun gizemli hallerinden kuşku duymaktadır(KG 67, 68). Marco birkaç gün sonra Pavel’i gördüğünde “*İki gün üst üste aynı müze. Bence sıradan bir müze ziyaretinden fazlası var. “(KG 69)* diyerek ona duyduğu kuşkuyu sürdürmektedir. Silvia , Marco ve Ale’nin sabahleyin erkenden tatlı alarak otele gelmelerini şüpheyile karşılamakta ve “*Tatlıların nedeni böylece anlaşıldı. Bir anda kocaman paketi niye mideye indirdikleri de... “(KG 69)* biçimindeki sözleriyle de nedene dair tespitte bulunmaktadır. Tuhaf Mücevher Hırsızlarında Caner’in eğitim gördüğü okulda birtakım gizemli olaylar olmakta; o gün okul tatil edilmektedir. Müdür’ün durgun halinde bir gariplik sezen Caner, kuşkusunu “*Yani bu işte bir iş var, kesin! “(TMH 24)* şeklindeki cümlesiyle aktarmaktadır.

Hırsız çetesinden biri kedi sepetini yoklamakta, esir alınan çocuklar da mücevherlerin orada olduğunu tahmin etmektedir. Bu durum eserde “*Zayıf olan, sepetin sağını solunu kurcalamaya başlıyor. Böylece, biz de bütün konuyu anlamış oluyoruz. “(TMH 124)* biçimindeki sözlerle yer almaktadır. Tuna ve arkadaşları plan

yaparken Alaz’ ın aniden gelişi çocuklarda kuşku uyandırmakta, bu durum kitapta “Planlarımızı bozmak için gelmiş olabileceğinden kuşkulandım... Kuşkulandık!” (BİUK 91) şeklindeki cümlelerle anlatılmaktadır.

DK 57

Resim 5. Şüpheler Üzerinde Tartışmaya İlişkin Görsel

Karakterlerin çatışma çözme yöntemleri kapsamında göze çarpan bir diğer başlık olasılıklar üzerinde durmaktır. Kitapların genelinde kahramanlar, gerçeğe yakın tahminlerde bulunmaktadır (SS 65,98, 128; İÇ 91, 114; HA 152; SG 96, 118; SK 26; KK 23, 77; GK 83; BİMP 11, 25,33,60, 78, 79, 96; GFHZ 73). İlay, trendeki yabancı hakkında, gördüğü notlardan yola çıkarak “Bu adam gerçekten de bir bilim adamı galiba, hem de baban gibi genetikle uğraşıyor.”(SS,65) şeklinde tahminde bulunmaktadır. İlay, fiziksel anlamda anormal özelliklere sahip kargalardan yola çıkarak köydeki fabrika hakkında “Burada bir laboratuvar kurmuş olmalılar.”(SS,98) biçiminde öngöründe bulunmaktadır. Olasılıklar üzerinde duran İlay, gerçekçi ve nesnel bakış açısıyla ihtimalleri değerlendirmektedir. Fuat ‘ın babasının fabrikada çalıştığını öğrendiğinde çeteyle ilişkisi olabileceğini söylemesi bu duruma örnektir(SS 128). Zehirli Variller’ de dört arkadaş, kamera kayıtlarında gördükleri kamyonun Gebze’ deki bir kazan fabrikasına ait olma olasılığı üzerinde durmaktadır(ZV 73). Sitenin güvenlik kameralarını inceleyen Sevda, Hibrâhîm ve Berra “Kılık değiştiriyor belki de, diye ekledi Berra. “(PP 33) ve “Büyük ihtimalle sitede sahtecilik yapan birisi var. “(PP 34) şeklindeki ifadeleriyle farklı olasılıklar üzerinde durmaktadır. Eserin

devamında Sevdâ ve arkadaşları pasaportun yanında görülen son kişi Pakize olduğu için onunla alakalı olasılıklar üzerinde durmaktadır(PP 40, 42). Çalınan Mercek’ te Yeşim ve arkadaşları laboratuvarındaki çamurlu ayak izlerinin kaynağı hakkındaki varsayımlarını birbirleriyle paylaşmaktadır(ÇM 40, 41).

Kalamar Pansiyon’da Ardiç, fotoğrafla ilgili farklı ihtimaller olabileceğini *“Hayal’in, belki biraz hastalandığı için burnunun ve dudaklarının farklı çıktığı boyalı fotoğrafına bakıp saçmalıyor olma ihtimalimiz elbette vardı. “(KP 90) biçimindeki cümlesiyle anlatmaktadır.*

Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık, kitap okuma işiyle ilgili ihtimalleri *“Uzakta, sislerin içinde bir adam var. Bana kucak dolusu meyve sunuyor. Meyveler lezzetli de olabilir, kurtlu da. “(VKM 25) şeklindeki cümleleriyle aktarmaktadır.*

Kayıp Haritanın peşinde adli eserde Onur, Bilge ve Bilgin çetenin kaldığı eve girerken Bora’yı her türlü ihtimale karşılık dışarıya gözcü olarak bırakmaktadır. Eserde bu durum Bilgin’in *“Sen bizim gözcümüzsün. Dışarıda duracaksın. Bizim başımıza bir şey gelirse hemen Ayhan Komiser’ e gidip yardım isteyeceksin. “(KHP 129) biçimindeki cümleleriyle anlatılmaktadır.*

Bataklığın Kırıyısındaki Ev’de Peren, evde araştırma yaparken halanın her an dönebileceği ihtimalini göz önünde bulundurmaktadır(BKE 23).

Ayasofya’nın Anahtarında Can ve Şevval, makale yazarına mektup yazdığında hırsızlık çetesinde onun da olma ihtimalini göz önüne almaktadırlar(AA 27).

Can ve Şevval, çeteyle ilgili çeşitli ihtimaller üzerine durmakta; bu sebeple de yazdıkları mektupta değişiklikler yapmaktadırlar(AA 29).

Kuklanın Gizemi’nde Silvia, Ale’ye telefonla ulaşamadıkları için onun bir olay üzerinde çalıştığına ihtimal vermektedir(KG 12).

Yağmurdan kaçan Marco ve arkadaşları, sığındıkları yer hakkında *“Marco, “Galiba Kukla Müzesi’nin arka girişindeyiz. “dedi. “(KG 37) diyerek tahminde bulunmaktadır. Aslı, dükkandaki kuklanın, müzede gördükleri kukla olabileceği ihtimalini öne sürmektedir(KG 65). Bay Pavel’in peşine takılan Ale ve Marco, onun kukla dükkanına gidebileceğini düşünmektedir(KG 92)*

Çakma Dedektif de Mahir, Minik' le birlikte Durmuş'un yanına gidecektir o esnada olabilecekleri "*Olacakları tahmin ediyordum: Durmuş önce onu, sonra beni pataklayacaktı. (ÇD 38)* şeklindeki sözleriyle ifade etmektedir. Bu noktada dikkat çeken husus, yaşamın olağan akışına uymayan ihtimaller üzerinde durulmasıdır. Mahir'in tanımadığı biri hakkında hayal gücüyle hareket ederek korku yaşaması dikkat çekicidir.

Memo, babasının eşyalarını karıştırırken başka bir günlük bulma ihtimali olduğunu "*Tek defter olamaz! Başka bir yerlerde bir şeyler daha olmalı. (BNG 148)* biçimindeki sözleriyle ifade etmektedir.

Emre, babasının eşyalarını incelerken not aldığı rakamları e posta yoluyla Yumi ve Ahmar'a ulaştırmaktadır. Çocuklar, rakamların ne anlama gelebileceği noktasında "*Bu rakamlar; bir kasanın ya da herhangi yerin güvenlik şifresi, bankada hesap numarası, herhangi bir bilgisayarın IP numarası hatta bir yerin telefon numarası olabilirdi. (KS 46)* şeklindeki ifadelerle tahminde bulunmaktadır.

Emre, Ahmar ve Yumi rakamlarla ilgili tahminlerde bulunmaktadır. Bu durum "*Arkadaşlarının tahminleri bunlardı. Şimdi yapılması gereken bu tahminlerin izini sürmekte. (KS 46)* biçimindeki cümlelerle eserdeki yerini almaktadır.

Çözüme ulaşmayı gaye edinen karakterler bu doğrultuda plan yapmaktadır(SS 111; HA 54; SG 53, 151, 167; GFHZ 24, 26, 98; BİMP 46, 82,90,100; DD,51; GK 7). İlay, mavi karganın getirdiği belgeler genetikle ilgili olduğu için genetik mühendisi olan Kadir Bey'le görüşmeyi hedeflemektedir(SS 111). Emre, çalılgın altında gömülü olan hazineyi kimseye yakalanmadan bulmak için gece yarısı Ozan'la buluşma planı yapmaktadır(HA 54).Selin ve Elif gazeteye dahil olmak , Evren ve Yener de perili evde tutsak olan çocuğu kurtarmak için planlar yapmaktadır(SG 53, 151, 167). Engin ve Emir buldukları gizemli zarf ve anlamlandıramadıkları olaylar nedeniyle dikkatli olmayı hedefleyerek çözüme ulaşmak istemektedir(GFHZ 24, 26, 98). Kumru, Arif Amca'nın çiçekleri arasındaki bilmeceye ulaşmak için yaptığı planı arkadaşlarının da onayıyla eyleme geçirmektedir(BİMP 46). Bahsi geçen olayda, kahramanların akla en uygun planı oy yoluyla seçmeleri dikkat çekmektedir(BİMP 90, 100). Ozan, lokantadaki bilmeceye ulaşmak için mekanın en kalabalık olduğu zaman diliminde

yaptığı planı arkadaşlarının onayıyla yürürlüğe koymaktadır(BİMP 82). Bol Bel, Ayuvah adlı azılı bir hırsız hazırladığı bir plan sayesinde alt etmektedir(GK 7). Yeni Okul Yeni Macera adlı eserde Tarık öğretmen, telefonu çalınca sınıftan çıkmakta; Eda, öğretmeninden kuşkulandığı için onu takip etmektedir(YOYM 39). Müdür yardımcısının odasına gizlice giren Eda “*Öncelikle yakalanma ihtimaline karşı nereye saklanabileceğime baktım. “(YOYM 58)* diyerek yakalanma ihtimali üzerinde durmaktadır. Eda, incelediği kağıtlarda Aylin ismine rastladığında bu kişinin sınıf arkadaşı olabileceği olasılığı üzerinde durmaktadır(YOYM 59). Okulda servis araçlarıyla ilgili bilgi toplayan Eda, elindeki verilerle yeni bir plan yapmaya karar vermektedir(YOYM 66). Zehirli Variller adlı eserde Yeşim, varilleri boş araziye bırakma ihtimali olan fabrikaların listesini çıkarmakta ve akabindeki tüm ihtimalleri göz önünde bulundurmaktadır(ZV 51).

Çalınan Mercek adlı eserde olaya açıklık getirmek isteyen dörtluden Yeşim “*Olay yerini inceleyeceğiz, delilleri toplayacağız, suçluya giden ipuçlarını değerlendireceğiz ve sonuca ulaşacağız. “(ÇM 36)* biçimindeki cümleleriyle izlenecek yolu arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Dörtlü grup, laboratuvarında inceleme yapabilmek için makul saydıkları bir planda karar kılmaktadır(ÇM 47).

Kayıp Haritanın Peşinde adlı kitapta çocuklar, Milion Taşı’ nın bulunduğu yere giderek “*-Bir plan yapmamız lazım. Adam gelince neler yapacağımıza karar verelim(KHP 95)* şeklindeki cümlelerle yeni bir plan yapmaya karar vermektedir. Olayın devamında çetenin rehin aldığı Yıldız’ı kurtarmak isteyen Bilgin : “*-Sabah erkenden, büyük bir ihtimal bu ikisi uyuyor olur. Biz de Yıldız’ı buradan alır ve çıkarız. “(KHP 124)* biçimindeki ifadesiyle plan yapmaktadır.

Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Baykuş’un elinde tabancayla Büyükhala’yı tehdit ettiğini gören çocuklar “*Bir planımız olmalı. Rasgele hareket edemeyiz, “dedi Kuzey(BKE 163)* şeklindeki sözlerle plan yapmaya karar vermektedir.

Ayasofya’nın Anahtarı’nda Can ve Şevval’ in hazırladıkları planı harekete geçirmeleri “*Planlarında bir değişiklik yapmadan soluğu Arkeolog Alp Bey’in yanında aldılar. “(AA 38)* biçimindeki ifadeyle aktarılmaktadır.

Kuklanın Gizemi'nde Ale ve arkadaşlarının gezecekleri mekanları planlamaları "*Karınlarını doyururken bir yandan o gün yapacaklarını planladılar.*" (KG 32) şeklindeki cümleyle okura aktarılmaktadır.

Tuhaf Mücevher Hırsızları'nda Caner, bir saat okulu inceleyip eve dönme planını "*Zaten üç ders yaptık, bir saat bodrumu inceleyip evlerimize döneriz.*" (TMH 45) şeklindeki cümleyle arkadaşlarıyla paylaşmaktadır.

Çakma Dedektif de Mahir ve Durmuş, iyi bir ikili olup kötülük yapan insanlara ceza vermeyi planlamaktadır. Bu durum eserde Mahir'in "*Bu sayede kötü insanlara ceza verecektik. Bunu nasıl yapacağımı henüz bilmiyordum. Ama önce plan yapmalıydık.*" (ÇD 57) biçimindeki cümleleriyle aktarılmaktadır. Burada dikkat çeken husus, kahramanların illegal yollarla hak arama yoluna girmesidir.

Alaz, arkadaşlarına babaannesinin içine uzaylı kaçtığını söylemektedir. Tuna, Bici'yi kurtarmak için plan yapmaktadır. Bu durum Alaz'ın "*Tuna'nın müthiş planı, uzaylıları anlatan müthiş filmler izlememiş.*" (BİUK 48) şeklindeki söylemiyle eserdeki yerini almaktadır.

Emre ve arkadaşları babalarına ulaşmak için "*O haklı... Yani İlker'in dediği gibi tüm parçaları birleştirmeliyiz. Kum saatinin mesajlarını, yaşadıklarımızı ve tüm detayları...*" (KS 95) biçimindeki cümlelerle plan yapmaktadır.

Bilgi sahibi olmak isteyen kahramanlar, ipuçları üzerinde durmaktadır (SS 84; İÇ 103, 124; HA 112, 149; SK 42, 111, 122, 131, 149; BİMP 93; GFHZ 57). İlay'ın, Mavi karganın gen özellikleri ve trendeki yabancı hakkında ilgi kurma çabası eserde "*Artık parçaları yavaş yavaş yerine koyuyordu.*" (SS 84) biçimindeki ifadeyle anlatılmaktadır.

Ömer, İstanbul'daki tarihi eserleri çalma arifesinde olan suçluların konuşma kaydını incelediğinde "*Eskiden kuleden uçulmuş*" dediğine göre, *Hezarfen Ahmet'ten söz ediyor olmalı.*" (İÇ 103) şeklindeki çıkarımıyla ipuçları üzerinde durmaktadır. Eserin devamında çiçekçiden aldığı bilgiler ışığında "*Çiçekçiye dediğine göre, gideceği kentte hiç araba kullanılmıyormuş.*" (İÇ 124) diyerek akıl yürütmektedir.

Melis, kağıttaki harita ve bilmece hakkında akıl yürütünce “Bence aradığımız ipucu o kitapta...”(HA 112) diyerek iz sürmektedir. Kurgunun devamında Emre ve arkadaşları “*Bahçede son buldukları kağıtta yazılanların ne anlatmak istediğini çözmeye çalışıyorlardı.*”(HA 149) şeklindeki cümleyle ipuçları üzerinde durmaktadır. Bol Bel, sözcük bozulmalarına son vermek maksadıyla “*Bu tuhaf durumu açıklayabilecek ipucu oradaki sınıflardan birinde olabilirdi.*”(SK 42) biçimindeki ifadeyle ipuçlarını aramaktadır. Aynı eserde Bol Bel, koridorda yürüdüğü sırada belirip kaybolan karaltı hakkında “*Ayrıntıları çözme uzmanı Bol Bel bu karaltıyı önemsemeden edemedi.*”(SK 111) biçimindeki ifadeyle bilgi sahibi olmayı amaçlamaktadır. Dedektif, kelime bozulmaları devam ederken “*Bol Bel kısıcak bir süre sonrasında ve tabii az önce yakaladığı ‘yehav’ ipucundan hareketle, bu sonuca varmakta gecikmemişti.*”(SK 122) biçimindeki ifadeyle ipuçları üzerinde durmaktadır. Bol Bel, hece kökenli yeni sözcük bozulmasını ilk kez fark ettiğinde “*Siz o andaki heyecanla favk edemediniz ipucunu.*”(SK 131) diyerek bulduğu ipucunu arkadaşlarına aktarmaktadır.

Ozan’ın bilmeceyi çözmek için iz araması “*Sanki daha önce fark etmediğimiz bir ipucunu arar gibi gözlerim kısılmıştı(BİMP 93)*” biçimindeki ifadeyle anlatılmaktadır. Emir, Mualla’daki gizli zarfın el değiştireceğini düşündüğü için okulda duruma dair bulgu aramaktadır(GFHZ 57). Pakize adlı köpeğin alışkanlıklarını inceleyen üç arkadaş, bu doğrultudaki ipuçlarını takip etmektedir(PP 47).

Kimin Bu Parmak İzi isimli kitapta Fatma’nın resim atölyesinde ipucu bulmaya çalışması eserde “*Bu işi yapanın bir ipucu bırakmış olması ihtimali her zaman vardı.*”(KBPI 55) ve “*Her suçlu geride bir ipucu bırakır.*”(KBPI 56) şeklindeki ifadelerle işlenmektedir.

Fatma ve Ali’nin atölyede ipucu araması, Ali’nin “*Telefonunu ver de büyüterek resmini çekelim, diyen Ali Bozkurt’un sesi ile kendime geldim.*”(KBPI 56) biçimindeki cümleleriyle anlatılmaktadır. Olay örgüsünün devamında bulunan ipuçları, fotoğraf makinesi vasıtasıyla kayıt altına alınmaktadır(KBPI 61, 68). *Vanilya Kokulu Mektuplar’* da Kıymık, gazetelerdeki faili meçhul olayların ipuçlarını

biriktirmektedir(VKM 10). *Bataklığın Kıyısındaki Ev*'de Peren, Büyükhala'yla ilgili kuşku taşıdığı için evde ipucu aramaktadır(BKE 22).

Haksız yere suçlanan Cemil'i düştüğü zor durumdan kurtarmak isteyen Doğa ve Batu'nun iz arayışı Cemil'in "*Altın anahtarı kimin kıldığını bulma konusunda yardımcılarım vardı. Evet tahmin ettiğiniz gibi; Doğa ve Batu, Altın anahtar ile ilgili ipucu bulmaya çalışıyordu.*" (AAG 109) şeklindeki sözleriyle aktarılmaktadır.

Yapıt kahramanları, olaylar arasında bağ kurmaktadır(DD 28, 126; SS 84,96; İÇ 91,113, 115; SG 149, 153, 199).Birce, Tom' un karanlık bir odada resim yaptığını görünce "*Hayret, Tom Amca neden bu karanlık yerde resim yapsın ki? Doğru renkleri görmek için bu ışıktan çok daha fazlası gerekmez mi?*"(DD 28) diyerek iki durum arasında bağ kurmaktadır. Birce, Tom bodrumda çalışmalar yaptığını itiraf ettiğinde "*Aa, bodrumdan gelen garip tıkırtılar da Tom Amca'nın çalışmaları sırasında çıkardığı seslerdi demek!*"(DD 126) şeklindeki çıkarımıyla olaylar arasında ilişki kurmaktadır.

İlay, trendeki yabancıнын insan ömrünü üç yüz yıla çıkarmaya çalışmasını "*İnsan ömrünü üç yüz yıla çıkartmak isteyen bu adam mavi karganın peşindeydi. Bütün bunların da altın aramakla ilgisi olamazdı.*"(SS 84) şeklindeki düşüncesiyle açıklamaktadır. İlay'ın teyzesi, yeğeninin İngilizce bilip bilmediğini kardeşine sormaktadır. Mavi karganın İngilizce yazılmış belgeleri getirmesiyle karakter "*İlay şimdi anlamıştı, teyzesinin neden İngilizce bilip bilmediğini merak ettiğini.*"(SS 96) biçimindeki ifadeyle olaylar arasında bağ kurmaktadır.

Suçlu Acar hakkında araştırma yapan Ömer, büyük tarihi eserlerin çalınmasıyla ilgili araştırma yapmakta "*Bu çok profesyonelce planlanmış bir işe benziyor, hatta bence uluslar arası bağlantıları bile vardır.*"(İÇ 91) diyerek de çıkarımda bulunmaktadır. Ömer, oltaların durduk yere köprüye yapışma nedenini sorgularken Mustafa "*Mıknatıs!*" diye bağırdım."(İÇ 113) diyerek olanlar arasında bağ kurmaktadır. Mustafa, çalınan eserlerle ilgili görgü tanıklarının duyduğu sesi hatırladığında "*Helikopter!*" diye bağırdım heyecenla."(İÇ 115) diyerek iki olay arasında ilişki kurmaktadır.

Yener ve arkadaşları belediye başkanıyla sohbet ederken oğlunun kaçırıldığını öğrendiklerinde “*Yener önceki gece Perili Ev’den gelen sesleri hatırladı. Belediye Başkanı’nın oğlunu kaçırانلار, çocuğu o evde saklıyor olabilirler miydi?*”(SG2 149) ifadesiyle başına geleni hatırlamakta ve durumlar arasında ilişki kurmaktadır.

Elif, çocuk parkının yapılacağı belediye arazisindeki eski binanın kullanımıyla alakalı “*Yani arazide karar değışikliği olmadan başka bir şey yapılamayacağına göre, araziye isteyenler belki de zaten onu mevcut haliyle değerlendiriyorlar. Onların amaçları, durumda bir değışiklik olmamasını sağlamak.*”(SG2 153) şeklindeki cümleleriyle ilişki kurmaktadır. Evren, Elif’in şampuanındaki etiketi incelediğinde Bakkal Nazmi’nin şampuan satmadığı için tehdit edildiğini arkadaşına aktarmaktadır(SG2 199)

Yeni Okul Yeni Macera isimli yapıtta Eda, olaya dair bir ipucu bulabilme umuduyla Müdür yardımcısının odasını dinlemesini “*Arka bahçeye geçtim ve gizlenerek Toygar Bey’in odasını dinlemeye başladım.* “(YOYM 75) biçimindeki sözleriyle anlatmaktadır.

Sakin ve Hıbrahim yerde bulunan pasaporttaki ismi giriş listelerinde aramaktadır(PP 22). Yeşim ve arkadaşları çalınan merceklerle alakalı ipuçları üzerinde durmaktadır(ÇM 39).

Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık’ın çevresindeki insanlara gelen isimsiz mektuplara dair bir ipucu bulması “*Bu da pasta kokuyor. Anneanneminki gibi pulu çok eski.* “(VKM 90) şeklindeki ifadesiyle anlatılmaktadır. Kurgunun devamında Kıymık, mahalleliye gelen mektupları ödünç alıp incelediğinde hepsinin pasta koktuğunu anlamaktadır(VKM 102).

Kurgu kahramanları, iş birliği yapmaktadır(SS 63,111; HA 149, SG 126, 167; KK 109; BİMP 44, 107; GFHZ 24). İlay, Fuat’la yabancı yolcu hakkında konuşup iş birliği yapmaktadır(SS 63). İlay, eline geçen bilgileri yorumlatmak için genetik mühendisi olan Kadir Bey’den yardım alacağını söylediğinde Kutsiye “*Üstelik gideceğimiz vali veya emniyet müdürü kimse onun söylediklerini ciddiye alır.*”(SS 111)

diyerek onunla birlikte hareket etmektedir. Melis, Ozan, Cemre ve Emre buldukları kağıttaki yazının anlamını çözmek için bir araya gelmektedir(HA 149) .

Arif, bekçilik yaptığı alanda bulduğu bir heykeli eve getirmektedir. Ablası Elif, heykelin tarihi eser olduğunu arkadaşlarına anlatmaktadır. Olayın devamında karakterler “*Sonunda bir karara vardılar. Hep birlikte gidip heykeli yerine bırakacaklardı.*”(SG2 126) biçimindeki ifadeyle dayanışma yoluna girmektedir.

Evren ve arkadaşları başkanın oğlunu kurtarmak için perili eve gittiklerinde kedi ve yavrularını kurtarmaya karar vermelerini “*Bak, adamlar gelmek üzere. Yavruları şimdi bulurlar. Onları buradan çıkartıp güvenli bir yere götürmek zorundayız...Haydi birini sen al, ötekileri ben taşıyayım.*(SG2 167) cümleleriyle anlatmaktadır. Marjinal, okuldaki ilaç kaplarının içine meyve suyu koymak için arkadaşlarıyla iş birliği yapmaktadır(KK 109). Ozan ve arkadaşları Arif Amca’nın çiçeklerine ulaşmak için onun evini gözetleyerek iş bölümü yapmaktadır(BİMP 44) .

Yeni Okul Yeni Macera adlı kitapta Eda, olayı aydınlatmak; bilgi sahibi olmak için bir yardımcıya ihtiyaç duymasını “*Her dedektifin ufak yardımlar alacağı biri ya da birilerine ihtiyaç vardır.* “(YOYM 47) biçimindeki cümlesiyle ifade etmektedir.

Zehirli Variller adlı eserde Yeşim, Yücel, Melih ve Zeki şüphe duydukları fabrikaları araştırmak için aralarında iş bölümü yapmaları “*İş bölümü yaptık çocuklar, bu gece herkes evinde elindeki kağıtta yazan fabrikaları araştırarak.* “(ZV 51) şeklindeki ifadeyle anlatılmaktadır.

Sevda, Berra ve Hıbrahim, pasaport hakkında araştırma yaparken iş bölümü yapmalarını “*Sevda sen yaz. Ben de site krokisi üzerine işaretler yerleştireceğim*(PP 44) “ biçimindeki cümlelerle dile getirmektedir.

Kimin Bu Parmak İzi isimli eserde Fatma, olayı çözmek için Ali’ye “*Sen bana yardım edeceksin, ben de sana.* “(KBİ 34) ile “*Seninle beraber katliamcılığı yakalamalıyız.* “(KBİ 41) şeklindeki ifadeleriyle iş birliği teklif etmektedir. Burada dikkat çeken husus çıkar karşılığı yapılan iş birliğidir.

Kayıp Haritanın Peşinde adlı kitapta çocukların kütüphanede araştırma yaparken iş bölümü yapmaları “*Herkes kendisine ayrılan bölüme geçti. Aramaya başladı. “(KHP 77) biçimindeki cümlelerle okura aktarılmaktadır.*

Ayasofya’nın Anahtarı’nda Can ve Şevval’ in çözüm odaklı iş bölümü yapması eserde “*Can, babasının arkeolog arkadaşıyla buluşmak için randevu alacak, Şevval ise sabah erkenden okula gidip öğretim görevlisinden gelmesini umdukları cevabı bekleyecekti. “(AA 34) şeklindeki cümlelerle anlatılmaktadır.*

Kum Saati isimli yapıtta, Emre ve arkadaşları mesajın konum bilgisi belirttiğini tespit etmekte ardından yer bulma amacıyla iş bölümü yapmaktadırlar. Bu durum eserde “*İlker sağ, Yumi de sol tarafa bakacaktı. İş bölümü yapıldıktan sonra herkes harekete geçti. “(KS 70) biçimindeki cümlelerle anlatılmaktadır.*

Dedektif karakterler, şüphe duydukları kişileri takibe almaktadır(GFHZ 62, 65, 66; SS 58,62). Engin ve Emir, öğretmenlerinin mektup alışverişinden işkillendikleri için onları takip ettiklerini “*Epeydir gözlemiştik, hep okuldaydı, hiçbir yere ayrılmamıştı Ayna.” (GFHZ,62) sözleriyle anlatılmaktadır. Emir ve Engin, dershanede gördükleri iki yabancıyı gözetlemektedir(GFHZ,65).Engin, iki yabancıyı dershaneden çıkarken görüp takip ettiğini “Arkalarına takıldım. “(GFHZ,66) diyerek okuyucuya aktarmaktadır. Yeni Okul Yeni Macera adlı kitapta Eda, okul bahçesinde yabancı iki adam görüp takip ettiğini “*Adamın dikkatini çekmemeye çalışarak ve Tarık Öğretmen’e görünmeden adamları izlemeye başladım. “(YOYM 71) şeklindeki cümleleriyle dile getirmektedir. Aynı eserde Eda, gizlenerek yürüyen bir adam görmekte ve onu takibe almaktadır(YOYM 104). Yücel, arazide inceleme yaparken gördüğü kalın lastik izlerini takip etmektedir(ZV 29). Dört arkadaş, boş araziye girip çıkanları kamera yoluyla takip etmeye karar vermektedir(ZV 65).**

Kalamar Pansiyon’da Hayrettin Dede’nin elinde çiçeklerle bir yere yürüdüğünü gören Ardıç, yeni bir plan yaparak onu takip altına almaktadır(KP 97).

Kayıp Haritanın Peşinde de Onur, haritayı çalan adamı takip edeceğini “*-Sadece takip edeceğim. Belki Yıldız Kaya’yı sakladıkları yere gidiyordur! “(KHP 88) şeklindeki cümleleriyle arkadaşlarına anlatılmaktadır. Hırsızlara ulaşmak isteyen*

Bilgin: “-Bir plan yapmamız lazım. Adam gelince neler yapacağımıza karar verelim. “(KHP 95) ve “-Adam gelene kadar beklemeli ve gelince onu takip etmeliyiz. Nasıl plan? “(KHP 96) biçimindeki ifadeleriyle plan yapmaktadır. Hırsızların eve gideceğini anlayan çocuklar, “-Bu kalabalıkta fark edilmem bile. Ben takip edeyim onu. “(KHP 96) biçimindeki ifadeyle Bora’yı takip için önden göndermektedir. Bora’nın can güvenliğini sağlamak isteyen Bilgin ve arkadaşları bu amaçla onu takip etmektedir(KHP 96). Adamların arabayla uzaklaşacağını anlayan Bora, takipte kalmak için yaptıklarını “Araba tam gidecekken boynumdan çıkardığım kolyeyi arabanın egzozuna bağladım. Yani bilgisayardan takip edebiliriz otomobili, dedi Bora mutlu mutlu. “(KHP 105) şeklindeki söylemleriyle açıklamaktadır. Onur ve diğerleri bilgisayardaki program aracılığıyla sanalda araç takibi yapmaktadır(KHP 109). Bilge, aracın farklı yerlere uğrayabileceğini düşünerek takipte kalmaya karar vermektedir(KHP 109).

Ayasofya’nın Anahtarında Can ve Şevval, “Bir süre koştular, ama şüpheliler çoktan kayıplara karışmıştı. “(AA 13) biçimindeki ifadeyle şüphelendikleri ikiliyi takip etmektedir.

Kuklanın Gizemi’nde Vera, ailesi için önemli olan kuklayı ele geçirmek amacıyla müzeyi gözetlemektedir(KG 38).

Marco, Vera’dan yabancı dille yapılan konuşma kaydını çevirmesini istemekte ardından ona güvenip güvenemeyeceğini anlamak için kızı takip etmektedir(KG 51). Marco ve Ale’nin tatlıcı dükkanında Bay Pavel’i gözetlemesi “Tatlıcıya tezgahdakileri gelişigüzel işaret ederken, bir yandan Bay Pavel’i kolladılar. “ (KG 56) şeklindeki cümleyle okura aktarılmaktadır. Marco, çocukları Pavel’in genelde yemek yediği mekana götürür, amacı gözlemde bulunmaktır bunu “ Bay Pavel’ in burada yemek yiyeceğini düşünmüştüm. “diye itiraf etti.(KG 70)biçimindeki cümlesiyle açıkça ifade etmektedir. Pavel’ in apar topar dışarı çıktığını gören Marco, arkadaşlarıyla onu takip etmektedir(KG 72). Bay Pavel’i işkillendirmeden izlemek isteyen grup, kendi aralarında ayrılarak gözlem ve takip yapmaktadır(KG 88). Eserin devamında Bay Pavel, ödül törenini terk etmekte; Marco ve Ale de onun peşine düşmektedir(KG 90).

Arkadaşlarını bulmak isteyen Aslı ve Silvia, Komiser Massimo'yla birlikte Pavel'i takip etmektedir(KG 105).

Çakma Dedektif isimli kitapta Mahir, suçlu avına çıkmakta ve olanları “*Bir kenara gizlendim ve belli etmeden onu izlemeye başladım. “(ÇD 60) şeklindeki ifadesiyle aktarmaktadır. İlerleyen günlerde Mahir, şüpheli bulduğu Abuzer’ i daha iyi gözetlemek için lokantada çorba içmektedir(ÇD 84)*

İlay, aynı kompartımda yolculuk yaptığı yabancıyı tuhaf bulduğunu Fuat’ a söylemekte ve “*Bir daha dışarı çıktığında takip edelim Fuat.”(SS,58) , “Fuat, vagonun sonuna kadar izledi adamı.”(SS,62) şeklindeki cümleleriyle de takip kararına varmaktadır. Tuna, İlkim’ i gözlemlemek istemektedir, Alaz bu durumu “Halamı gözetleyecek. Kendisi gözlem dese bile... Umurumda değil. Halamı benim kadar tanımıyorlar. “(BİUK 130) biçimindeki ifadeleriyle anlatmaktadır.*

Çözüme ulaşmak isteyen karakterler bu maksatla teknolojiiden faydalanmaktadır(İÇ 76; DD 64; KK 96;SS 96). Mustafa, suçlunun et yenmeyen sürekli yağmur yağan bir ülkeye gideceğini duyduğunda internette araştırma yaparak bahsi geçen ülkeye ulaşmaktadır(İÇ 76). Birce, kaya mezarlarında karşılaştıkları bir adamın söylediği “Arhiste Dulia“ nın ne olduğunu bilgisayarlı sözlüğünden araştırmaktadır(DD 64). Marjinal, ilaç içen arkadaşlarının gidişatı hakkında endişelenince kopyalanan canlılar hakkında internette araştırma yapmaktadır(KK 36). İlay, mavi karganın fabrikadan getirdiği İngilizce metinleri tercüme etmek için elektronik sözlükten yararlanmaktadır(SS 96). *Yeni Okul Yeni Macera* isimli kitapta Eda, Çok Çarpar firmasının ihaleyi aldığını öğrendiğinde firma hakkında internette araştırma yapmaktadır(YOYM 80). Melih, olay yerinde iz bulabilmek için fotoğraf çekmektedir(ÇM 48). *Zehirli Variller* isimli eserde Zeki, kamera görüntülerini incelediğinde bulduğu kamyon plakasını internette araştırmaktadır(ZV 73). Serinin ilk kitabı *Çalınan Mercedes*’ te Zeki ‘nin teknoloji bilgisi “*Bilişim konusunda çok iyi olan Zeki elektronik hakkında bilirkişiydi. “(ÇM 31) biçimindeki cümleyle anlatılmaktadır.*

Ayasofya’nın Anahtarı’nda Can, internet ortamında çalınan mozaiklerle ilgili araştırma yapmaktadır(AA 18). Can ve Şevval, olay hakkında yeteri kadar bilgi elde edememektedir. Bu yüzden internet üzerinden daha fazla araştırma yapma yoluna

girmektedirler (AA 19). Müze müdürünün soğukkanlı davranışları Can ve Şevval'ın dikkatini çekmektedir. Olan biteni öğrenmek isteyen ikili, müdürün odasına ses kayıt cihazı yerleştirmektedir(AA 21). Müdürün odasında iz kovalayan Şevval, masanın üzerindeki kitabı internette araştırmaktadır(AA 25). Çocukların ipucu ararken özel yaşamı ihlal etmesi ve bunu davranış haline getirmesi düşündürücüdür.

Yapıt karakterleri, sorunlara dair çözüm yolu üretmektedir(SK 138; GK 63).Bol Bel, Hademe Haydar'ın şüpheli hareketlerinin sebebini öğrenip sözcük bozulmalarını bitirmek için kaba kuvveti çözüm yolu olarak seçmektedir(SK 138). Bol Bel ve arkadaşları gürültüden kurtulmak için peri tozunu kullanarak uçmayı seçmektedirler(GK 63). Burada dikkat çeken, kalıcı çözüm yolları yerine zorbalıkla yahut fantastik öğelerle çözüm arayışına gidilmesidir.

Çözüme ulaşmak isteyen karakterler araştırma yapmaktadır(SS 39;KK 96). İlay, kendi kolyesini karganın gagasında gördüğünü ailesine söylemekte ve giden kargadan bir iz bulmak amacıyla balkonda araştırma yapmaktadır(SS 39). Marjinal, arkadaşlarının şişmanlamasının muhtemel sonucunu internette araştırmaktadır(KK 96). Eda, Çok Çarpar firmasının ihaleyi aldığını öğrenince firma hakkında internette araştırma yapmaktadır(YOYM 80). Yeşim, Yücel, Melih ve Zeki varillerin yanına giderek onların nereden geldiğini bulmaya dair bazen arazide bazen de büroda inceleme yapmaktadır(ZV 28, 34, 37) .

Çalınan Mercek' te Zeki, laboratuvara yakın bahçeli evlerin krokisini internet üzerinden inceleyerek araştırma yapmaktadır(ÇM 41). Dört arkadaş, krokiyi inceledikten sonra bahçe düzenlemesi yapılan villaya araştırma yapmaya gitmektedir(ÇM 44). Melih, olay yerinde çekmiş olduğu fotoğrafları incelemektedir(ÇM 51). Zeki, ofise geldiğinde fotoğrafları bilgisayara aktarmakta ve arkadaşlarıyla inceleme yapmaktadır(ÇM 53). Fotoğrafları inceleyen Zeki, arkadaşlarına okul çıkışı villaların olduğu yerde araştırma yapmayı önermektedir(ÇM 57).

Kimin Bu Parmak İzi isimli kitapta, Ali ve Fatma suçluyu bulmak için okuldakilerden parmak izi almaktadır(KBPİ 89).

Kalamar Pansiyon’da Ardıç ve Bucika, buldukları fotoğrafı birlikte incelemektedir. Eserde bu durum Bucika’nın “*Bence doğum lekesine değil, başka bir şeye odaklan, “ dedi Bucika. “(KM 66)* biçimindeki ifadesiyle anlatılmaktadır. Hayrettin Dede ile ilgili kuşkularını gidermek isteyen Ardıç ve Bucika, onun evinde araştırma yapmaya karar vermektedir(KP 94).

Kayıp Haritanın Peşinde adlı kitapta kütüphane görevlisi, Yıldız Kaya’yı soran başka kişiler olduğunu söylemekte, bunu duyan dört arkadaş da etrafını incelemeye başlamaktadır(KHP 70).

Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Peren, Büyükhala’nın evde olmamasını fırsata çevirerek evde araştırma yapmaktadır. Bu durum “*Zehirle dolu küçük şişelere ya da esrarengiz görünümlü sıvılara rastlamamış olduğu için düş kırıklığına uğrasa da, artan bir merakla araştırmayı sürdürdü Peren. “(BKE 23)* şeklindeki cümlelerle eserdeki yerini almaktadır.

Ayasofya’nın Anahtarında Can ve Şevval, Ayasofya hakkında internette araştırma yapmaktadır(AA 30).

Can ve Şevval, çetenin kopyasını çıkarmaya çalıştığı mozaikleri “*Mozaikli ikonayı iyice incelediler, hatta fotoğrafını bile çektiler. “(AA 31)* ifadesinde aktarıldığı biçimde incelemektedirler.

Kuklanın Gizemi’nde Vera’ nın bilgisayarında yaptığı araştırma “*Siyah şapkasından uzun beyaz tüylerin fışkırdığı, siyah giysili kuklanın bakışları dikkatini çekmişti. “(KG 10)* ve “*Fotoğrafı basıp gözüne dayadığı büyüteçle inceledi. “(KG 10)* biçimindeki cümlelerle anlatılmaktadır. Marco ve Ale müzede gördükleri kuklayı bulabilmek için kukla dükkânlarını gezerek araştırma yapmaktadır(KG 55).

Doğa ve Batu, anahtarı kıran kişiyi bulmak için araştırma yapmaktadır. Bu durum eserde Cemil’in “*Onlar benden daha çok araştırıyordu. “(AAG 109)* şeklindeki ifadesiyle aktarılmaktadır.

Memo, hiç tanımadığı amcası hakkında yaptığı araştırmayı “*Sandığı, paketleri, hatta halı rulolarını bile karıştırıp, amcama ait bir ipucu bulmak istiyorum ama...*” (BNG 48) biçimindeki cümlesiyle anlatmaktadır.

Emre, babasının kendine hediye ettiği kum saati vasıtasıyla babasından bir yardım mesajı almakta, eserde yer alan “*Emre, vakit kaybetmeden eve gitmek ve araştırma yapmak istiyordu.*” (KS 41) şeklindeki ifadeyle de araştırma sürecine başlamaktadır. Babasını kurtarmak isteyen Emre, ipucu bulmak amacıyla evde araştırma yapmaya devam etmektedir(KS 41). Emre, ilk olarak babasının çalışma odasında araştırma yapmakta ardından kum saatini etraflica incelemektedir(KS 42, 47).

Emre’ye farklı mesajlar geldiğinde arkadaşı Yumi araştırma sürecine katılmaktadır. Bu durum eserde “*Yapılan çevirinin ardından, Yumi bir kez daha araştırmaya koyuldu. Bu defa işi biraz daha uzun sürecekti.*” (KS 100) biçimindeki cümlelerle ifade edilmektedir. Emre’nin arkadaşı Eyüp, haritada koordinatların işaret ettiği alanda inceleme yapmaktadır(KS 103).

Kurgu karakterleri detayları gözden kaçırmamak, planlı ilerlemek için not almaktadır. Yeni Okul Yeni Macera adlı kitapta Eda ‘nın “*Oturur oturmaz çantamdan not defterimi çıkardım. Arkadaşlar kendilerini tanıttıkça ben de izlenimlerimi ve isimlerini yazdım ki aklımda tutayım.*” (YOYM 37) şeklindeki sözleri bu durumu yansıtmaktadır. Yeşim, zehirli varillerin bulunduğu arazide gördükleriyle ilgili notlar almaktadır(ZV 28). Sevda, pasaportla ilgili ipuçlarını defterine not almaktadır(PP 37, 38).

Yeşim ve arkadaşları kayıp merceklerle alakalı bilgileri deftere yazmaktadır(ÇM 35). Dörtlü grup, olay hakkında toplantı yapmakta, Yeşim alınan kararları not almaktadır(ÇM 39). Okulun krokisini inceleyen Yeşim, önemli bulduğu yerleri defterine kaydetmektedir(ÇM 41).

Kimin Bu Parmak İzi adlı kitapta Fatma ve Ali’nin resim atölyesinde iz arama-not alma süreci “*Ali, elinde küçük bir not defteri ile katledilen resmi inceleyerek notlar alıyordu.*” (KBPI 55) biçimindeki cümleyle anlatılmaktadır.

Kayıp Haritanın Peşinde de Onur, maili incelerken Bilge de gerekli gördüğü yerlerde notlar almaktadır. Bu durum “*Onur rakamları teker teker okumaya başladı. Bilge de söylediklerini not alıyordu. “(KHP 73)* şeklindeki ifadeyle okuyucuya aktarılmaktadır.

Ayasofya’nın Anahtarı’nda Can, elde ettiği ipuçlarını not defterine yazmaktadır(AA 30). Müzede incelemede bulunan Can, mozaikleri incelerken önemli gördüğü noktaları not almaktadır(AA 31).

Çakma Dedektif’ te lokantada şüpheli gördüğü adamı gözetleyen Mahir, bir yandan da notlar almaktadır(ÇD 60).

Çocuklar, huzurevinde yaşlılarla vakit geçirirken Tuna da önemli gördüğü noktalar hakkında not tutmaktadır(BİUK 124). Yaşlıları gözlemleyen Tuna, onlar hakkındaki görüşlerini başlıklar altında kayıt altına almaktadır(BİUK 126).

Emre, babasının aldığı hediyelerle ilgili tüm detayları not altına almaktadır(KS 41).

Dedektif karakterler; kanıt, ipucu yakalamak amacıyla keşif turuna çıkmaktadır. Eda, servis olayını aydınlatmak için okulda keşif turuna çıkmasını “*Dağılana kadarki her teneffüsü okulu tanımak için ayırdım. “(YOYM 48)* biçimindeki cümlesiyle anlatmaktadır. Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık, mektuplarla ilgili daha fazla bilgi toplamak için mahallede keşif turuna çıkmaktadır(VKM 102).

Kayıp Haritanın Peşinde de çocuklar, maili gönderen kişinin kütüphaneye ilişkisi olduğunu düşünerek orada tanıma turuna çıkmaktadırlar(KHP 70).

Atık maddelerle ilgili bilgi sahibi olmak isteyen Yeşim ve arkadaşları, boş arsada keşif turu yapmaktadır(ZV 129).

Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Kuzey ve Peren’in bataklık keşfi “*Sabah Peren coşku dolu bir heyecanla uyandı. Nedeninin keşif duygusu olduğuna emindi. “(BKE 100)* şeklindeki sözlerle okura sunulmaktadır.

Çakma Dedektif’ te Mahir, şüpheli olarak nitelendirdiği garson hakkında bilgi toplamak için lokantada keşif turuna çıkmaktadır. Mahir’in “*Amacım garson hakkında daha fazla bilgi toplamaktı. “(ÇD 75)* biçimindeki ifadesi bu durumu yansıtmaktadır.

Yapıt kahramanları, bazen ceza almamak bazen de olanları gizlemek maksadıyla yalan söylemektedir. Bu hususta dikkat çeken nokta çocuk karakterlerin yalanı bir savunma mekanizması olarak kullanmasıdır. Çocuklar ekseriyetle yetişkinlere yalan söylemekte, akranlarına karşı dürüst davranmaktadır. Müdürün odasında araştırma yapan Eda, öğretmenine yakalanınca ceza almamak için yalana başvurmaktadır (YOYM 60). Okulda inceleme yapmak isteyen Eda, kitabını sınıfta bırakmakta ve bunu bahane ederek okul çıkışı görevliye yalan söyleyerek içeri girmektedir (YOYM 63). Eda, şüphelendiği iki adamla kısa bir diyaloga girer bunu gören Tarık Öğretmen, Eda’ ya ne konuştuklarını sorar o da herkesten şüphelendiği için yalan söylediğini “*Her soru yeni bir kurtarma yalanını da beraberinde getiriyordu. “(YOYM 74)* biçimindeki sözleriyle dile getirmektedir.

Yücel, okul çıkışı okula girebilmek için yalana başvurmasını “*Hem biz birer dedektifiz, dedektifler bazen olayları aydınlığa çıkartabilmek için küçük oyunlar çevirebilirler. “(ÇM 46)* şeklindeki cümlesiyle ifade etmektedir.

Alaz ve arkadaşları uzaylılar hakkında bilgi toplamak için huzurevine gitmek istemektedir. Alaz, ailesinden izin alırken asıl amacı hakkında “*Aslında tam da yalan sayılmaz. Asıl niyetimizi farklı gösterdik. “(BİUK 80)* biçimindeki sözleriyle yalan söylemektedir.

Cemil, müdürün odasının camını kırmakta; açıklama bekleyen babasına bahaneler sıralamaktadır. Bu durum eserde “*Yine bahaneler mi bulacaksın Cemil? Çünkü yaptığın her yaramazlığın bir bahanesi oluyor. “(AAG 97)* şeklindeki cümlelerle anlatılmaktadır.

Kahramanlar tarafından kullanılan bir diğer çatışma çözme biçimi tehditte bulunmadır. Gerçeği açığa çıkarmak isteyen karakterler, tehditte bulunmaktan çekinmemektedir. Bu bağlamda karakterlerin akranlarına tehditte bulunduğu

görülmektedir. *Çalınan Mercek* adlı eserde Yücel, Kağan'ın suçunu itiraf etmesini tehdit yoluyla sağlamaya çalışmaktadır(ÇM 70).

Kıymık, Baldudak' ı beklerken heyecanlanmakta, bu durumla başa çıkmak için çizgi filmde izlediği sihirli sözcüğü tekrarlamaktadır. Bu durum eserde “*Telefiriş... Telefiriş... Tele... Bu sihirli sözcüğü bir çizgi filmde duymuştun. Sevimli ayıcık başına gelen belaları yok etmek için telefiriş diyordu.*” (VKM 54) biçimindeki ifadelerle anlatılmaktadır.

4.6. Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Çatışma Çözme Yöntemleri

<i>Tablo 7. Karakterlerin Özel Zevkleri</i>
Kitap okurlar (KK 7; GK 32; BİMP 9; ÇM 14; VKM 18; BKE 47; AA 8, 23).
Hayvanları severler(BİMP 109; SS 37; KP 12; AAG 8, 74, 75).
Hazır yemekleri severler (SS 7; KBPİ 68; VKM 16; TMH 45).
Film izlerler(VKM 22; BKE 47, 85; BNG 96).
Oyun oynarlar (GFHZ 10; HA 20).
Dans etmekten hoşlanırlar(BKE 47).
Takım tutarlar (GFHZ 10).
Resim yapmayı severler(BUİK 30).
Yazmayı severler(BNG 19).
Sihirbazlık yaparlar(GK 149).
Alışveriş yapmayı severler(PP 8).

İncelenen çocuk kitaplarındaki dedektif karakterlerin özel zevklerine ilişkin bilgiler Tablo 5’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde karakterlerin özel zevklerinin çoktan aza dağılımının; kitap okuma, hayvanları sevmek, hazır yemekleri sevmek, film izleme, oyun oynama, dans etme, sihirbazlık yapma, takım tutma, resim yapma, yazmayı sevmek ve alışveriş yapmayı sevmek biçiminde olduğu görülmektedir.

Gizemli Kule’ de Bol Bel, boş zamanlarında çocukları sevindirmek için sihirbazlık yapmaktadır(GK 149). *Gizli Formül Hangi Zarfta?* adlı yapıtta Engin, arkadaşı Emir’le okulda tebeşir yakalamaca oynamaktadır(GFHZ 10). *Hazine Avı*’nda Ozan ve Emre bilgisayar oyunu oynamayı sevmektedir(HA 20). *Sisin Sakladıkları* isimli eserde İlay, fast food tarzı ürünleri severek tüketmektedir(SS 7). *Kimin Bu Parmak İzi* adlı kitapta Fatma, her gün öğle arasında pilav yemektedir(KBPİ 68)

Vanilya Kokulu Mektuplar’da Kıymık yemek hakkındaki düşüncelerini “*Bu beni hiç sıkmaz. Üstelik her seferinde bir başka tat alırım.*” (VKM 16) şeklindeki cümleleriyle okura aktarmaktadır.

KP 28

Resim 6. Oyun Oynamaya İlişkin Görsel

Tuhaf Mücevher Hırsızları’nda Tosun, her an yemek yemeği düşünmektedir (TMH 45).

Emir ve Engin farklı futbol takımlarını tutmaktadır, okula giderken bu konuda sıkça sohbet etmektedirler(GFHZ 10).

Marjinal, kitap okumayı çok sevmektedir(KK 7). Bol Bel, boş zamanlarında severek kitap okumaktadır(GK 32). Ozan, macera türü kitapları severek okumaktadır(BİMP 9).

Yeşim, kitap okumayı çok sevmektedir. Bu durum eserde “*Pencereleri açarak içeriye temiz hava girmesini sağladıktan sonra sırtı kapıya dönük olan koltuğa oturarak yanında getirdiği kitabını okumaya başladı.*” (ZV 14) biçimindeki ifadelerle anlatılmaktadır. Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık, okuma sevgisini “*Üstelik bağıra çağıra kitap okumayı çok severim .*” (VKM 18) şeklindeki söylemiyle ifade etmektedir.

Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Peren, sinemaya gitmekten, fantastik kitaplar okumaktan zevk almaktadır(BKE,47).

Ayasofya'nın Anahtarı'nda Can ve Şevval kitap sevgisi eserde “İkisinin de aklında polisiye romanlar vardı. Polisiye türünü çok seviyorlardı.(AA 8) biçimindeki ifadeyle anlatılmaktadır.

Aynı eserde Can'ın okuma sevgisi “*Can'ın kitaplarla arası iyiydi. Okumayı çok seviyor, her okuduğu kitaptan notlar çıkarıyordu.* “(AA 23) şeklindeki cümlelerle aktarılmaktadır.

Kumru, hayvanları sevmekte ve onları korumaktadır(BİMP 109). İlay, hayvanları çok sevdiği için evde kedi bakmaktadır(SS 37). Kalamar Pansiyon'da Ardıç ve ailesinin hayvan sevgisi “*Tüm hayvanları çok seviyoruz(KP 12)* biçimindeki cümleyle ifade edilmektedir.

Cemil, balığı ve kedisine duyduğu sevgiyi “*Onlar da bizim aileden ve ben onları çok seviyorum.* “(AAG 8) şeklindeki cümleyle anlatmaktadır. Aynı eserde Cemil, hayvanlarının bakımını üstlenmektedir(AAG 74).

KP 126

VKM 110

AA 24

Resim 7. Hayvan Sevgisine İlişkin Görseller

Karakterlere ait bir diğer özel zevk, alışveriş yapmaktır. Pasaklı' nın Pasaportu isimli kurguda Sevda alışveriş yapmayı çok sevdiği için odası elbiselerle dolup

taşımaktadır(PP 8). Sevda, küçülen elbiselerini biriktirmekte; ihtiyaç duymadığı giysileri almaya devam etmektedir. Burada dikkat çeken nokta, tüketim merkezli hayat süren karakterin bu tavrını ayniyetle sürdürmesidir. Sevda, ihtiyaç fazlası elbiselerini ısrarla biriktirmekte, paylaşma yoluna girmemektedir.

Karakterler, farklı türlerde film izlemekten hoşlanmaktadır. Vanilya Kokulu Mektuplar’ da Kıymık’ ın filmlere olan ilgisi “*Kıymık korku filmlerini çok sever. (VKM 22)* biçimindeki sözle anlatılmaktadır. Bataklığın Kıyısındaki Ev’de Peren’ in “*Sinemaya gitmeyi severim. (BKE 47)* şeklindeki cümlesi bu duruma örnektir. Aynı esere Kuzey, Peren ve arkadaşlarının film kaçamağı “*Filmin adı “Kırmızı Rüzgar “dı. Küçük Vahşi, Peren’ le Kuzey’ in arasına oturdu ve film boyunca keyifle sırttı(BKE 85)* biçimindeki ifadelerle aktarılmaktadır. “*Babam Nereye Gitti? “adlı yapıtta Derinsu ve Memo, sinemaya gitmeye karar vermektedir(BNG 96).*

Peren, özel zevklerini “*Dans ederim. Ya da fantastik kitaplar okurum. (BKE 47)* şeklindeki söylemiyle aktarmaktadır.

Alaz’ ın resim yapma tutkusu “*Tam on beş defter doldurdum, resim yapma isteğim tükenmedi. (BİUK 30)* biçimindeki cümlelerle okura sunulmaktadır.

Öykü yazmaktan zevk alan Memo, bu durumu “*Benim en hoşlandığım şey, bahçe duvarına oturup, gelen geçeni izlemek, konuşmalarını dinlemek ve onlar hakkında hikâyeler uydurmak. (BNG 19)* şeklindeki cümleleriyle anlatmaktadır.

4.7. Dedektif Karakterlere İlişkin Öğrenci Görüşleri

<i>Tablo 8. Dedektif Karakterlerin Özelliklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri</i>
Kayıp olan insan ve eşyaları bulurlar(5.Ö6, 5.Ö3, 5.Ö1, 6.Ö1, 7.Ö16, 8.Ö19, 8.Ö10, 8.Ö1, 7.Ö16).
Bilgi toplayıp araştırma yaparlar(5.Ö6, 6.Ö3, 6.Ö4, 7.Ö4, 8.Ö16, 7.Ö9, 8.Ö12, 8.Ö2, 8.Ö11).
Zeki ve sabırlıdırlar (6.Ö7, 7.Ö4, 8.Ö13, 8.Ö12, 8.Ö7, 8.Ö3, 8.Ö19, 6.Ö4).
Her türlü gizemi çözerler (5.Ö5, 7.Ö7, 7.Ö3, 7.Ö2, 8.Ö16, 7.Ö13, 7.Ö16).
Ayrıntılar üzerinde dururlar(7.Ö2, 8.Ö13, 8.Ö19, 8.Ö16).
İzleri takip ederler(6.Ö1, 8.Ö6, 8.Ö8, 8.Ö14, 8.Ö19).
Dikkatli ve meraklıdırlar (8.Ö16, 8.Ö11, 7.Ö13).
Gizli saklı işler çevirirler(7.Ö7, 8.Ö12, 8.Ö9).
Gözlemde bulunurlar (5.Ö7, 5.Ö2, 8.Ö11).
Sinsidirler(8.Ö12, 8.Ö19, 7.Ö12).
Gerektiğinde sorgulama yoluna gidebilirler (8.Ö20, 8.Ö16).
Sırlarla yaşarlar(6.Ö3, 8.Ö4).

Yasadışı işler yaparlar(5.Ö3, 8.Ö12).
Polisle iş birliği yaparlar(6.Ö1, 7.Ö8).
Güvenilir kişilerdir(8.Ö3, 8.Ö7).
Suçluları yakalarlar(6.Ö1).

Ortaokul öğrencilerinin dedektif karakterlere dair düşünceleri Tablo 7’de verilmiştir. Öğrenci görüşlerine bakıldığında dedektiflere dair özelliklerin çoktan aza dağılımının; kayıp olan insan ve eşyaları bulma, bilgi toplayıp araştırma yapma, zeki ve sabırlı olma, gizem çözme, ayrıntılar üzerinde durma, izleri takip etme, dikkatli ve meraklı olma, gizli saklı işler çevirme, gözlemde bulunma, sinsî olma, gerektiğinde sorgulama yapma, sırlarla yaşama, yasadışı işler yapma, polisle işbirliği yapma, güvenilir olma ve suçluları yakalama şeklinde belirlendiği görülmektedir. Tablodaki öğrenci görüşlerine göre, dedektifler araştırma yapan kişilerdir. 5.6 numaralı öğrenci dedektifi *“Bir şeyi araştırıp soruşturana dedektif denir. Araştırmacı, ne olabileceğini düşünen biri olabilir.”* biçiminde açıklamış, 6.4 numaralı öğrenci ise *“Dedektif kendinden ayrı şahısların özel veya olmayan eşyaları, sırlarını vb. şeylerini araştırandır.”* şeklinde tanımlamıştır. Dedektiflerin araştırmacı olmalarının yanı sıra kararlı bir yapıya sahip olmaları *“Dedektifler bir konu olduğunda onları araştırır ve bulana kadar peşini bırakmazlar(7.Ö4).”* şeklindeki öğrenci görüşüyle dile getirilmiştir. 8.16 numaralı öğrenci bu noktadaki düşüncesini *“Dedektif, gizemli olayları çözmek için araştırma yapan insanlara denir(8.16) ”* diyerek ifade etmektedir. Bir başka görüşte bu durum *“İnsanlar gizli işler çevirdiğinde görünmeden ve söylenmeden gizlice takip eden, casusluk ve araştırma yapan kişilere dedektif denir(8.Ö12) ”* biçimindeki cümlelerle dile getirilmektedir. Öğrenciler, bunlara ek olarak yapılan araştırmaların belirli bir amaca hizmet ettiğini ifade etmektedirler(8.2, 8.11).

Dedektiflerle ilgili olarak dile getirilen bir diğer görüş, onların gerektiğinde sorgulamada bulunabilmesidir. Bu bağlamda 8.20 ve 8.16 numaralı öğrenciler, dedektiflerin sorgulayıcı yapıda olduklarını *“Dedektif soruşturmakla ve suçluları yakalamakla görevlidir.”* ve *“Dedektif, gizemli olayları çözmek için araştırma yapan insanlara denir. Bu insanlar çok dikkatlidir, sorgulayıcıdır, meraklıdır, tüm ihtimalleri değerlendirir.”* biçimindeki ifadeleriyle açıklamışlardır.

Başka bir öğrenci görüşüne göre dedektifler, kaybolan eşya ve insanları bulmaktadır. Örneğin 5.6, 6.1, 7.16, 8.19 numaralı öğrenciler “*Bulunması gereken insanlara-eşyalara ulaşan kişilerdir*” diyerek dedektiflerin kayıpları bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşlere ek olarak 8.10 numaralı öğrenci “*Dedektif; kaybolan, bilinmeyen şeyleri bulan bir aracıdır.*” şeklinde düşüncesini açıklayarak dedektiflerin aynı zamanda çözüme götüren bir aracı olduğunu dile getirmiştir. 5.6 numaralı öğrenci “*Ve en sonunda kaybolan bir eşyayı bulan biri olabilir.*” biçimindeki düşüncesiyle dedektiflerin kayıplara ulaştığını belirtmektedir. Kayıpları bulma noktasında dedektiflere duyulan güven “*Kaybolan her şeyi bulur(5.Ö1)*” şeklindeki görüşle açıklanmaktadır.

Öğrencilerin dedektiflerle ilgili dile getirdiği bir diğer görüş, onların her türlü gizemi çözüyor olmasıdır. Örneğin 5.5, 7.7 numaralı öğrenciler bu durumu “*Dedektif olayları çözer ve bulur. Olayların içine girip olayları çözer.*” ve “*Cinayet, suç vb. olayları çözerler.*” diyerek açıklamaktadır. Bu düşüncelere ilaveten 7.13, 7.16 numaralı öğrenciler, dedektiflerin her türlü soruna çözüm bulduklarını dile getirmişlerdir. Çözüme ulaşmayı bekleyen sorun, suç yahut gizem dedektifler tarafından çözüme kavuşturulmaktadır. Örneğin 7.3 numaralı öğrenci bu konu hakkındaki düşüncesini “*Suçları, cinayetleri çözen insanlardır.*” biçimindeki cümleyle anlatmaktadır. Bir diğer görüşe göre 7.2 numaralı öğrenci “*Dedektif gizli suçları çözen kişidir. Çok sessiz çalışır ve her detayı inceler.*” şeklindeki ifadesiyle yine bu duruma atıfta bulunmaktadır.

Dedektiflerle ilgili öğrenci ifadelerine bakıldığında, dikkat çeken bir diğer nokta onların gözlemde bulunuyor olmalarıdır. Örneğin 8.11 numaralı öğrencinin “*Soğukkanlı, meraklı ve gözlemcidir.*” şeklindeki düşüncesi bu durumu yansıtmaktadır. Gözlemde bulunma noktasındaki görüşlere ek olarak 5.7 numaralı öğrenci “*Dedektif insanları izleyip bilgi toplar ve fotoğraflarını çeker. Genelde takip ederken gazete okumuş gibi yapar.*” şeklindeki düşüncesiyle dedektiflerin gözlem yaparken farklı rollere girebileceğini ifade etmiştir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna göre dedektifler zeki ve sabırlıdır. Bu hususta 6.7 numaralı öğrencinin görüşü “*Dedektif akıllı, zeki, sabırlı kişilere denir.*”

şeklindedir. Aynı noktada 7.4 numaralı öğrencinin “*Dedektifler bir konu olduğunda onları araştırır ve bulana kadar peşini bırakmazlar.*” biçimindeki ifadesine göre dedektifler hedef odaklı çalışmaktadır. Öğrenci görüşlerine göre dedektifler zeki, sabırlı olmalarının yanı sıra kurnaz yahut araştırmacı da olabilmektedir. Örneğin 8.13 numaralı öğrenci bu konudaki düşüncesini “*Zeki ve şüphelidir.*” diyerek dile getirmektedir. 8.12 ve 8.19 numaralı öğrenciler “*Dedektifler zeki, akıllı ve kurnazdır.*” ve “*Zeki, akıllı, pratik, kurnaz ve mantıklıdırlar*” biçimindeki cümlelerde ek olarak kurnaz olma özelliği üzerinde durmaktadır.

İfade edilen düşüncelere göre dedektifler, sırlarla yaşamaktadır. Örneğin 8.4 numaralı öğrenci bu husustaki düşüncesini “*Dedektif, gizli araştırmalar yapan ve bu araştırmaları kimseye söylemeyen kişilerdir.*” biçimindeki cümlesiyle dile getirmiştir. Bu görüşe ek olarak 6.3 numaralı öğrenci “*Dedektif, neyi görürse görsün içinde tutup kimseye söylemez.*” şeklindeki ifadesiyle dedektiflerin adeta bir sır küpü olduğunu izah etmektedir. Bu görüşe paralel olarak öğrenciler, dedektiflerin gizli saklı işler çevirdiğini “*Gizli saklı işler yaparlar. Cinayet, suç vb. olayları çözerler.*” (7.Ö7) biçimindeki sözler ve “*İnsanlar gizli işler çevirdiğinde görünmeden ve söylenmeden gizlice takip eden, casusluk ve araştırma yapan kişilere dedektif denir.*” (8.Ö12) şeklindeki cümlelerle izah etmektedirler. Öğrenciler, gizli işler yapan dedektifleri bu özelliklerinden ötürü kurnaz yahut sinsi olarak nitelendirmektedir. Örneğin 8.12, 8.19, 7.12 numaralı öğrenciler dedektiflerin birtakım iyi özelliklerini “*Zeki, akıllı, pratik, kurnaz ve mantıklıdırlar.*” biçimindeki cümlelerle ifade ederken aynı zamanda onların kurnaz olduklarını da bu görüşlerine eklemektedir.

Dikkat çeken bir diğer husus da dedektiflerin ayrıntılar üzerinde duruyor olması düşüncesidir. Bu görüşe sahip olan öğrencilerin hepsi kızdır. Bahsi geçen düşünce dahilinde bu durum dikkat çekmektedir. Örneğin 7.2, 8.16, 8.13 numaralı öğrenciler “*Dedektif, cinayet vb. olayları ayrıntılarıyla anlatan kişilere denir.*” şeklindeki düşünceleriyle dedektiflerin ayrıntılar üzerinde yoğunlaştığını ifade etmektedir. Bunlara ek olarak 7.2 numaralı öğrenci dedektiflerin çok sessiz çalıştığını aktarmaktadır.

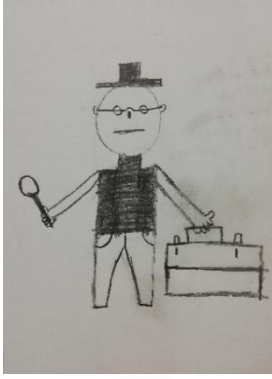
Öğrencilerin büyük çoğunluğu, dedektiflerin dikkatli ve meraklı olduğu noktasında hemfikirler. Mesela 8.16, 8.11, 7.13 numaralı öğrencilere göre dedektifler, dikkatli ve meraklı olmalarının yanı sıra soğukkanlı ve gizem çözücü olmaktadır. Yine olumlu görüşlere ek olarak dedektiflerin güvenilir kişiler oldukları düşünülmektedir. Örneğin 8.7 numaralı öğrenci bu durumu “*Güvenilir, akıllı, sadık ve araştırmacıdır.*” biçimindeki cümlesiyle anlatmaktadır. Dedektiflerin güvenilir olduğunu düşünen öğrenciler, onlar hakkında tamamen olumlu özellikler üzerinde durmaktadır. Mesela 8.7 numaralı öğrenciye göre dedektifler güvenilir olmalarının dışında aynı zamanda dürüst ve akıllı olmaktadır.

Bahsi geçen görüşlerin dışında öğrenciler, dedektiflerin izleri takip ederek çözüme ulaşmaya çalıştıklarını ifade etmektedirler(6.Ö1, 8.Ö6, 8.Ö8, 8.Ö14, 8.Ö19). Örneğin “*Bir olayın peşine düşüp suç izlerini bulmaya çalışan kişiye dedektif denir.*” (8.6) ile “*İz süren soğukkanlı bir insandır. İz sürerek gizlice bir olayın peşini bırakmazlar.*” (8.14) şeklindeki ifadelerle dile getirmektedirler. 6.1 numaralı öğrenci “*İzleri takip eder. Fotoğraf çeker. Polislere gönderir.*” biçimindeki ifadesiyle dedektiflerin buldukları kanıtları polisle paylaşabileceğini belirtmektedir. Bu görüşlere ek olarak 8.19 numaralı öğrenci, iz arayışında olan dedektiflerin detaylara inerek kanıt aradığını dile getirmektedir.

Yukarıda aktarılan olumlu görüşlerden farklı olarak dedektifliğe ilişkin olumsuz düşüncelerini dile getiren öğrenciler de bulunmaktadır. Bu bağlamda 5.3 numaralı öğrenci “*Sahte şeyler yapabilirler*” biçimindeki görüşüyle, 8.12 numaralı öğrencinin “*Casusluk ve araştırma yapan kişilere dedektif denir.*” şeklindeki düşüncesiyle dedektiflerin legal-illegal yollara başvurabileceğini dile getirmektedir.

Öğrenci ifadelerine göre dedektifler suçluları yakalamakta(6.Ö1); gerekli durumlarda polisle iş birliği yapmaktadır(7.Ö8). Bu noktada dikkat çeken bir diğer görüş 7.8 numaralı öğrencinin “*Polisin yetmediği yerde devreye dedektif girer.*” biçimindeki düşüncesidir. Bu öğrenci görüşüne göre dedektifler, polise nazaran daha donanımlı olmaktadır.

4.7.1. Dedektif Karakterlerin Fiziksel Özelliklerine İlişkin Öğrenci Çizimleri

5.Ö4

5.Ö3

5.Ö5

5.Ö6

Çizim 1-24. Dedektif Çizimleri

5.Ö7

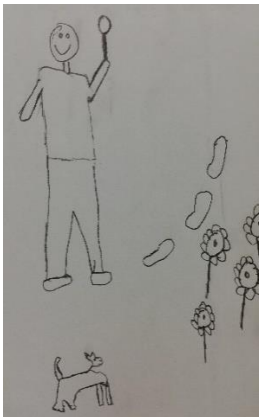
6.Ö2

6.Ö1

6.Ö5

6.Ö6

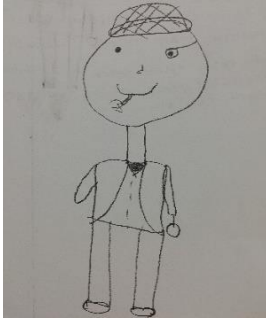
7.Ö2

7.Ö1

7.Ö3

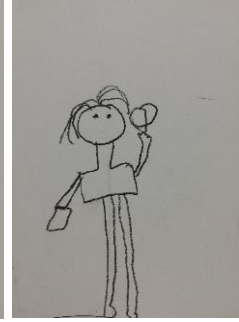
7.Ö6

7.Ö10

7.Ö11

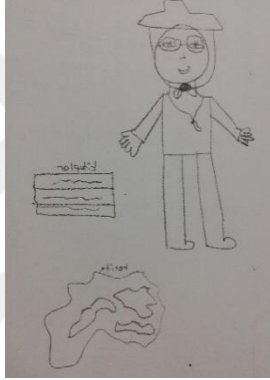

7.Ö7

Çizim 1-24. Dedektif Çizimleri (Devamı)

7.Ö3

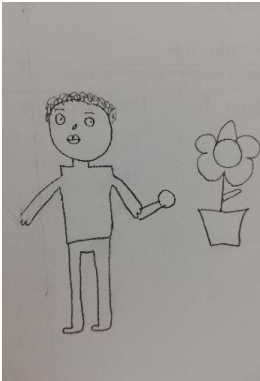
7.Ö5

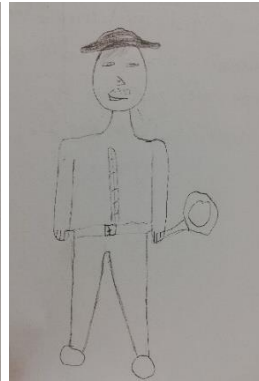
8.Ö17

8.Ö14

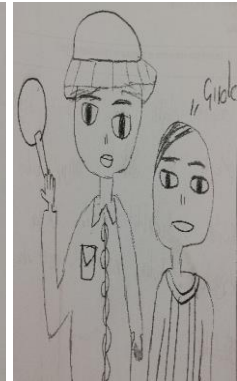
8.Ö9

8.Ö12

8.Ö13

8.Ö18

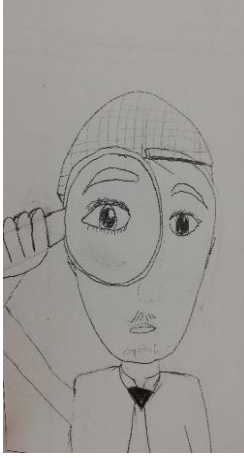
6.Ö8

8.Ö22

Çizim 1-24. Dedektif Çizimleri (Devamı)

Yukarıdaki çizimler incelendiğinde, öğrencilerin dedektifleri çoğunlukla erkek olarak resmettiği görülmektedir. Bu noktada dedektifliğin erkek olmakla bağdaştırıldığı söylenebilir. Çizimlerde 22 erkek(5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 6.2, 6.1, 6.5, 6.6, 7.2, 7.1, 7.6, 7.10, 7.11, 7.3, 7.5, 8.14, 8.9, 8.12, 8.13, 8.18, 6.8, 8.22) ve 4 kız(7.3, 7.7, 5.3, 8.17,) dedektif resmine rastlanması bu durumu ispat etmektedir. Dikkat çeken bir başka detay, öğrencilerin dedektifleri genellikle çocuk olarak resmetmesidir(5.3, 5.6, 5.7, 6.1, 6.5, 7.11, 7.7, 7.3, 7.5, 8.17, 8.14, 8.9, 8.13, 8.18). Bu bağlamda öğrencilerin kendilerini dedektiflerle özdeşleştirdiği düşünülebilir. Diğer çizimlerden farklı olarak 6.8 numaralı görselde dedektif, yemek yeme, gazete okuma süsü vererek şüphelendiği kişileri göz hapsine almaktadır. Çizimlerin geneline bakıldığında iz süren dedektiflerin bu eylemi gündüz vaktinde yaptıkları görülmektedir. Gündüz vaktini tercih eden öğrencilerin dışında 8.22 numaralı öğrenci çiziminde dedektifin el feneriyle gece vakti iz sürdüğü görülmektedir. Yalnızca bu resimde el feneri, arama aracı olarak yansıtılmaktadır. Çizimlerin genelinde resmedilen arama aracı büyüteçtir. Çizimlerin neredeyse tamamında dedektifler dış ortamda çalışırken resmedilmiştir. İç mekana dair bir bulguya rastlanmaması dikkat çekicidir.

7.Ö1

7.Ö3

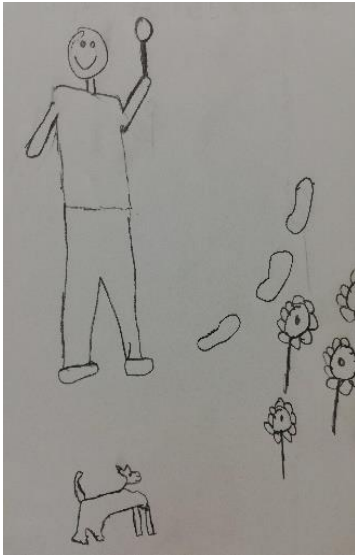

8.Ö14

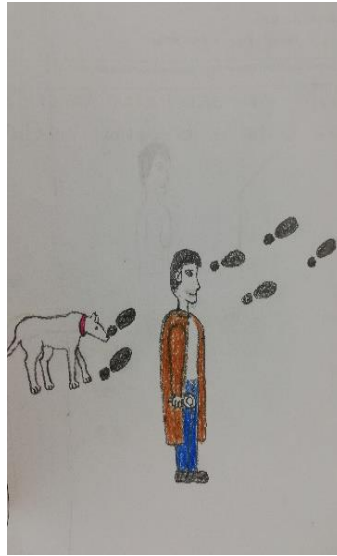

8.Ö22

Öğrenci çizimlerinin genelinde dedektif karakterlerin sayfa ortasında resmedildiği görülmektedir. Dedektif karakterlerin sayfa ortasında canlı ve görkemli bir şekilde yansıtılması onlara duyulan ilgiyi yansıtmaktadır(5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 6.2, 6.1, 6.5, 6.6, 7.2, 7.1, 7.6, 7.10, 7.11, 7.3, 7.5, 8.14, 8.9, 8.12, 8.13, 8.18, 7.3, 7.7, 5.3, 8.17).

6.Ö6

7.Ö2

6.Ö1

6.Ö8

8.Ö22

Çizim 31-36. Araştırma Yapmaya İlişkin Çizimler

Görsellere bakıldığında dedektiflerin çoğunlukla iz sürerken, kanıt ararken resmedildiği görülmektedir(6.2, 6.1, 6.5, 7.18, 6.6, 7.2, 7.19, 7.20). Örneğin 6.2, 7.18 ve 7.20 numaralı öğrenci resimlerinde dedektifler, büyüteçle ayak izlerini incelemektedir. İz sürme noktasında dikkat çeken bir başka özellik ise süreçte köpeklerin yardımcı olarak resmedilmesidir(6.6, 7.2, 7.19, 7.20, 6.8, 8.22). Olay yerinde araştırma yapan dedektiflerin yanında çocuklar da yardımcı olarak çizilmektedir. Bu çizimlerden hareketle dedektif-çocuk arasındaki bağın dinamik olduğu söylenebilir. Dedektifler olay yerinde bazen bir ayak izinin peşine takılan, bazen de not tutan bir vaziyette resmedilmiştir. Çizimlerin geneline bakıldığında dedektiflerin araştırmacı yönünün vurgulandığı görülmektedir.

8.Ö23

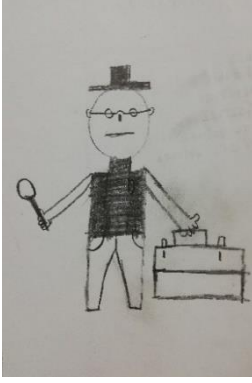
7.Ö18

7.Ö20

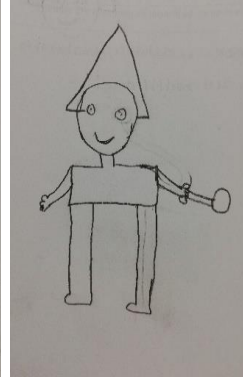
8.Ö24

5.Ö4

5.Ö3

8.Ö20

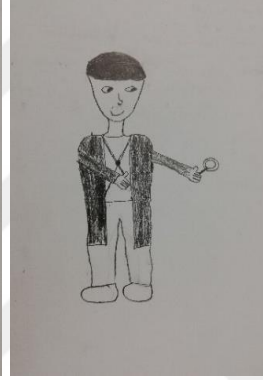
5.Ö7

6.Ö5

7.Ö1

7.Ö3

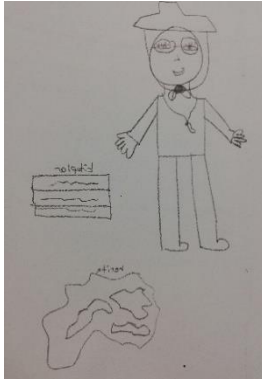

7.Ö19

Çizim 36-41. Dedektiflerin Giyim Kuşam Özelliklerine İlişkin Çizimler

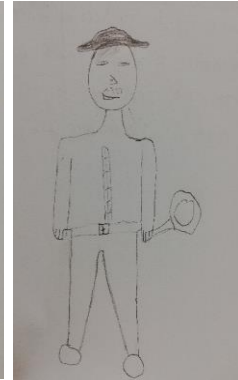
7.Ö11

7.Ö5

8.Ö14

8.Ö12

8.Ö13

8.Ö18

6.Ö1

6.Ö5

Çizim 36-41. Dedektiflerin Giyim Kuşam Özelliklerine İlişkin Çizimler (Devamı)

Çizimlere bakıldığında belirgin olarak öne çıkan fiziksel özelliklerin; şapka takma(5.4, 5.3, 5.5, 5.7, 6.5, 7.1, 7.3, 7.6, 7.11, 7.5, 8.14, 8.12, 8.13, 8.18), çizgili elbiseler giyinme(7.3, 7.6, 7.1, 6.1, 6.5, 5.7, 5.3), çanta kullanma(5.4, 5.7), gözlük takma(5.4, 5.3, 7.5, 8.13), pardösü giyme(8.13, 7.2, 7.3, 6.2, 5.7, 5.3) ve kravat takma(8.14, 7.1, 5.5) gibi düşüncelerle ifade edildiği görülmektedir. Resimler incelendiğinde şapka yahut gözlük takan karakterlerin kamuflaj tarzındaki kıyafetleri dikkat çekmektedir(8.13, 7.5, 5.3, 5.4). Dedektiflerin kendilerini gizlemek için farklı kıyafetler giymesi noktasında öğrencilerin çizdiği resimler benzer özellikler taşımaktadır.

Verilen resimlerin büyük bir kısmında öğrenciler, incelemede bulunan dedektifleri büyüteç kullanırken resmetmişlerdir(8.14, 7.3, 7.7, 7.10, 7.6, 7.3, 7.1, 7.2, 7.6, 8.18, 8.13, 8.12, 8.9, 6.1, 6.2, 5.3, 5.4, 6.5, 5.6, 5.5). Büyütecin olduğu çizimlerin hepsinde şapka takıldığı görülmektedir. Büyüteç, öğrenci resimlerinde araştırma-inceleme yaparken kullanılan bir araç olarak yansıtılmıştır. Araç olarak çizilen bir diğer öge not defteridir. İncelenen görsellerde dedektif karakterlerin araştırma-inceleme sürecinde bazen not defterinden bazen de not defteri ve kaleminden yararlandığı görülmektedir(8.24, 7.7, 7.18).

Öğrenciler, çizdikleri görsellerde bir insan ya da köpeği dedektiflerin yanına yardımcı olarak eklemişlerdir. Çizimlerde suç mahalini inceleyen dedektiflerin yanında birer köpek bulunduğu görülmektedir(6.2, 6.1, 6.5, 6.6, 7.2). Bunun haricinde küçük yaşta birinin yardımcı olarak eklendiği görseller de yukarıda yer almaktadır(5.3,

8.18). Resimlerde dedektif karakterler daha büyük bir biçimde resmedilmekte; yanlarındaki çocuklarda dedektife nazaran daha küçük bir şekilde çizilmektedir. Bahsi geçen çizimlerde dedektif-çocuk karakterler arasındaki ilişki, kurulan bağın olumlu olduğunu göstermektedir. Yaşça ufak birinin yardımcı olarak resmedilmesi olumlu algının bir başka yönünü yansıtmaktadır. Çocukların kendileri için önem arz eden kişileri büyük çizdikleri göz önüne alındığında dedektiflerin onlar için önemli olduğu düşünülebilir. Dedektif çizimlerinde siyah-beyaz renklerin hakim olduğu görülmektedir. Renklendirilen çizimlerde dedektifler için genelde tercih edilen rengin yeşil olduğu dikkat çekmektedir(8.23, 5.6, 8.24). Dedektifler için seçilen koyu yeşil renk, huzur ve güveni temsil etmektedir. Öğrenci resimleri düşünüldüğünde dedektiflerin onlar için güven ve huzuru çağrıştırdığı söylenebilir.

Öğrenci görsellerinin genelinde dedektiflerin mutlu bir yüz ifadesi takındığı görülmektedir(5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 6.2, 6.1, 6.5, 6.6, 7.2, 7.1, 7.6, 7.10, 7.11, 7.3, 7.5, 8.14, 8.9, 8.12, 8.13, 8.18, 7.3, 7.7, 5.3, 8.17). Ek olarak 5.4, 7.1 ve 6.1 numaralı öğrenciler ciddi bir yüz ifadesi takınmış çizimlerle dedektifleri çizmişleridir.

Çizimlerde dedektiflerin gözleri belirgin ve büyük bir şekilde resmedilmiştir. Büyük ve belirgin gözler dedektifler için gözlemcilik ve merakı çağrıştırmaktadır(5.3, 5.18, 5.7, 7.1, 7.3, 7.5, 8.14). İri gözlerle ifade edilen karakterlerin ilgiyle etrafı incelediği 8.18, 8.14, 7.1 ve 5.7 numaralı öğrenci görselleri bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Bahsi geçen özelliklerin dışında öğrencilerin cüzi bir kısmı dedektif karakterleri sigara içer vaziyette resmetmiştir(7.6, 7.11). İncelenen çizimlerde göze çarpan olumsuz özellik madde kullanımı şeklinde belirmektedir. Çizimlerden birinin kız(7.11) diğerinin erkek(7.6) öğrenciye ait olması bu noktadaki öğrenci görüşlerinde cinsiyet farkı olmadığını göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1.Çocuk Kitaplarında Yer Alan Dedektif Karakterlerin Özellikleri

Çalışma, çocuk kitaplarında yer alan dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere ilişkin algılarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Dedektif karakterlerin sunuluş biçimlerinin daha iyi anlaşılması açısından elde edilen veriler; olumlu özellikler, olumsuz özellikler, çevreyle ilişki, fiziksel özellikler, çatışma çözme yöntemleri ve özel zevkler gibi başlıklar altında ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında dikkat çeken ilk husus dedektif karakterlere ait olumlu özelliklerdir. Eserlerin incelenmesi sonucunda ilgili olumlu özelliklerin; olayların/durumların nedenini merak etme, çevrede olup bitenlere karşı dikkatli olma, kararlı bir yapıya sahip olma, cesur olma, dürüst davranma, hayal kurma, her türlü tehlike/duruma karşı tedbirli davranma, yardımsever olma, zeki olma, maceraperest olma, öngörülü olma, çalışkan olma ve sorumluluk sahibi olma, duygusal olma gibi başlıklarla ön plana çıktığı görülmektedir. Karakterler ele alınırken cesurluk, zekilik ve çalışkanlık gibi olumlu özelliklere sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Karatay(2014)'a göre çocuk kitaplarında yer alan karakterler, evrensel ve kültürel değerlere saygılı olmalı aynı zamanda olumlu kişilik özellikleri taşımalıdır. Bu noktada yapılan çalışmayla ilgili çalışma arasında bir benzerlik olduğu görülmektedir.

Kitaplarda öne çıkarılan temel olumlu özellik meraklı olma. Bilmenin ön koşulu olarak aktarılan merak, dedektif karakterler için aynı zamanda çözüme götüren bir araç olarak yansıtılmaktadır. Merakla ilgili çerçeve iyi çizilmediğinde özel yaşamın ihlal edildiği görülmektedir. Olay örgüsünün gerçeklik zeminine dayandırılmadığı kısımlarda sanrılar devreye girmekte; kurgu inandırıcılığını yitirmektedir. Buna bağlı olarak da yersiz korkular çocuk gerçekliğinin yerini almaktadır. Merak başlığı altında karakterlerin sordukları tüm sorulara akıl yoluyla cevap bulduğu görülmektedir. Akıl rehber edinen karakterler, zekaları sayesinde sorunları aşmaktadır. Farklı karakter özelliklerine sahip olan kahramanlar, söz konusu sorun çözme olunca gerekli

dayanışmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda cinsiyet farkı gözetilmeksizin iş birliği yapıldığı görülmektedir. Kendi sorularına mantıklı cevaplar arayan karakterler yanıt bulma için bazen bireysel bazen de grupsal boyutta sorgulama yoluna gitmektedir. Tek başlarına çözüme ulaşamayan karakterlerin bir akran veyahut yetişkin yardımıyla sonuca ulaştığı görülmektedir. Yılmaz ve Destegüloğlu(2020), çocuk kitaplarındaki karakterlerin şahsi çabalarının yetersiz kaldığı anlarda çatışma çözmek için çevreden yardım alma, akıl yürütme suretiyle çözüme ulaşmalarının kalıcı olacağını vurgulamaktadır. Yapılan çalışma sonuçları ile ilgili çalışmanın bulguları bu noktada birbiriyle örtüşmektedir.

Çalışma bulgularına göre üzerinde durulan bir diğer özellik dikkatli olmadır. Güçlü bir hafızaya sahip olan dedektif karakterler, daima şüpheli bir yaklaşımla olayları ele almaktadır. Olaylar arasındaki mantıksal sırayı izleyen karakterler, dikkatleri sayesinde çözüme ulaşmaktadır. İncelenen eserlerde suç ve gizeme ait unsurlar mantıksal bir sıra izlenerek karakterler aracılığıyla okura aktarılmaktadır. Karagöz(2013) ‘ün “Çocuk polisliyelerinde suçun oluşum aşamaları mutlaka belirtilmeli, olay rastlantılarla değil, gerçeğe uygun yöntemler kullanılarak çözülmelidir. Yapıtta merak ve şüphe duygusu canlı tutularak çocuğun ilgisinde süreklilik sağlanmalıdır.” şeklindeki tespiti yapılan çalışma bulgularını desteklemektedir.

Dürüstlüğün yüceltildiği bir eserde vahşet sınırına varan sahnelerin etraflica çocuk okura aktarılması dikkat çekmektedir. Bu noktada göze çarpan detay, fiziksel şiddetin normalleştirilerek tüm detaylarıyla çocuk okura aktarılmasıdır. Şiddete uğrayanlar hayvan, uygulayan taraf ise çocuktur. Özdeşim kurma göz önüne alındığında şiddete güzelleme yapılması duygusal gelişim açısından zararlıdır. Sever(2002)’e göre çocuk kitaplarında, kahramanların amacına şiddet uygulayarak ulaşması, kitapta aktarılan iletilerle şiddetin olumlanması, şiddetin sorun çözmenin bir yolu olarak gösterilmesi, çocukta önemli duygusal örselenmelere neden olabilir.

Yapıt karakterleri, muhatap oldukları suçlu insanlar, tehlikeli olaylara karşın cesur davranmaktadır. Cesaretin öne çıkarıldığı kurgularda maceraperestliğin de ortaya çıktığı görülmektedir. Kahramanlar, gerçeğe ulaşmak için türlü maceralara

atılmaktadır. Çözümüne ulaşmak zor olsa da karakterlerin macera seven yapıları sayesinde çözüme ulaştıkları görülmektedir. Cesur, dürüst ve yardımsever olma gibi özellikler kahramanlar tarafından hür iradeyle seçilmektedir. Yazınsal metinlerde amaç, bir şeyi belletmek ve öğretmek değil, yaşama ve insana yönelik duyarlık oluşturmaktır. Çocuğun okulöncesi dönemden başlayarak pek çok yazınsal nitelikli çocuk kitabıyla buluşması onun birçok evrensel değerle donanmış olmasını sağlayabilir. İpek(2017), çok satan çocuk kitaplarında evrensel değerleri ele aldığı çalışmasında özellikle Küçük Kara Balık isimli eserde çocuklara duyma ve düşünme sorumluluğu veren; cesaret, öğrenme isteği, sevgi gibi birçok değeri çocukların örtük olarak duyumsamasını sağlayacak iletiler bulunduğunu tespit etmiştir. Bu noktada çocuk kitaplarında yüceltilen değerlerin çocuğun ahlak gelişimi açısından büyük bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir. Çocuğun tanık olduğu olumsuzluklar onu farklı serüvenler aramaya, kendini denetimden uzak ve tamamen özgür bırakmaya sevk edebilir. Polisiye çocuk romanları ‘yaşanmamış yaşılanmış yaparak’ çocuğun suçtan uzak kalmasını sağlar. Bu nedenle çocuğun kişilik gelişiminde iyilik ve kötülükten yana tavır alarak konumunu belirlemesinde polisiye eserlerin rolü büyüktür(Akdağ, 2015:518). İncelenen eserlerde yüceltilen değerlerin okurun ahlak gelişimi için uygun olduğu söylenebilir. Kahramanlar mantık çerçevesinde hareket ederek iyiden yana olmaktadır bu noktada yapılan çalışmanın bulgularıyla ilgili çalışmanın benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Karakterlerin taşıdığı bir başka olumlu özellik duygusal olmasıdır. Duygusal olan karakterler, bu özelliklerinden ötürü sözel şiddete maruz kalmaktadır. İncelenen kitaplarda hem erkek hem kız karakterlerin duygusal yapıda olduğu görülmektedir. Duygusal karakterler bu özellikleri sebebiyle akranları arasında dalga konusu olabilmektedir. Bahsi geçen karakterlerin iletişim yerine ağlama yolunu seçmesi dikkat çekicidir. Şiddetin kaynağı olarak ele alınan iletişimsizlik bu noktada duygusallığın neden olduğu kendini ifade edememe ile de ilişkilendirilebilir. Eserlerin geneline bakıldığında kadın karakterlerin duygusal yanlarıyla ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir. Duygular, gerçeğe götüren bir vasıta olarak yansıtılmıştır. İncelenen eserlerde ana karakterlerin genellikle erkek olduğu ve aklın temsilcisi olarak öne

çıkarıldıkları göze çarpmaktadır. Yardımcı roldeki kadın karakterler de duygunun temsilcisi olarak eserlerde yer almaktadırlar.

Yardımcı olma başlığı altında karakterlerin çoğunlukla akranlarına yardımcı olması üzerinde durulmaktadır. Bunun yanında yetişkinlere ve hayvanlara da yardımcı olunmaktadır. Dedektif karakterler, akranlarına nazaran daha zeki ve pratik olarak yansıtıldığı için sorun çözmede bilirkşi olarak aktif rol oynamaktadırlar. Zeki olmayla ilgili durumların tüm eserlerde üst değer olarak aktarıldığı görülmektedir. Aynı zamanda olumlanan özelliklerin sezdirme yoluyla okura sunulduğu sonucuna varılmıştır.

Dedektif karakterlere ilişkin olumsuz özellikler; dikbaşı davranma, değersizlik hissi yaşama, lakap takmayı sevme, yasaklara uymama, derse ilgisiz davranma, öfkeye yenik düşme ve kibirli davranma gibi başlıklarla ön plana çıkmaktadır. Bahsi geçen olumsuz özellikler, aşılabilir sebeplere dayandırılmaktadır. Kurguda birer engel olarak beliren sebepler, karakterlerin çabalarıyla aşılmaktadır. Olumsuz özelliklerin çoğunlukla erkeklere ait olduğu görülmektedir. Yalnızca iki eserde olumsuz özelliklere sahip kız karakterlere rastlanmaktadır. Erkek olmak ile kötü olmak arasında bir bağ kurulması cinsiyet algısını olumsuz yönde şekillendirebilir bu yüzden iletiler yapılandırılırken cinsiyet ayrımı yapılmamalıdır. Güldenoğlu(2017)'a göre farklı özellikteki karakterler de çocuk kitaplarında yer almalıdır. Sadece olumlu özellikte geliştirilen karakterler yaşam gerçekliğini çocuğa aktarmada yetersiz kalabilir. Çünkü yaşamda olumsuz algılanabilecek özelliklerdeki bireylerle de karşılaşabilecek olan çocuğun, kitaplarda sadece tek tip ya da idealize edilmiş karakterlerle karşılaşması, kitaptaki karakterlere karşı güven duygusu geliştirememesine neden olabilir.

Olumsuz karakter özellikleri, olay örgüsü boyunca devam etmemektedir. Olumsuz özelliklerin geneline bakıldığında iletişim kopukluğunun esas neden olarak belirdiği görülmektedir. İletişim eksikliğini aşan karakterlerin bahsi geçen olumsuz özelliklerden sıyrıldığı görülmektedir. Belli bir bölümden itibaren karakterlerde değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Pişmanlık duyan, empati kuran karakterler yanlış davranma hususunda ısrarcı davranmamaktadır. Yaşam gerçekliğine uygun olarak resmedilen değişim bu noktada inandırıcılık kazanmaktadır. İncelenen eserlerde

nadiren de olsa olumsuz tutum ve davranışlarından vazgeçmeyen karakterlere rastlanmaktadır. Bu eserlerde değişmezlik ağına düşen karakterler olumsuz özellikleriyle sivrilmiştir. Diğer kurgu kahramanları tarafından kabul gören olumsuz tavırlar okuru gerçeklikten uzaklaştırmaktadır. Yılmaz ve Kılıç(2015)' a göre idealize karakterin çocuk kitaplarında yapay bir gerçeklik algısı oluşturduğu ve bu süreçte çocuğa olumsuz örnek olduğu bilinmektedir buna rağmen yazınsal nitelikli metinler kurgulanırken karakterler olması gerekenden farklı olarak, abartılı özelliklere sahip biçimde kurgulanmaktadır. Aşırı iyi veya kötü olarak resmedilen karakterler, gerçek yaşamdan uzak bir biçimde aktarıldıkları için inandırıcılıklarını kaybetmektedirler.

Öfke ve şiddet özelinde kendi bedenine zarar veren karakterlere yer verildiği görülmektedir. Eser kahramanları, başarılı olan kişilerle kıyaslanmakta bu yüzden değersizlik hissi yaşamaktadır. Söz gelimi dedektif karakter, ailesi kendine inanmayınca bedenine zarar vermektedir. Aileyle ilişki özelinde öne çıkan güven sorunu beraberinde iletişimsizliği de getirmektedir. Değersizlik hissi yaşayan karakterlerin öfke anlarında kendi bedenlerine yahut çevrelerindeki nesnelere yönelik şiddet uyguladığı görülmektedir. Öz denetimden uzak bir tavırla şiddete başvurulması dikkat çekmektedir. Benzer şekilde şiddete eğilimli karakterlere de rastlanmaktadır. Şiddete eğilimli olma özelinde dikkat çeken husus, şiddetin genellikle akranlara uygulanıyor olmasıdır. Otorite kurmak isteyen karakterler, şiddeti bir araç olarak kullanmaktadır. Dedektif karakterler ele alındığında şiddet uygulama noktasında herhangi bir cinsiyet farkı gözetilmediği görülmektedir. Şiddet, genel olarak iletişimsizlikten kaynaklanmaktadır. İletişim problemini çözen karakterlerin şiddeti terk ettiği görülmektedir.

Kitap karakterleri, çevrelerindeki insanlara bazen işleri bazen de fiziksel özellikleri dolayısıyla lakaplar takmaktadır. Lakap takma özelliği noktasında dikkat çeken detay çocukların akranlarına takmış oldukları lakapları her koşulda kullanıyor olmalarıdır. Bazı çocukların takılan lakaplar sebebiyle duygusal olarak örselendiği görülmektedir. Yetişkinlere takılan lakaplar, yalnızca çocukların arkadaş ortamında kullanılmaktadır. Lakap takılan yetişkinler, genellikle öğretmen ve idareci

karakterlerdir. Öğretmenler için belirlenen lakaplarda branşlara ait terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Yine bu karakterlere bakıldığında anlayışsız, ön yargılı bir profil çizildiği dikkat çekmektedir. Destegüloğlu(2020)'na göre çocuk kitaplarında yer alan kötü karakterlerin neredeyse tamamının bir lakabı bulunmaktadır. Takılan lakapların çoğunun ya okul yetkililerine ya da akranlara karşı olması ise çocuğun günlük hayatta kimi zaman ailesinden bile fazla zaman geçirdiği ortamlar olmasından kaynaklanabilir. İncelenen eserlerde sevilmeyen kişilere yahut akranlara takılan lakaplar kapsamında bir benzerlik bulunduğu görülmektedir. Buradan hareketle iki çalışmanın lakap takma noktasında benzer özellikler barındırdığı söylenebilir.

Günlük hayatta kahramanların kurallara uyduğu, konu gizem çözme olunca uymama davranışının ortaya çıktığı görülmektedir. Aile ya da toplum nezdinde belirlenen kuralların sıklıkla çiğnendiği görülmektedir. Delinen yasaklar, kahramanlar tarafından saklanmakta yahut yetişkinlere anlatılmaktadır. Gizem çözme gaye edinen karakterler, sonuca ulaşmak için özdenetimden uzak davranışlar sergilemektedir. Bahsi geçen davranışlar gizem çözme ortaya çıkınca meşrulaştırılarak okura sunulmaktadır. Eserler, çözüm yolunda her şey mübahtır biçiminde bir algı oluşturabileceği için bu hususa dikkat edilmesi gerekmektedir.

Dedektif karakterlerin çevresindekilerle ilişkisi hususunda öne çıkan başlıklar; arkadaşlarıyla dayanışma içinde olma, yetişkinlere güvenme, diğerkâm olma, ebeveynlere güvenmeme, kardeşlerle anlaşamama, çocukları sevme, sorunları aileden gizleme, büyükleri rol model alma, ebeveynlerince başkalarıyla kıyaslanma ve kardeşleri için endişe etme şeklindedir.

Kitap kahramanları, çözüme tez elden ulaşmak için arkadaşlarıyla dayanışma içerisinde çalışmaktadır. Bu anlamda arkadaşlar arasında amaca hizmet için görev dağılımı yapıldığı görülmektedir. Farklı yeteneklere sahip olan dedektif karakterler, gerçeğe en kısa sürede ulaşmak için takım çalışması yapmaktadır. İncelenen eserlerde dedektif karakterlerin olumlu sosyal ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Kitaplardaki dedektif kahramanlar, yetişkinlere de güven duymaktadır. Benzer şekilde Ağzıbüyük(2008) arkadaşlık kavramını ele aldığı çalışmasında; karakterlerin aile ve arkadaşlık ilişkilerinde paylaşımcı, yardımsever, birlikte hareket edebilen bireyler

olarak yansıtıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca çocuk karakterlerin; farklı gruplara dahil olabilen, onlarla paylaşımda bulunan, kendi yaş grubuyla olduğu kadar, yetişkinlerle de zaman geçirebilen uyumlu bir yapıyla aktarıldığını tespit etmiştir.

Karakterler, suçlayıcı tonda konuşan ebeveynlerine güven duymamaktadır. Bu nedenle karakterler, sorunlarını kendilerince buldukları yöntemlerle çözmeye çalışmaktadır. Kahramanların özgüvenleri ebeveynleri tarafından örselenmektedir. Aileler, çocuklarını oldukları haliyle kabul etmeyip kıyasa tabi tutmaktadır. Bir başkası gibi olmaları istenen, her hareketi sorgulanan çocuklarda değersizlik hissi yaşandığı görülmektedir. Çocuk karakterler, bu durum karşısında pasif kalmaktadır. Ebeveynlerin duyduğu güvensizlik çocuklara da sirayet etmektedir.

Kurgu kahramanlarının kardeşleriyle yer yer anlaşamadıkları görülmektedir. Bahsi geçen durumun nedeni özel hayata saygı duyulmamasından kaynaklanmaktadır. Kardeşleriyle sıkça tartışan kahramanlar, onlara ulaşamadıklarında vicdan azabı çekmektedir.

Karakterlerin çevreyle ilişkileri dahilinde göze çarpan bir başka özellik akran zorbalığında bulunmadır. Karakterler, akranlarına sözel-fiziksel şiddette bulunmaktadır. Lakap takılan karakterlerin bazıları sözel şiddetle başa çıkamamaktadır. Fiziksel şiddete uğrayan karakterlerde ise korku ve kaygı yaşandığı görülmektedir. Çocuk kitaplarının başat amaçlarından birisi, çocuğun karakter öykünerek duyma ve düşünme sorumluluğu almasıdır. Bu nedenle, karakterin herhangi bir şiddet karşısında duygu ve düşüncelerini etkili bir biçimde kullanarak bu durumla nasıl başa çıkılması gerektiğini çocuğa duyumsatması gerekir(Çer, 2016). Çalışmada benzer şekilde şiddete karşı pasif duruşun izleri kurgunun bir kısmından itibaren kırılmakta bu yolla inandırıcılık sağlanmaktadır. Yılmaz ve Destegüloğlu(2019) 'na göre şiddet odağındaki kitaplarda akran zorbalığının yer bulması çocuk okurun zihinsel ve duygusal olarak çevresinde yaşanabilecek olaylara karşı kendini hazır hissetmesi ya da yalnız olmadığını anlaması açısından faydalıdır.

İncelenen eserlerdeki dedektif karakterlere ait çatışma çözme yöntemleri; şüpheli yaklaşımıyla tespitlerde bulunma, olasılıklar üzerinde durma, problem çözümüne yönelik plan yapma, ipuçları üzerinde durma, olaylar arasında bağ kurma,

iş birliği yapma, takipte bulunma, teknolojiye faydalanma, çözüm yolu üretme ve araştırma yapma biçimindeki başlıklarla ön plana çıkmaktadır. Çatışma çözme özelinde yaygın olarak yapıcı yolların tercih edildiği görülmektedir. Kısmen de olsa yıkıcı eylemlerin varlığı dikkat çekmektedir. Çatışmayı yapıcı bir biçimde çözmek için çaba harcayan kişi, diğer kişinin bakış açısı ile dünyaya bakabilmekte ve daha az ben-merkezci düşünebilmektedir. Bunun yanı sıra kendini tanıma olanağı da bulunmaktadır; nelere öfkелendiğinin nelerin onu saldırgan yaptığını, nelerin kendisi için önemli olduğunun farkına varabilmektedir (Sorenson,1999). Bununla birlikte yapıcı çözümlerin kişilerde iş birliği ve dayanışma duygusuna olumlu yönde etki ettiği görülmektedir.

Dedektif karakterler, çevrelerindeki her şeye kuşkuyla yaklaşmaktadır. Bazı eserlerde kuşkunun kaynağı hayal gücüdür. Örneğin öğretmeninin ajan olduğunu düşünen kahraman elinde herhangi bir delil olmadan öğretmeninden kuşkulamaktadır. Aynı eserde tesadüfi durumlarla gerçeklere ulaşılması dikkat çekmektedir. Yanlış anlaşılma ile başlayan süreç, bir noktada tesadüfi olarak gerçekleşmektedir. Kuşku ile gerçeklik düzleminde akla uygun şekilde aktarılması kurgunun inandırıcılığı açısından önem taşımaktadır.

Yapıt kahramanları, bazen ceza almamak bazen de olanları gizlemek maksadıyla yalan söylemektedir. Bu hususta dikkat çeken nokta çocuk karakterlerin yalanı bir savunma mekanizması olarak kullanmasıdır. Çocuklar ekseriyetle yetişkinlere yalan söylemekte, akranlarına karşı dürüst davranmaktadır. Yalan, geçici bir çözüm yolu olarak ele alındığı gibi gerçeğin tamamen gizlendiği kalıcı durumlara da rastlanabilmektedir. Özel yaşamı ihlal eden kahramanlar, bu tutumlarını kurgu boyunca sürdürmektedir. Hatalarından dönmeyen karakterler, bunu sözel yollarla büyüklerine anlatmamakta ve aynı hataları yapmaya devam etmektedirler.

İncelenen çocuk kitaplarında dedektif karakterlerin özel zevklerine ilişkin bilgiler; özel zevklerinin sihirbazlık yapma, oyun oynama, hazır yemekleri sevme, takım tutma ve hayvanları sevme biçimindeki başlıklarla ön plana çıkmaktadır. Eserlerde yer alan özel zevkler, çocukluk dönemindeki ilgi ve düşüncelerle bağdaştığı için okurun özdeşim kurması, kurguya dahil olma sürecini hızlandıracaktır.

Karakterlere ait bir diğ er özel zevk, alışveriş yapmaktır. İncelenen bir eserde karakter, k    len elbiselerini biriktirmekte; ihtiyaç duymadığı giysileri almaya devam etmektedir. Burada dikkat çeken nokta, t k tim merkezli hayat süren karakterin bu tavrını ayniyetle sürdürmesidir. Karakterin ihtiyaç fazlası elbiselerini ısrarla biriktirmesi, paylaşma yoluna girmemesi eserde hoş görülmeyen bir durum olarak aktarılmaktadır.

 ocuk karakterlerin yer yer bireysel adalet arayışına girdiği görülmektedir. Nitelikli kitaplarda illegal olarak başlayan süreç bir noktada yasallık kazanmaktadır. Aksi gibi yalnızca bireysel adalet peşine düşen ve bu şekilde devam eden kurgularda kaosu izlerine rastlanmaktadır. Yılmaz(2016) ‘a göre  ocuk kitaplarında, kişinin kendisine yapılanı cezalandırabileceği yönünde bir inancın oluşması adalet kavramı üzerinde tartışmalar açıp toplumsal kargaşaya neden olabilir. Bu bağlamda iki çalışmanın sonuçları özelinde bir benzerlik bulunduğu söylenebilir.

İncelenen eserlerde kriminal, tarih ve coğrafya gibi farklı alanlara ait bilgiler dedektif karakterler aracılığıyla okurlara aktarılmaktadır. Benzer biçimde Yakar(2015), eserlerin yalnızca polisiye değil, eğlendirme ve bilgi verme bakımından da dikkate değer olduğunu belirtmektedir.

5.2.Dedektif Karakterlere İlişkin  ğrenci Görüşleri

Çalışmaya konu olan kitaplarda dedektif karakterler çoğunlukla erkektir. Az sayıda da olsa kız karakterlere rastlanmaktadır. Aynı şekilde  ğrenci görüşleri ele alındığında da dedektif olmakla erkek olmanın bir tutulduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgularda toplumsal cinsiyet algısının kalıplaşmış yargılara sebebiyet verdiği görülmektedir. Serttaş(2019), kitaplara akseden bu algının oluşmasında toplumun kadınlara yüklediği rollerin ve sorumlulukların ayrıca ataerkil toplum değerlerinin ve eril düşüncenin etkisinden söz etmektedir. Aynı çalışmada dedektif olmak isteyen  ocuk karakterlerin oldukça heyecanlı ve meraklı oldukları ayrıca gizemli olayları çözmek için sürekli sorular sordukları sonucuna ulaşılmıştır. İki çalışmanın bulguları bu noktada benzerlik göstermektedir. Kitap verileri ve  ğrenci görüşleri arasında temel anlamda benzerlik bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrenci görüşlerinde farklı olarak; sinsi olma, yasadışı işler yapma üzerinde durulduğu

görülmektedir. Dedektiflik, ülkemizde yaygın bir meslek olmadığı için çocukların bu algısı üzerinde medya araçlarının etkisi olduğu düşünülebilir.

Gerek öğrenci görüşlerinde gerekse incelenen eserlerde dedektifler için sıkça tercih edilen pardösü, şapka, gözlük gibi unsurlar adeta dedektif olmakla özdeşleştirilmiştir. Öğrenci çizimleri ele alındığında öğrencilerin dedektifleri genellikle çocuk olarak resmetmesinin özdeşim kurmayla ilgili olduğu söylenebilir. Öğrenci çizimlerinin genelinde dedektif karakterlerin sayfa ortasında resmedildiği görülmektedir. Dedektif karakterlerin sayfa ortasında canlı ve görkemli bir şekilde yansıtılması onlara duyulan ilgiyi yansıtmaktadır. Kırısoğlu(1998) 'na göre boy hiyerarşisinde çocuklar gerçek boyutların yerine kendi istedikleri şekilde hareket ederler, çocuğun çizimlerde verdiği boyutlar gerçekliğe göre değil ifade edilen şeyin önem derecesine göre yansıtır. Benzer şekilde Dilci(2014), çocuklar resimlerde kendileri için önemli olan özel kişileri, nesneleri özellikle de kendi dünyalarındaki kahramanlarını, kendilerini düşündüren ilgilendiren faktörleri genellikle büyük çizerler diyerek açıklamaktadır.

Sonuç olarak çocuk kitaplarında dedektif karakterlerin özellikleri ve ortaokul öğrencilerinin bu karakterlere ilişkin görüşlerinin incelenip karşılaştırıldığı bu çalışmada; dedektif karakterlerin daha çok olumlu özelliklerle ön plana çıkarıldığı, incelenen eserlerdeki dedektif karakter özellikleriyle öğrencilerin bu karakterler hakkındaki düşüncelerinin temel anlamda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Öğrenci görüşleriyle incelenen eserlerde yer alan olumlu özellikler benzerlik taşıırken olumsuz özellikler altında beliren kurnazlık, sinsilik ve madde kullanımı gibi durumların farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AÇIK TURĞUTER, E.; Türkiye'de yeni muhafazakârlığın polisiye romanlar üzerinden analizi. Doktora tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2018.
- ADASAL, Rasim; Yeni Medikal Psikoloji, Minnetoğlu Yayıncılık, İstanbul 1977.
- AĞZIBÜYÜK, Çiğdem; “Muzaffer İzgü’ Nün “Anneannemin Akıl Almaz Maceraları” Serisinde Arkadaşlık Kavramının Çocuk Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2008.
- AKYÜZ, Y.; Türk Eğitim Tarihi, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2009.
- ASUTAY, Hikmet ; “Literature Education With Child Detective Stories “, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, S. 89, 2013, s. 368 – 376.
- AYTAN, N.; İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masal ve hikayelerin karakter eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun 2012.
- BAŞ, B. VE UCUZSATAR, N. (2020). Okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 9, 2020, s.336-353.
- BAŞAR, R.; Behiç Ak’ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya 2019.
- ÇELİKTEN, F.; Nezihe Meriç’in çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019.
- ÇER, Erkan; “Çocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyetsiz Karakterler: Bir Araştırma Örneği”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 14-1, S. 27, 2017, s. 389-408.

- ÇER, Erkan; Çocuk Edebiyatı, Eğiten Kitap, Ankara 2016.
- DAHRENDORF, Malte; “90’lı Yılların Sonunda Almanya’daki Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Gelişme Eğilimleri”. Çocuk Kültürü. Mavibulut Yayınları, İstanbul 1998.
- DESTEĞÜLOĞLU, Bilge; “Çocuk Kitaplarındaki Kötü Karakterlerin Görünümleri ve Ortaokul Öğrencilerinin Kötü Karakterlere İlişkin Algıları “. Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan 2020.
- DİLCİ, T.; Aile içi yaşamın çocuk resimlerindeki izi. İdeal Kültür Yayınları. İstanbul 2014.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin; Çağdaş Çocuk Yazını, Ankara 2004.
- DOĞAN GÜLDENOĞLU, Bilge Nur; “Çocuk edebiyatı kitaplarındaki yetişkin ve çocuk karakterlerin incelenmesi “, *Journal Of Human Sciences*, 14(4), 2017, s.4768-4780.
- EKŞİ, H. ve KATILMIŞ, A.; Karakter Eğitimi El Kitabı. Nobel Yayıncılık, Ankara 2011.
- EKŞİ, Halil; “Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, C.1, S. 1, 2003, s. 79-96.
- ERDEM, M.; Hasan Aycın'ın çocuk kitaplarında eğitsel değerler. Yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2020.
- ERSOY, F.; Sosyal Bilgiler Dersiyle Bütünleştirilmiş Aile Katılımlı Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2013.
- FORSTER, N.; The analysis of company documentation. C.Cassell and G. Symon (Eds.) Qualitative methods in organizational research: A pratical quide. London 1995.
- GÖKŞEN, Enver Naci; Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, İstanbul, 1985.

- GÜLTEKİN, A.; Türkiye'de Okuma Kültürüne İlişkin Engeller ve Sorunlar. Uluslararası Katılımlı Okuma Kültürü “Sorunlar ve Çözüm Yolları” Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları, s.125-135. Ankara 2011.
- GÜNDÜZ, Osman ve ŞİMŞEK, Tacettin; Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı, Grafiker Yayınları, Ankara 2011.
- IŞIK, M.; Karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarında eğitsel iletiler. Yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize 2017.
- KALE, E.; Aytül Akal romanlarında karakter eğitimi. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya 2019.
- KAPLAN, O.; Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masalların çocuklarda karakter eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisan tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012.
- KARAGÖZ, Melda ve diğerleri; Edebiyatın İzinde Polisiye Edebiyat, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2013.
- KARATAŞ, Evren; “Çocuk Edebiyatında ‘Karakter’ Kavramı”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 33, 2014, s. 60- 79.
- KARATAY, Halit, DESTEBAŞI, Fatih ve DEMİRBAŞ, Melek; “Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II, 2015, s. 126-140.
- KARATAY, Halit; Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. Çocuk Edebiyatı (Ed. Tacettin Şimşek) Grafiker Yayınları: Ankara 2014.
- KERCHENSTEİMER, G. Karakter Kavramı ve Terbiyesi (Çev: Fikret Kanad). Örnek Matbaası, Ankara 1954.
- KIRIŞOĞLU, O.; Sanat Eğitimi Açısından Çocuk Resimlerinin Anlamları. Hacettepe Üniversitesi Sanat Yazıları Dergisi, 1998, s. 49.

- KIRMAN, A.; Çocuk kitaplarında oyun ve oyuncak kavramının incelenmesi. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2019.
- KÜÇÜKBOYACI, R.; İngiliz Edebiyatında Dedektif Hikayeleri. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum 1982.
- LECOMPTE, M. D., & GOETZ, J. P.; Problems of Reliability and Validity in Ethnographic Research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60. 1982.
- LUKENS, Rebecca J., SMİTH, Jacquelin J. ve COFFEL Cynthia Miller; Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Erdem Yayınları, İstanbul 2018.
- MANDEL, E.; Hoş Cinayet Polisiye Romanın Toplumsal Bir Tarihi. (Çev. N. Saraçoğlu).Yazın Yayıncılık. İstanbul 1996.
- MERRIAM, S. B.; Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber. S. Turan (Ed.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara 2013.
- MORAN, Berna; Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-I. İletişim Yayınları. İstanbul 2001.
- OĞUZKAN, Ferhan; Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı. Ankara 1997.
- ÖMEROĞLU, E. (Ed.); Okul öncesi dönemde karakter ve değerler eğitimi: Teoriden uygulamaya. Pegem Yayıncılık. Ankara 2016.
- ÖNEN, S.; “Polisiye Edebiyatında Kadın Dedektifler: Esra Türkeul’un Kapalıçarşı Cinayeti Kitabı “, *Folklor Edebiyat Dergisi*. 2018/1, C. 24, Sayı:93, s. 139-150.
- ÖREN, S.; Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki eğitici iletiler üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.
- ÖZDEMİR, Emin; Yazınsal Türler. Bilgi Yayınevi. Ankara 2002.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali; Arkadaş Türkçe Sözlük, Ankara 1994.
- SERTTAŞ, Zeliha; “Çocuk Kitaplarındaki Mesleklerin Görünümleri ve Ortaokula Devam Eden Öğrencilerin Bu Mesleklere İlişkin Algıları”, Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

SEVER, Sedat; Çocuk ve Edebiyat, Ankara 2013.

SORENSEN, R. L., MORSE, E. A., SAVAGE, G. T.; A Test Of The Motivations Underlying Choice Of Conflict Strategies In The Dual-Concern Model. International Journal of Conflict Management, 1999,10 (1), p.25-44.

ŞİMŞEK, T. (2004). Çocuk Edebiyatı, Gümüşhane: Suna Yayınları.

ŞİMŞEK, Tacettin ve YAKAR, Yasin Mahmut; Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı. (Ed.) Tacettin Şimşek, Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler (s. 39-42), Ankara 2011.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi; 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul 2000.

TDK, *Türkçe Sözlük*. Ankara 2011.

TEMİZYÜREK, Fahri, ŞAHBAZ, Namık Kemal ve GÜREL, Zeki; Çocuk Edebiyatı, Ankara 2003.

TOPÇU, N.; Ahlak. Dergâh yayınları, İstanbul 2005.

ULUSU, B.; Mustafa Orakçı'nın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletiler üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020.

URAL, Serpil; Çocuk Edebiyatı.(Ed. Mübeccel Gönen). Eğiten Kitap, Ankara 2013.

VURAL, Ülkü; Almanya'da çocuklara ve gençlere yönelik edebiyat. Türk Dili. Gençlik Yılı Özel Sayısı, 1985.

YAKAR, Yasin Mahmut ve YILMAZ, Oğuzhan; “Beyaz Bulut Dergisinde Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışmaları Çözme Biçimleri”, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015, s. 57-66.

- YAKAR, Yasin Mahmut, & YILMAZ, Hatice Derya; “Çocuk Kitaplarında Yaşlı Karakterler “. 11. Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı, Ankara 2018.
- YAKAR, Yasin Mahmut, ÇİMEN, Şule Tuğçe, & GÜLTEKİN, Recep; “Türkçe Ders Kitaplarında Baba Karakterler “. Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi, Ankara 2018.
- YAKAR, Yasin Mahmut; “Türk çocuk ve ilk gençlik edebiyatında polisiye “. Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, C:7, S: 756, s.675-682, 2014.
- YALÇIN, Alemdar ve AYTAŞ, Gıyasettin; Çocuk Edebiyatı, Ankara 2005.
- YARDIMCI, M. ve TUNCER, H.; Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı. Ürün Yayınları, Ankara 2002.
- YAVUZER, Haluk; Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. İstanbul 2001.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan; Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara 2016.
- YILMAZ, Oğuzhan ve DESTEGÜLOĞLU, Bilge; "Çocuk Kitaplarında Akran Zorbalığı" , Millî Eğitim , C.50 , 2021, S: 230, s.241-257.
- YILMAZ, Oğuzhan ve DESTEGÜLOĞLU, Bilge; “Çocuk Kitaplarına Yansıyan Şiddet”, İlköğretim Online, C. 18, S. 3, 2019, s. 1099-1112.
- YILMAZ, Oğuzhan ve KILIÇ, Bekir Sıddık; “İdealize Karakter Bağlamında Elif Şafak’ın Sakız Sardunya’sı”, II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s. 136-142), İstanbul 2015.
- YILMAZ, Oğuzhan ve YAKAR, Yasin Mahmut; “Türk Çocuk Edebiyatında Sorun Odaklı Yaklaşım”, Çocuk ve Medeniyet, C.3, S. 6, 2018a, s. 29-42.
- YILMAZ, Oğuzhan ve YAKAR, Yasin Mahmut; “Türkçe Ders Kitapları ve Çocuk Karakterler”, Jass Studies The Journal of Academic Social Science Studies, 69, Summer II, 2018b, s. 49-64.

- YILMAZ, Oğuzhan ve YAKAR, Yasin Mahmut; “Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarında Öğretmen ve İdareci Karakterlerin Sunuluş Biçimi”, X. UTEOK, 10. Uluslararası Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Kurultayı, İstanbul 2017.
- YILMAZ, Oğuzhan; “Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitapları ve Karakter Eğitimi”, Ana Dili Eğitimi Dergisi, C. 4, S. 3, 2016a, s. 311-325.
- YILMAZ, Oğuzhan; “Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitaplarında Ayı Karakteri”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE), S. 5, 2016b, s. 801-817. 135
- YİĞİT, ELİF; Peyami Safa'nın Server Bedi İmzalı Polisiye Macera Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu 2005, s.135.

EKLER

EK 1. Ortaokul Öğrencilerinin Dedektif Karakterlere Dair Algılarını Belirlemeye Yönelik Görüşme Formu

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Sınıf Düzeyi: 5(), 6(), 7(), 8()

Okulu:

1) Kime dedektif denir?
2) Dedektifler ne gibi özelliklere sahiptir?

3)Aşağıda verilen boşluğa bir dedektif karakter resmi çiziniz.

